

รายงานศึกษาระเบียบการลงทุน/การทำธุรกิจ
ในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน (ฉบับสมบูรณ์)

โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาระเบียบการลงทุน/การทำธุรกิจ
ในสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย สาธารณรัฐคีร์กีซ สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ
และสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ปีงบประมาณ 2558

เสนอต่อ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

โดย

บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

ตุลาคม 2558

**โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาระเบียบการลงทุน/การทำธุรกิจ
ในสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย สาธารณรัฐคีร์กีซ สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ
และสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ปีงบประมาณ 2558
ตุลาคม 2558**

การปฏิเสธข้อเรียกร้อง

รายงานฉบับนี้ได้รับการจัดทำขึ้น เพื่อการนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเท่านั้น นอกจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแล้ว ห้ามบุคคลอื่นใดนำรายงานฉบับนี้ไปใช้ไม่ว่าด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการถูกนำไปใช้ แจกจ่าย เผยแพร่ เปิดเผย หรือ ถือเอาประโยชน์ในทางอื่นใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน แก่บุคคลอื่นใดนอกจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ไม่ว่าด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ทั้งนี้ บริษัทที่ปรึกษาขอปฏิเสธโดยแจ้งชัดต่อการเรียกร้องให้รับผิดชอบใดๆ ในความสูญเสีย หรือเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ว่าในทางใดจากการที่บุคคลที่สามได้นำเนื้อหาของรายงานฉบับนี้ไปใช้ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนก็ตาม

ข้อมูลทั้งหลายที่ได้ระบุไว้ในรายงานฉบับนี้ได้นำมาจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งที่เชื่อถือได้ ทั้งส่วนที่เป็นของราชการ และหน่วยงานระหว่างประเทศ และส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์ และระดมความคิดเห็น ซึ่งข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ 19 ตุลาคม 2558

อนึ่ง รายงานฉบับนี้ได้ทำขึ้นโดยอาศัยการตั้งสมมติฐาน พฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นหรือมีอยู่ ณ วันที่ออกรายงาน เหตุการณ์ต่างๆ หรือการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายที่เกิดขึ้นในภายหลังก่อจะทำให้จำเป็นต้องปรับปรุงข้อสมมติฐานและข้อสรุปต่างๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมแวดล้อมนั้น นอกจากนี้ ข้อเสนอในเชิงนโยบายเป็นการวิเคราะห์ของบริษัท มิได้เป็นข้อผูกพันในการกำหนดนโยบายสำหรับรัฐบาลแต่อย่างใด

**โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อศึกษาระเบียบการลงทุน/การทำธุรกิจ
ในสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย สาธารณรัฐคีร์กีซ สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ
และสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ปีงบประมาณ 2558
ตุลาคม 2558**

คณะผู้จัดทำการศึกษา

1.	นางมัลลิกา	ภูมิवार	ผู้อำนวยการโครงการ
2.	ดร. รัชดา	เจียสกุล	ผู้จัดการโครงการ
3.	รศ. ดร. อลิส	ซาร์ป	ที่ปรึกษาโครงการ
4.	นางสาวทิพพร	เหล่าสุนทร	ที่ปรึกษาโครงการ
5.	นายวีระศักดิ์	ชุนหรั่งโรจน์	ที่ปรึกษาโครงการ
6.	ดร. ศรุต	วิทยารุ่งเรืองศรี	นักวิจัยหลัก
7.	ดร. กรวิกา	พิมุขมนัสกิจ	นักวิจัยหลัก
8.	นางสาวพัชฎฐิญา	ดาวแจ้ง	นักวิจัยหลัก
9.	นางสาวณัฐริกา	วรศิริ	ผู้ประสานงานโครงการ
10.	นายณัฐชาติ	วิรุพหัตถ์	ผู้ช่วยวิจัย/เจ้าหน้าที่วิเคราะห์
11.	นายปัทมวัฒน์	กุลวานิช	ผู้ช่วยวิจัย/เจ้าหน้าที่วิเคราะห์

สารบัญ

บทที่ 1 สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน และความน่าสนใจในฐานะประเทศตลาดใหม่.....	1-1
1.1. นิยามกลุ่มประเทศตลาดใหม่	1-1
1.2. สาธารณรัฐอิสลามปากีสถานและความน่าสนใจในฐานะประเทศตลาดใหม่.....	1-16
1.2.1. ความน่าสนใจในประเด็นด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน.....	1-17
1.2.2. ความน่าสนใจในประเด็นด้านอื่นๆ.....	1-21
1.3. บทสรุป	1-28
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน	2-1
2.1. บทนำ	2-1
2.2. ประวัติศาสตร์โดยสังเขป	2-4
2.3. รายละเอียดทางภูมิศาสตร์.....	2-7
2.3.1. ลักษณะภูมิประเทศ	2-7
2.3.2. ลักษณะภูมิอากาศ.....	2-9
2.3.3. เขตการปกครอง และเมืองสำคัญ	2-9
2.4. สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา.....	2-14
2.4.1. สภาพทางเศรษฐกิจ.....	2-14
2.4.2. สภาพทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา.....	2-18
2.5. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน	2-26
2.5.1. โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม.....	2-26
2.5.2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน	2-33
2.6. นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายการค้า และนโยบายการต่างประเทศ	2-38
2.6.1. นโยบายเศรษฐกิจ	2-38
2.6.2. นโยบายการค้า.....	2-39
2.6.3. นโยบายการต่างประเทศ.....	2-42
2.7. สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน.....	2-44
2.7.1. หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับด้านการค้าและการลงทุน	2-44
2.7.2. เวลาติดต่อราชการ	2-45
2.7.3. วันหยุดราชการ/วันหยุดนักขัตฤกษ์.....	2-46
2.7.4. ธรรมเนียมปฏิบัติในการติดต่อธุรกิจ	2-46
2.7.5. พฤติกรรมผู้บริโภค.....	2-47

สารบัญ (ต่อ)

2.8. ภาพรวมการค้า และการลงทุนของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	2-49
2.8.1. ภาพรวมการค้าสินค้า	2-49
2.8.2. ภาพรวมการค้าบริการ	2-56
2.8.3. ภาพรวมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ	2-61
บทที่ 3 นโยบาย กฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านการลงทุนของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	3-1
3.1. นโยบายด้านการลงทุน	3-1
3.2. กฎหมายและกฎระเบียบด้านการลงทุน	3-3
3.2.1. กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ	3-3
3.2.2. กฎหมายแรงงาน	3-7
3.2.3. กฎหมายที่ดินและอสังหาริมทรัพย์	3-10
3.2.4. ระบบภาษีในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	3-12
3.2.5. การจัดตั้งธุรกิจในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	3-13
3.3. การลงทุนที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุน	3-17
3.3.1. สิทธิประโยชน์ทั่วไป	3-18
3.3.2. สิทธิประโยชน์ในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zones)	3-18
3.4. สรุปต้นทุนการประกอบธุรกิจ (Cost of Doing Business) ในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	3-19
บทที่ 4 โอกาสและศักยภาพการลงทุนไทย ในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	4-1
4.1. ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่สำคัญของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	4-4
4.2. ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	4-5
4.2.1. การพิจารณาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector)	4-5
4.2.2. สรุปอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	4-8
4.3. การวิเคราะห์เชิงลึกอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่น่าสนใจของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	4-11

สารบัญ (ต่อ)

4.3.1. การวิเคราะห์เชิงลึกในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของ ประเทศปากีสถาน.....	4-11
4.4. โอกาสและศักยภาพของนักลงทุนไทยในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน	4-27
4.5. บทสรุป	4-35
บรรณานุกรม.....	บ-1

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2-1 ข้อมูลพื้นฐานของประเทศสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน	2-3
ภาพที่ 2-2 แผนที่ประเทศปาเกีสถาน	2-8
ภาพที่ 2-3 แผนที่ประเทศปาเกีสถาน แบ่งตามเขตการปกครอง	2-11
ภาพที่ 2-4 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของประเทศปาเกีสถาน ปี 2547-2557f.....	2-16
ภาพที่ 2-5 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ (GDP) ของประเทศปาเกีสถาน ปี 2557	2-16
ภาพที่ 2-6 ระดับรายได้ต่อหัว (GDP per capita) ของประเทศปาเกีสถาน ปี 2547-2557f	2-17
ภาพที่ 2-7 โครงสร้างประชากรของประเทศปาเกีสถาน.....	2-19
ภาพที่ 2-8 ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของประเทศปาเกีสถาน.....	2-25
ภาพที่ 2-9 เส้นทางถนนในประเทศปาเกีสถาน	2-28
ภาพที่ 2-10 เส้นทางรางรถไฟในประเทศปาเกีสถาน	2-30
ภาพที่ 2-11 สนามบิน/ท่าอากาศยานที่สำคัญในประเทศปาเกีสถาน	2-31
ภาพที่ 2-12 ท่าเรือที่สำคัญในประเทศปาเกีสถาน	2-32
ภาพที่ 2-13 เขตส่งเสริมการส่งออกในประเทศปาเกีสถาน	2-37
ภาพที่ 2-14 มูลค่าการส่งออกสินค้าของประเทศปาเกีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557 จำแนกตามแหล่งส่งออกสำคัญ.....	2-50
ภาพที่ 2-15 สัดส่วนการส่งออกของประเทศปาเกีสถาน ไปยังตลาดส่งออกสินค้าสำคัญ ปี 2552-2557	2-50
ภาพที่ 2-16 ตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญของประเทศปาเกีสถาน ปี 2552-2557.....	2-51
ภาพที่ 2-17 มูลค่าการนำเข้าสินค้าของประเทศปาเกีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557 จำแนกตามแหล่งนำเข้าสำคัญ.....	2-53
ภาพที่ 2-18 สัดส่วนการนำเข้าของประเทศปาเกีสถานจากแหล่งนำเข้าสำคัญในปี 2552-2557	2-54
ภาพที่ 2-19 แหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของประเทศปาเกีสถาน ปี 2552-2557.....	2-55
ภาพที่ 2-20 มูลค่าการส่งออกบริการของประเทศปาเกีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557 จำแนกเป็นประเภทบริการ	2-57
ภาพที่ 2-21 สัดส่วนประเภทบริการที่ประเทศปาเกีสถานส่งออกเฉลี่ยปี 2552-2557	2-58
ภาพที่ 2-22 มูลค่าการนำเข้าบริการของประเทศปาเกีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557 จำแนกเป็นประเภทบริการ	2-59
ภาพที่ 2-23 สัดส่วนประเภทบริการที่ประเทศปาเกีสถานนำเข้าเฉลี่ยปี 2552-2557	2-60

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 2-24 ข้อมูลการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557 ..	2-61
ภาพที่ 4-1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของประเทศปากีสถาน.....	4-3
ภาพที่ 4-2 ห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของประเทศปากีสถาน.....	4-14
ภาพที่ 4-3 มูลค่าการส่งออกทั้งหมดสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป ของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557.....	4-17
ภาพที่ 4-4 ตลาดส่งออกสำคัญสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557	4-18
ภาพที่ 4-5 มูลค่าการนำเข้าทั้งหมดสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป ของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557.....	4-20
ภาพที่ 4-6 แหล่งนำเข้าสำคัญสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557	4-21
ภาพที่ 4-7 ที่ตั้งของเมืองละฮอร์ แคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถาน	4-32
ภาพที่ 4-8 ที่ตั้งของเมืองการาจี แคว้นสินธ์ ประเทศปากีสถาน.....	4-34

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1-1 ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย	1-3
ตารางที่ 1-2 ประเทศคู่ลงทุนที่สำคัญของประเทศไทย	1-4
ตารางที่ 1-3 ประเทศคู่ค้าอื่นๆ ของประเทศไทย	1-6
ตารางที่ 1-4 ประเทศคู่ลงทุนอื่นๆ ของประเทศไทย	1-15
ตารางที่ 1-5 ตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้.....	1-19
ตารางที่ 1-6 อัตราการเติบโตของประชากรในประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ และคาดการณ์จำนวนประชากรในอนาคต	1-22
ตารางที่ 1-7 จำนวนแรงงาน ค่าจ้างขั้นต่ำ และผลิตผลของแรงงานในประเทศตลาดใหม่ใน ภูมิภาคเอเชียใต้	1-24
ตารางที่ 1-8 ความสามารถทางการแข่งขันโดยเปรียบเทียบของประเทศตลาดใหม่ใน ภูมิภาคเอเชียใต้	1-25
ตารางที่ 1-9 เสถียรภาพทางการเมือง การควบคุมปัญหาคอร์รัปชัน และปัจจัยธรรมชาติต่างๆ ของประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้.....	1-27
ตารางที่ 2-1 ข้อมูลดัชนีเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศปากีสถาน	2-17
ตารางที่ 2-2 ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากรของประเทศปากีสถาน	2-19
ตารางที่ 2-3 ถนนเส้นหลักของประเทศปากีสถาน.....	2-27
ตารางที่ 2-4 ธนาคารและสถาบันทางการเงินในประเทศปากีสถาน	2-34
ตารางที่ 2-5 ความตกลงทางการค้าของประเทศปากีสถานและประเทศคู่ค้า.....	2-40
ตารางที่ 2-6 โครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าของประเทศปากีสถาน.....	2-41
ตารางที่ 2-7 โครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าของประเทศปากีสถาน จำแนกตามประเภทสินค้า.....	2-42
ตารางที่ 2-8 ที่อยู่สำหรับติดต่อของหน่วยงานสำคัญด้านการค้าและการลงทุนของ ประเทศปากีสถาน	2-45
ตารางที่ 2-9 วันหยุดราชการของประเทศปากีสถาน	2-46
ตารางที่ 2-10 สินค้าส่งออกสำคัญ 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน	2-52
ตารางที่ 2-11 สินค้านำเข้าที่สำคัญ 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน	2-56
ตารางที่ 3-1 ข้อจำกัดการลงทุนในอุตสาหกรรมต่างๆ.....	3-5
ตารางที่ 3-2 ประเภทธุรกิจ/กิจการที่ต้องได้รับการอนุญาตพิเศษ ก่อนการเริ่มดำเนินกิจการใน ปากีสถาน.....	3-6
ตารางที่ 3-3 ขั้นตอนการโอนกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ในปากีสถาน	3-10

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตารางที่ 3-4	ขั้นตอนการจัดตั้งบริษัทจำกัดในปากีสถาน	3-14
ตารางที่ 3-5	ขั้นตอนการจัดตั้งสำนักงานสาขาและสำนักงานตัวแทนในประเทศปากีสถาน	3-17
ตารางที่ 3-6	ต้นทุนทางการดำเนินธุรกิจในประเทศปากีสถาน	3-20
ตารางที่ 4-1	อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมปากีสถานที่มีความสามารถในการส่งออกสูง	
	10 อันดับแรก	4-6
ตารางที่ 4-2	อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปากีสถาน	4-9
ตารางที่ 4-3	ความสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปากีสถาน	4-12
ตารางที่ 4-4	ปริมาณผลผลิตจากภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปากีสถาน	
	ปี 2554-2557	4-15
ตารางที่ 4-5	ปริมาณผลผลิตจากการปศุสัตว์และการประมงของประเทศปากีสถาน	
	ปี 2555-2557	4-15
ตารางที่ 4-6	ปริมาณผลผลิตจากอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่เป็นผู้ประกอบการรายใหญ่	
	(Large-Scale Manufacturing) ของประเทศปากีสถาน ปี 2556-2557	4-16
ตารางที่ 4-7	สินค้าเกษตรและอาหารที่ส่งออก 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน	4-19
ตารางที่ 4-8	สินค้าเกษตรและอาหารที่นำเข้า 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน	4-22
ตารางที่ 4-9	มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจำแนกตามภาคธุรกิจ ของ	
	ประเทศปากีสถาน ปี 2556-2557	4-23
ตารางที่ 4-10	ผู้เล่นรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปประเทศปากีสถาน	4-24
ตารางที่ 4-11	SWOT ของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปากีสถาน	4-27
ตารางที่ 4-12	ผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป	
	ของเมืองละฮอร์	4-33
ตารางที่ 4-13	ผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของเมืองการาจี	4-35

บทที่ 1

สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

และความน่าสนใจในฐานะประเทศตลาดใหม่

1.1. นิยามกลุ่มประเทศตลาดใหม่

เมื่อกล่าวถึงกลุ่มประเทศตลาดใหม่สำหรับประเทศไทยแล้ว ความหมายของกลุ่มประเทศดังกล่าวสามารถตีความได้หลากหลาย นัยหนึ่ง กลุ่มประเทศตลาดใหม่อาจหมายถึงกลุ่มประเทศที่ประเทศไทย (ในที่นี้หมายถึงผู้ส่งออก ผู้นำเข้า นักลงทุน และ/หรือผู้ประกอบการในประเทศ ทั้งรายใหญ่และรายย่อย) ยังไม่เคยมีความสัมพันธ์ หรือมีการทำกิจกรรมทางการค้า และการลงทุนด้วยเลย และอีกนัยหนึ่ง กลุ่มประเทศดังกล่าวอาจหมายถึงกลุ่มประเทศที่ประเทศไทยมีการทำการค้าหรือมีการลงทุนระหว่างกันด้วยแล้ว หากแต่ปริมาณหรือมูลค่าการค้าและการลงทุนดังกล่าวอยู่ในปริมาณหรือมูลค่าที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เป็นประเทศคู่ค้าคู่ลงทุนหลักของไทย

สาเหตุที่กลุ่มประเทศตลาดใหม่ดังกล่าวเป็นกลุ่มประเทศที่ไทยอาจไม่เคยมีการค้า และ/หรือการลงทุนระหว่างกันด้วยเลย และ/หรือมีการค้าและการลงทุนด้วยแล้ว แต่ปริมาณและมูลค่าการค้าและการลงทุนดังกล่าวยังต่ำอยู่นั้น อาจเป็นเพราะประเทศดังกล่าวเป็นประเทศขนาดเล็กที่ไม่ได้มีการทำการค้ากับประเทศอื่นมากนัก อาจเป็นเพราะประเทศดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ทำการค้าหรือการลงทุนระหว่างกันเป็นไปได้ยาก อาจเป็นเพราะประเทศดังกล่าวไม่มีการเพาะปลูกหรือการผลิตสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่ตลาดของประเทศไทยมีความต้องการ อาจเป็นเพราะประเทศไทยเองก็ไม่มีการเพาะปลูกหรือการผลิตสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่ตลาดของประเทศไทยมีความต้องการ นอกจากนี้ ยังเป็นไปได้ว่าสาเหตุอาจมาจากการที่ผู้ส่งออก ผู้นำเข้า นักลงทุน และ/หรือผู้ประกอบการไทยเองยังไม่มีข้อมูลที่จำเป็น หรือมีข้อมูลเพียงเล็กน้อย และไม่เพียงพอสำหรับการเข้าไปทำธุรกิจ หรือเข้าไปลงทุนในประเทศดังกล่าวได้ จึงทำให้ในท้ายที่สุด กลุ่มประเทศดังกล่าวจึงเป็นประเทศที่ไทยมีการค้าและการลงทุนด้วยน้อยหรือยังไม่เคยมีการติดต่อสัมพันธ์ด้านการค้า และการลงทุนเลย

กระนั้นก็ตาม หากพิจารณาถึงความเป็นไปได้ และ/หรือโอกาสในการที่ประเทศไทยและกลุ่มประเทศตลาดใหม่จะมีการทำการค้าหรือการลงทุนระหว่างกันแล้ว อาจมีได้หมายความว่าความเป็นไปได้จะน้อยมากหรือไม่มีอยู่เลย และอีกนัยหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่าโอกาสในการทำการค้าหรือการลงทุนระหว่างกันของประเทศไทยและกลุ่มประเทศตลาดใหม่อาจมีอยู่มาก หรืออาจเป็นโอกาสที่น่าสนใจ หากแต่สำหรับในมุมมองของนักลงทุนและผู้ประกอบการ การที่ขาดซึ่งข้อมูลที่จำเป็น หรือมีความรู้ความเข้าใจเชิงลึกของกลุ่มประเทศตลาดใหม่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น กลายเป็นอุปสรรคสำหรับประเทศไทยในการทำการค้าหรือการลงทุนระหว่างกันกับกลุ่มประเทศตลาดใหม่

ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็น รวมถึงวิเคราะห์โอกาสและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มประเทศตลาดใหม่ เพื่อเพิ่มการรับรู้ของผู้ประกอบการและนักลงทุนไทย พร้อมไปกับการสร้างโอกาสสำหรับทั้งสองประเทศ คือ ระหว่างประเทศไทยและกลุ่มประเทศตลาดใหม่ ในการทำการค้าและการลงทุนระหว่างกันที่มากยิ่งขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 1-1 แสดงกลุ่มประเทศ/ประเทศที่เป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของประเทศไทย โดยประเทศเหล่านั้นประกอบด้วยประเทศสมาชิกอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย กลุ่มความร่วมมืออ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council : GCC) อินเดีย เกาหลีใต้ ตลาดร่วมแห่งอเมริกาใต้ (Southern Common Market: Mercosur) ใต้หวัน แอฟริกาใต้ เม็กซิโก สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป (European Free Trade Association : EFTA) แคนาดา และเยเมน โดยประเทศไทยมีการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 91.82 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ และมีการนำเข้าจากกลุ่มประเทศดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 95.57 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของประเทศ

ตารางที่ 1-2 แสดงกลุ่มประเทศ/ประเทศที่เป็นประเทศคู่ลงทุนสำคัญของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยญี่ปุ่น ประเทศสมาชิกอาเซียน สหภาพยุโรป จีน สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ เกาหลีใต้ ใต้หวัน ฮองกง ออสเตรเลียหมู่เกาะเคย์แมน รัสเซีย อินเดีย หมู่เกาะบริติช เวอร์จิน มารีเรียส และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ โดยกลุ่มประเทศดังกล่าวเข้ามาลงทุนในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 81.09 ของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งหมดของประเทศ และประเทศไทยมีการเข้าไปลงทุนในกลุ่มประเทศดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 80.96 ของมูลค่าการลงทุนไปยังต่างประเทศทั้งหมดของประเทศไทย

ตารางที่ 1-1 ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวม ปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออก ปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออก ปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวม ปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้า ปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้า ปี 2552-2557
โลก	โลก	1,262.28	8.34%	100.00%	โลก	โลก	1,270.86	11.25%	100.00%
1	อาเซียน	306.60	12.83%	24.29%	1	ญี่ปุ่น	231.41	7.37%	18.21%
2	จีน	222.33	8.04%	17.61%	2	อาเซียน	215.05	10.68%	16.92%
3	สหภาพยุโรป	132.27	5.12%	10.48%	3	จีน	195.51	16.17%	15.38%
4	สหรัฐอเมริกา	128.61	7.51%	10.19%	4	กลุ่ม GCC	152.86	13.01%	12.03%
5	ญี่ปุ่น	127.77	6.76%	10.12%	5	สหภาพยุโรป	106.14	9.92%	8.35%
6	ออสเตรเลีย	55.36	1.62%	4.39%	6	สหรัฐอเมริกา	75.08	11.71%	5.91%
7	กลุ่ม GCC	41.39	8.08%	3.28%	7	เกาหลีใต้	49.25	9.51%	3.88%
8	อินเดีย	29.08	11.75%	2.30%	8	ไต้หวัน	42.50	9.33%	3.34%
9	เกาหลีใต้	24.90	9.90%	1.97%	9	สมาคมการค้าเสรียุโรป (EFTA)	39.32	11.18%	3.09%
10	สมาคมการค้าเสรียุโรป (EFTA)	22.82	-6.76%	1.81%	10	ออสเตรเลีย	33.97	7.41%	2.67%
11	ไต้หวัน	20.16	12.26%	1.60%	11	รัสเซีย	20.69	16.99%	1.63%
12	กลุ่ม Mercosur	17.08	13.48%	1.35%	12	อินเดีย	16.73	11.96%	1.32%
13	แอฟริกาใต้	13.20	10.21%	1.05%	13	กลุ่ม Mercosur	16.53	11.20%	1.30%
14	แคนาดา	8.99	2.43%	0.71%	14	แอฟริกาใต้	7.58	23.70%	0.60%
15	เม็กซิโก	8.50	22.33%	0.67%	15	เยเมน	7.18	2.53%	0.56%
	อื่น ๆ	103.22	N/A	8.18%		อื่น ๆ	56.27	N/A	4.43%

ที่มา: บริษัท โบลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre

ตารางที่ 1-2 ประเทศคู่ลงทุนที่สำคัญของประเทศไทย

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทย					การลงทุนโดยตรงไปยังต่างประเทศของประเทศไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการลงทุนรวม ปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการลงทุน ปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการลงทุน ปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการลงทุนรวม ปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการลงทุน ปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการลงทุน ปี 2552-2557
โลก	โลก	308,472.48	-38.81%	100.00%	โลก	โลก	357,463.52	-46.09%	100.00%
1	ญี่ปุ่น	66,302.45	-43.63%	21.49%	1	อาเซียน	98,381.23	-32.74%	27.52%
2	อาเซียน	41,544.47	-53.26%	13.47%	2	ญี่ปุ่น	33,053.70	-43.95%	9.25%
3	สหภาพยุโรป	33,629.52	-50.91%	10.90%	3	สหรัฐอเมริกา	32,347.35	-38.68%	9.05%
4	จีน	30,404.54	21.16%	9.86%	4	จีน	30,213.70	-54.23%	8.45%
5	สหรัฐอเมริกา	25,585.97	-39.63%	8.29%	5	สหภาพยุโรป	26,134.00	-44.79%	7.31%
6	สวิตเซอร์แลนด์	12,016.70	-66.09%	3.90%	6	ฮ่องกง	17,845.71	-33.61%	4.99%
7	เกาหลีใต้	8,240.57	-18.32%	2.67%	7	ออสเตรเลีย	11,128.05	-58.03%	3.11%
8	ฮ่องกง	7,043.29	-39.83%	2.28%	8	หมู่เกาะเคย์แมน	8,509.35	-77.57%	2.38%
9	ไต้หวัน	6,885.11	-13.84%	2.23%	9	เกาหลีใต้	7,547.71	-33.34%	2.11%
10	ออสเตรเลีย	5,533.73	-41.58%	1.79%	10	มอริเชียส	5,938.59	-46.84%	1.66%
11	หมู่เกาะเคย์แมน	3,317.04	-78.27%	1.08%	11	อินเดีย	5,561.34	-52.01%	1.56%
12	รัสเซีย	3,134.46	-19.30%	1.02%	12	ไต้หวัน	3,569.52	-48.62%	1.00%
13	อินเดีย	2,654.13	-14.28%	0.86%	13	สวิตเซอร์แลนด์	3,293.72	-66.57%	0.92%
14	หมู่เกาะบริติช เวอร์จิน	2,267.22	-84.43%	0.73%	14	สหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์	3,090.90	-33.43%	0.86%
15	มอริเชียส	1,581.47	-93.81%	0.51%	15	หมู่เกาะบริติช เวอร์จิน	2,734.23	-64.50%	0.76%
	อื่น ๆ	58,331.82	N/A	18.91%		อื่น ๆ	68,114.44	N/A	19.05%

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand)

จากตารางที่ 1-1 และ 1-2 จะเห็นได้ว่า กลุ่มประเทศที่ไทยมีการค้าและการลงทุนระหว่างกันด้วยเป็นอย่างมาก ก็คือกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป จีน และสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีการค้าและการลงทุนกับเกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ฮังการี ใต้หวัน อินเดีย รัสเซีย สวิตเซอร์แลนด์ รวมถึงประเทศหลายๆ ประเทศจากหลายภูมิภาค

ตารางที่ 1-3 ได้แสดงกลุ่มประเทศที่ประเทศไทยมีการค้าด้วย ทั้งการส่งออกและการนำเข้าในมูลค่าที่ไม่สูงมากนัก ตั้งแต่อันดับ 16 เป็นต้นมา ซึ่งจำนวนประเทศในกลุ่มดังกล่าวมีสูงถึงเกือบ 160 ประเทศ โดยการค้าระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าว คิดเป็นเพียงร้อยละ 8.18 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของไทย และคิดเป็นเพียงร้อยละ 4.43 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมดของไทย ส่วนในตารางที่ 2-4 แสดงกลุ่มประเทศที่ประเทศไทยมีการลงทุนด้วยในมูลค่าที่ไม่สูงมากนัก โดยการลงทุนระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 18.91 ของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไทย และคิดเป็นร้อยละ 18.37 ของมูลค่าการลงทุนไปยังต่างประเทศทั้งหมดของไทย

ตารางที่ 1-3 ประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ของประเทศไทย

หน่วย : ล้านดอลลาร์

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
โลก	โลก	1,262.28	8.34%	100.00%	โลก	โลก	1,270.86	11.25%	100.00%
	กลุ่มประเทศตลาดส่งออกหลักของไทย 15 ประเทศ	1,159.06	N/A	91.82%		กลุ่มประเทศแหล่งนำเข้าหลักของไทย 15 ประเทศ	1,209.79	N/A	95.19%
16	Turkey	6.23	9.52%	0.49%	16	Azerbaijan	6.11	35.83%	0.48%
17	Russian Federation	5.83	24.33%	0.46%	17	Canada	5.50	6.44%	0.43%
18	New Zealand	5.62	17.96%	0.45%	18	New Zealand	3.39	19.59%	0.27%
19	Bangladesh	5.20	6.79%	0.41%	19	Mexico	3.20	21.74%	0.25%
20	Pakistan	5.11	5.17%	0.40%	20	Algeria	3.01	14.43%	0.24%
21	Egypt	5.08	13.02%	0.40%	21	Israel	2.71	5.65%	0.21%
22	Nigeria	5.00	0.99%	0.40%	22	Nigeria	2.61	83.60%	0.21%
23	Israel	4.07	9.07%	0.32%	23	Ukraine	2.17	-11.27%	0.17%
24	Iran, Islamic Republic of	3.53	-17.72%	0.28%	24	Chile	1.76	14.84%	0.14%
25	Iraq	3.41	3.21%	0.27%	25	Turkey	1.42	16.50%	0.11%
26	Chile	3.06	35.64%	0.24%	26	Peru	1.09	25.35%	0.09%
27	Sri Lanka	2.54	6.61%	0.20%	27	Marshall Islands	1.04	73.30%	0.08%
28	Peru	2.05	37.21%	0.16%	28	Angola	0.93	247.68%	0.07%
29	Benin	1.97	7.36%	0.16%	29	Vanuatu	0.81	-9.04%	0.06%
30	Côte d'Ivoire	1.96	0.89%	0.16%	30	Iran, Islamic Republic of	0.78	-32.90%	0.06%
31	Colombia	1.77	2.30%	0.14%	31	Pakistan	0.66	4.30%	0.05%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
32	Ecuador	1.75	13.06%	0.14%	32	Papua New Guinea	0.64	10.48%	0.05%
33	Ghana	1.74	7.72%	0.14%	33	Congo	0.54	28.20%	0.04%
34	Libya	1.56	0.17%	0.12%	34	Morocco	0.46	2.98%	0.04%
35	Algeria	1.47	8.36%	0.12%	35	Sri Lanka	0.44	-1.01%	0.03%
36	Yemen	1.46	2.98%	0.12%	36	Panama	0.39	-0.11%	0.03%
37	Jordan	1.32	6.17%	0.10%	37	Belarus	0.36	60.80%	0.03%
38	Panama	1.31	14.16%	0.10%	38	Costa Rica	0.36	13.74%	0.03%
39	Angola	1.18	15.23%	0.09%	39	Colombia	0.33	40.38%	0.03%
40	Lebanon	1.07	8.11%	0.08%	40	Zambia	0.32	25.22%	0.03%
41	Kenya	1.04	10.24%	0.08%	41	Bangladesh	0.29	5.97%	0.02%
42	Papua New Guinea	1.00	7.74%	0.08%	42	Libya	0.25	-47.56%	0.02%
43	Syrian Arab Republic	0.98	-15.50%	0.08%	43	Cayman Islands	0.24	80.13%	0.02%
44	Senegal	0.98	-4.62%	0.08%	44	Ecuador	0.23	73.03%	0.02%
45	Mozambique	0.96	2.23%	0.08%	45	Maldives	0.23	16.06%	0.02%
46	Cameroon	0.91	17.70%	0.07%	46	Botswana	0.23	-9.47%	0.02%
47	Tunisia	0.89	5.43%	0.07%	47	Egypt	0.22	-16.07%	0.02%
48	Morocco	0.89	-4.99%	0.07%	48	Uzbekistan	0.21	14.99%	0.02%
49	Afghanistan	0.86	-19.81%	0.07%	49	Iraq	0.20	10.64%	0.02%
50	Togo	0.76	13.27%	0.06%	50	Burkina Faso	0.19	9.89%	0.01%
51	Sudan (North + South)	0.74	17.44%	0.06%	51	Timor-Leste	0.18	-37.64%	0.01%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
52	Madagascar	0.73	-34.28%	0.06%	52	Kiribati	0.18	35.12%	0.01%
53	Ukraine	0.67	8.70%	0.05%	53	Equatorial Guinea	0.17	N/A	0.01%
54	Guatemala	0.64	18.07%	0.05%	54	Ghana	0.17	4.78%	0.01%
55	Tanzania, United Republic of	0.63	13.15%	0.05%	55	Micronesia, Federated States of	0.16	-13.42%	0.01%
56	Mauritius	0.58	2.87%	0.05%	56	Sudan (North + South)	0.15	-47.49%	0.01%
57	Trinidad and Tobago	0.58	17.80%	0.05%	57	Trinidad and Tobago	0.15	169.97%	0.01%
58	Dominican Republic	0.58	13.26%	0.05%	58	Bahamas	0.15	127.87%	0.01%
59	Costa Rica	0.58	28.30%	0.05%	59	Jordan	0.14	54.33%	0.01%
60	Congo	0.55	7.62%	0.04%	60	Mali	0.13	26.71%	0.01%
61	Honduras	0.43	17.55%	0.03%	61	Kazakhstan	0.13	-21.09%	0.01%
62	Maldives	0.42	11.02%	0.03%	62	Dominican Republic	0.13	12.36%	0.01%
63	Nepal	0.39	-5.82%	0.03%	63	Tanzania, United Republic of	0.13	6.14%	0.01%
64	Ethiopia	0.35	12.02%	0.03%	64	Zimbabwe	0.12	-20.65%	0.01%
65	Fiji	0.35	1.11%	0.03%	65	Solomon Islands	0.12	0.19%	0.01%
66	New Caledonia	0.33	7.91%	0.03%	66	Korea, Democratic People's Republic of	0.10	6.61%	0.01%
67	Korea, Democratic People's Republic of	0.33	28.66%	0.03%	67	Côte d'Ivoire	0.10	74.02%	0.01%
68	Kazakhstan	0.30	9.38%	0.02%	68	Kenya	0.10	10.12%	0.01%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
69	Nicaragua	0.28	32.56%	0.02%	69	Cameroon	0.09	27.91%	0.01%
70	Gabon	0.28	2.70%	0.02%	70	Swaziland	0.08	-15.92%	0.01%
71	El Salvador	0.26	28.26%	0.02%	71	Liberia	0.08	193.55%	0.01%
72	Djibouti	0.25	13.32%	0.02%	72	Rwanda	0.08	14.02%	0.01%
73	Mauritania	0.22	-8.20%	0.02%	73	Mozambique	0.07	-8.51%	0.01%
74	Jamaica	0.21	10.72%	0.02%	74	Seychelles	0.06	14.27%	0.01%
75	Bolivia	0.21	59.15%	0.02%	75	Guinea	0.06	17.01%	0.00%
76	Georgia	0.19	11.93%	0.01%	76	Benin	0.06	0.07%	0.00%
77	Niger	0.18	31.66%	0.01%	77	Netherlands Antilles	0.06	-35.63%	0.00%
78	Belarus	0.16	15.44%	0.01%	78	Fiji	0.06	21.31%	0.00%
79	United States Minor Outlying Islands	0.16	-11.74%	0.01%	79	Tunisia	0.06	18.98%	0.00%
80	Guinea	0.16	30.63%	0.01%	80	Tuvalu	0.05	-4.60%	0.00%
81	French Polynesia	0.15	-2.83%	0.01%	81	El Salvador	0.05	16.80%	0.00%
82	Gambia	0.13	7.04%	0.01%	82	Ethiopia	0.05	50.46%	0.00%
83	Timor-Leste	0.13	57.97%	0.01%	83	Serbia	0.05	14.72%	0.00%
84	Liberia	0.12	-18.21%	0.01%	84	Senegal	0.05	0.26%	0.00%
85	Suriname	0.12	6.86%	0.01%	85	Mauritius	0.04	-5.15%	0.00%
86	Uganda	0.10	17.07%	0.01%	86	Haiti	0.04	51.49%	0.00%
87	Haiti	0.10	5.87%	0.01%	87	Greenland	0.03	-13.27%	0.00%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
88	Somalia	0.09	7.48%	0.01%	88	Guatemala	0.03	18.91%	0.00%
89	Serbia	0.09	-7.47%	0.01%	89	Bolivia	0.03	0.74%	0.00%
90	Sierra Leone	0.08	9.88%	0.01%	90	Togo	0.03	15.24%	0.00%
91	Mayotte	0.08	0.49%	0.01%	91	Gabon	0.03	-15.12%	0.00%
92	Bhutan	0.08	-11.05%	0.01%	92	Namibia	0.02	-1.67%	0.00%
93	Burkina Faso	0.08	-1.09%	0.01%	93	Armenia	0.02	32.03%	0.00%
94	Azerbaijan	0.07	13.52%	0.01%	94	Honduras	0.02	1.34%	0.00%
95	Zimbabwe	0.07	-3.52%	0.01%	95	Georgia	0.02	14.14%	0.00%
96	Armenia	0.07	62.61%	0.01%	96	Lebanon	0.02	-8.28%	0.00%
97	Swaziland	0.07	24.42%	0.01%	97	Guyana	0.02	11.74%	0.00%
98	Uzbekistan	0.07	9.81%	0.01%	98	Malawi	0.02	-21.37%	0.00%
99	Mongolia	0.07	31.62%	0.01%	99	Belize	0.01	25.04%	0.00%
100	Eritrea	0.07	218.29%	0.01%	100	Uganda	0.01	-9.19%	0.00%
101	Zambia	0.06	27.13%	0.00%	101	Mauritania	0.01	13.22%	0.00%
102	Barbados	0.06	17.66%	0.00%	102	Gambia	0.01	17.81%	0.00%
103	Netherlands Antilles	0.06	7.92%	0.00%	103	French Polynesia	0.01	21.56%	0.00%
104	Solomon Islands	0.06	9.70%	0.00%	104	Faroe Islands	0.01	-34.19%	0.00%
105	Samoa	0.06	13.11%	0.00%	105	Barbados	0.01	75.47%	0.00%
106	Seychelles	0.05	3.08%	0.00%	106	Jamaica	0.01	33.48%	0.00%
107	Vanuatu	0.05	11.66%	0.00%	107	Republic of Moldova	0.01	123.48%	0.00%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
108	Guyana	0.05	-1.27%	0.00%	108	Mongolia	0.01	79.61%	0.00%
109	Cabo Verde	0.05	12.25%	0.00%	109	Madagascar	0.01	5.47%	0.00%
110	Albania	0.04	-3.89%	0.00%	110	Cuba	0.01	10.38%	0.00%
111	Namibia	0.04	10.00%	0.00%	111	Chad	0.01	-25.43%	0.00%
112	Turkmenistan	0.04	17.25%	0.00%	112	Kyrgyzstan	0.01	-55.34%	0.00%
113	Bosnia and Herzegovina	0.04	8.94%	0.00%	113	British Virgin Islands	0.01	44.52%	0.00%
114	Mali	0.04	-12.33%	0.00%	114	Turkmenistan	0.01	63.72%	0.00%
115	Equatorial Guinea	0.03	25.54%	0.00%	115	Cook Islands	0.01	58.38%	0.00%
116	Botswana	0.03	-34.86%	0.00%	116	Bosnia and Herzegovina	0.01	89.41%	0.00%
117	Saint Lucia	0.03	6.65%	0.00%	117	Tajikistan	0.01	-64.00%	0.00%
118	Guinea-Bissau	0.03	-37.91%	0.00%	118	Antigua and Barbuda	0.01	101.25%	0.00%
119	Malawi	0.02	3.56%	0.00%	119	Nicaragua	0.01	57.18%	0.00%
120	Montenegro	0.02	-5.80%	0.00%	120	Andorra	0.01	-30.31%	0.00%
121	Macedonia, The Former Yugoslav Republic of	0.02	5.65%	0.00%	121	Sierra Leone	0.01	15.74%	0.00%
122	Rwanda	0.02	47.24%	0.00%	122	Mayotte	0.01	341.05%	0.00%
123	Dominica	0.02	13.01%	0.00%	123	Suriname	0.00	4.91%	0.00%
124	Bahamas	0.02	15.15%	0.00%	124	Syrian Arab Republic	0.00	75.16%	0.00%
125	Aruba	0.02	19.51%	0.00%	125	Nepal	0.00	8.49%	0.00%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
126	Cuba	0.02	9.58%	0.00%	126	United States Minor Outlying Islands	0.00	-0.26%	0.00%
127	Belize	0.02	7.46%	0.00%	127	Saint Vincent and the Grenadines	0.00	N/A	0.00%
128	Comoros	0.02	-14.02%	0.00%	128	Tokelau	0.00	84.41%	0.00%
129	British Virgin Islands	0.02	58.15%	0.00%	129	Samoa	0.00	-35.11%	0.00%
130	Micronesia, Federated States of	0.02	11.34%	0.00%	130	Albania	0.00	33.71%	0.00%
131	Kiribati	0.02	30.38%	0.00%	131	Central African Republic	0.00	161.59%	0.00%
132	Chad	0.01	0.13%	0.00%	132	Grenada	0.00	39.59%	0.00%
133	Tonga	0.01	-0.73%	0.00%	133	Macedonia, The Former Yugoslav Republic of	0.00	39.97%	0.00%
134	Kyrgyzstan	0.01	14.57%	0.00%	134	Saint Lucia	0.00	89.60%	0.00%
135	Democratic Republic of the Congo	0.01	104.20%	0.00%	135	Falkland Islands (Malvinas)	0.00	-43.90%	0.00%
136	Bermuda	0.01	-1.22%	0.00%	136	Cabo Verde	0.00	41.47%	0.00%
137	Grenada	0.01	15.75%	0.00%	137	Somalia	0.00	-38.15%	0.00%
138	Antigua and Barbuda	0.01	19.51%	0.00%	138	Dominica	0.00	17.00%	0.00%
139	Burundi	0.01	-13.90%	0.00%	139	Aruba	0.00	38.87%	0.00%
140	Tajikistan	0.01	27.16%	0.00%	140	Nauru	0.00	41.88%	0.00%

หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
141	Marshall Islands	0.01	-2.08%	0.00%	141	Montenegro	0.00	92.99%	0.00%
142	Palestine, State of	0.01	N/A	0.00%	142	Norfolk Island	0.00	N/A	0.00%
143	Northern Mariana Islands	0.01	-6.16%	0.00%	143	Afghanistan	0.00	-27.25%	0.00%
144	Cook Islands	0.01	14.60%	0.00%	144	Burundi	0.00	42.19%	0.00%
145	Saint Kitts and Nevis	0.01	35.66%	0.00%	145	Bhutan	0.00	-12.17%	0.00%
146	Central African Republic	0.00	-29.54%	0.00%	146	New Caledonia	0.00	-32.37%	0.00%
147	Cayman Islands	0.00	0.80%	0.00%	147	Sao Tome and Principe	0.00	-4.36%	0.00%
148	Wallis and Futuna Islands	0.00	8.74%	0.00%	148	Cocos (Keeling) Islands	0.00	46.87%	0.00%
149	Palau	0.00	-0.27%	0.00%	149	Djibouti	0.00	29.40%	0.00%
150	Republic of Moldova	0.00	8.12%	0.00%	150	Lesotho	0.00	-17.10%	0.00%
151	Andorra	0.00	-14.65%	0.00%	151	Niger	0.00	148.10%	0.00%
152	Sao Tome and Principe	0.00	57.94%	0.00%	152	French South Antarctic Territories	0.00	N/A	0.00%
153	Saint Vincent and the Grenadines	0.00	35.70%	0.00%	153	Guinea-Bissau	0.00	-65.87%	0.00%
154	Lesotho	0.00	45.91%	0.00%	154	Turks and Caicos Islands	0.00	-20.81%	0.00%
155	Gibraltar	0.00	21.72%	0.00%	155	Democratic Republic of the Congo	0.00	N/A	0.00%
156	Tuvalu	0.00	68.02%	0.00%	156	Eritrea	0.00	-54.15%	0.00%
157	Tokelau	0.00	23.81%	0.00%	157	Pitcairn	0.00	124.48%	0.00%

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การส่งออกของไทย					การนำเข้าของไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการส่งออกรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการส่งออกปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการส่งออกปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการนำเข้ารวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการนำเข้าปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการนำเข้าปี 2552-2557
158	Western Sahara	0.00	N/A	0.00%	158	Saint Helena	0.00	86.40%	0.00%
159	Saint Helena	0.00	-20.05%	0.00%	159	Gibraltar	0.00	14.87%	0.00%
160	French South Antarctic Territories	0.00	18.20%	0.00%	160	Comoros	0.00	36.08%	0.00%
161	Nauru	0.00	N/A	0.00%	160	Montserrat	0.00	9.86%	0.00%
162	Greenland	0.00	-10.67%	0.00%	162	British Indian Ocean Territories	0.00	0.00%	0.00%
163	Turks and Caicos Islands	0.00	22.22%	0.00%	163	Saint Kitts and Nevis	0.00	N/A	0.00%
164	Norfolk Island	0.00	74.83%	0.00%	164	Bermuda	0.00	-8.97%	0.00%
165	Montserrat	0.00	24.90%	0.00%	165	Anguilla	0.00	0.79%	0.00%
166	British Indian Ocean Territories	0.00	-27.10%	0.00%	166	Niue	0.00	80.20%	0.00%
167	Falkland Islands (Malvinas)	0.00	N/A	0.00%	167	Northern Mariana Islands	0.00	-34.02%	0.00%
168	Faroe Islands	0.00	-22.33%	0.00%	168	Wallis and Futuna Islands	0.00	N/A	0.00%
169	Cocos (Keeling) Islands	0.00	67.03%	0.00%	169	Western Sahara	0.00	N/A	0.00%
170	Niue	0.00	43.10%	0.00%	170	Palau	0.00	-100.00%	0.00%
171	Christmas Islands	0.00	N/A	0.00%	171	Christmas Islands	0.00	43.10%	0.00%
172	Anguilla	0.00	31.95%	0.00%	172	Tonga	0.00	N/A	0.00%
173	St. Pierre and Miquelon	0.00	-100.00%	0.00%	173	Palestine, State of	0.00	N/A	0.00%
174	Pitcairn	0.00	N/A	0.00%	173	St. Pierre and Miquelon	0.00	N/A	0.00%
174	Serbia and Montenegro	0.00	N/A	0.00%					

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอัมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre

ตารางที่ 1-4 ประเทศคู่ลงทุนอื่น ๆ ของประเทศไทย

หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทย					การลงทุนโดยตรงไปยังต่างประเทศของประเทศไทย				
อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการลงทุนรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการลงทุนปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการลงทุนปี 2552-2557	อันดับ	ประเทศ	มูลค่าการลงทุนรวมปี 2552-2557	อัตราการเติบโตของการลงทุนปี 2552-2557	ส่วนแบ่งการลงทุนปี 2552-2557
โลก	โลก	308,472.48	-38.81%	100.00%	โลก	โลก	357,463.52	-46.09%	100.00%
	กลุ่มประเทศนักลงทุนหลักในไทย 15 ประเทศ	250,140.67	N/A	81.09%		กลุ่มประเทศแหล่งลงทุนหลักของไทย 15 ประเทศ	289,349.08	N/A	80.95%
16	Middle East /1	515.69	-69.34%	0.17%	16	Canada	2,289.92	-73.00%	0.64%
17	Samoa	303.56	-89.85%	0.10%	17	Bangladesh	105.79	-67.15%	0.03%
18	Bermuda	151.86	-69.04%	0.05%	18	Egypt	37.04	72.84%	0.01%
19	Panama	103.16	-86.51%	0.03%		อื่น ๆ	65,681.69	-56.25%	18.37%
20	Bahamas	91.36	13412.47%	0.03%					
21	New Zealand	34.28	-63.09%	0.01%					
22	Liechtenstein	21.97	-29.92%	0.01%					
	อื่น ๆ	57,109.95	-7.90%	18.51%					

หมายเหตุ : /1 Middle East หรือกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ประกอบด้วยอิหร่าน คูเวต โอมาน กาตาร์ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางอื่นๆ

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand)

จากตารางที่ 1-3 และ 1-4 อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มประเทศตลาดใหม่ หรือกลุ่มประเทศที่ไทยอาจไม่เคยมีการค้าและการลงทุนระหว่างกันด้วย และ/หรือมีการค้าและการลงทุนด้วยแล้ว แต่ปริมาณและมูลค่าการค้าและการลงทุนยังน้อยอยู่ ซึ่งรวมกันเกือบ 160 ประเทศ และส่วนใหญ่เป็นประเทศในทวีปแอฟริกา เช่น ไนจีเรีย เบนิน กานา เคนยา เซเนกัล โมซัมบิก แคเมอรูน เป็นต้น ทวีปอเมริกากลางและอเมริกาใต้ เช่น ชิลี เปรู โคลอมเบีย เอกวาดอร์ ปารากวัย ปานามา เป็นต้น และทวีปเอเชียในกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียต กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้หลายประเทศ รวมถึงกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เช่น คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน คีร์กีซ ทาจิกิสถาน อัฟกานิสถาน ยูเครน ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา อิสราเอล อิหร่าน อิรัก จอร์แดน ซีเรีย เยเมน เลบานอน เป็นต้น

1.2. สาธารณรัฐอิสลามปากีสถานและความน่าสนใจในฐานะประเทศตลาดใหม่

สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน หรือประเทศปากีสถาน เป็นประเทศตลาดใหม่หนึ่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยในประเทศภูมิภาคเดียวกัน¹ ประกอบไปด้วยสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน รัฐอิสลามอัฟกานิสถาน ราชอาณาจักรเนปาล ราชอาณาจักรภูฏาน สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ และสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

ในที่นี้ คณะผู้วิจัยจะพิจารณาความน่าสนใจของประเทศปากีสถาน โดยพิจารณาองค์ประกอบและปัจจัยของความน่าสนใจหลายๆ ด้าน เช่น ความน่าสนใจในด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน และความน่าสนใจจากประเด็นด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน ซึ่งความน่าสนใจดังกล่าวอาจเป็นผลจากปัจจัยต่างๆ ของประเทศ อาทิ ประวัติศาสตร์ของประเทศ ท่าเลที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ จำนวนประชากร ทรัพยากรในประเทศ หรือปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยจะทำการพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ ของประเทศตลาดใหม่ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันซึ่งมีระดับการพัฒนาหรือภาพรวมของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้การเปรียบเทียบความน่าสนใจของประเทศตลาดใหม่นั้น มีความเหมาะสม และสามารถพิจารณาเปรียบเทียบพร้อมกันได้หมดทุกประเทศที่ทำการพิจารณา²

¹ ไม่รวมประเทศอินเดีย

² การพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ ของประเทศตลาดใหม่พร้อมกันหมดทุกประเทศ โดยมิได้พิจารณาว่าประเทศดังกล่าวมีความแตกต่างในระดับการพัฒนาหรือภาพรวมของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มากน้อยเพียงใด (ซึ่งมักเกิดขึ้นกับการเปรียบเทียบประเทศข้ามพื้นที่/ภูมิภาค) อาจทำให้ผลการเปรียบเทียบมีความโน้มเอียง โดยเฉพาะการโน้มเอียงไปยังประเทศที่มีระดับการพัฒนาหรือภาพรวมขององค์ประกอบที่สูงกว่ามากๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การละเลยในบางบริบทความน่าสนใจของประเทศที่ถูกมองข้ามไปได้

รายละเอียดการพิจารณาเปรียบเทียบความน่าสนใจในแต่ละประเด็น เป็นดังนี้

1.2.1. ความน่าสนใจในประเด็นด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ เพื่อทำการพิจารณาเปรียบเทียบความน่าสนใจในประเด็นด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน ทั้งสิ้น 5 ประเทศ ได้แก่ ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา อัฟกานิสถาน และเนปาล

ตารางที่ 1-5 แสดงตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยประเทศปากีสถานเป็นประเทศตลาดใหม่ที่มีขนาดของระบบเศรษฐกิจที่ค่อนข้างใหญ่ กล่าวคือ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือ GDP เท่ากับ 232.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ มีอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจอยู่ที่ร้อยละ 4.1 ณ ปี 2557 มีตัวเลขมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 25.11 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่ตัวเลขมูลค่าการนำเข้าจะมีมูลค่าที่สูงกว่า กล่าวคือ 45.07 พันล้านเหรียญสหรัฐ

นอกจากปากีสถานจะมีขนาดของระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่แล้ว ด้วยขนาดประชากรในประเทศ ซึ่งเท่ากับ 196.2 ล้านคน ถือได้ว่าเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ที่มีประชากรอยู่มาก โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน พบว่า ปากีสถานมีจำนวนประชากรในประเทศมากที่สุดในกลุ่ม ซึ่งจำนวนประชากรดังกล่าว ยังจัดอยู่ในอันดับ 7 ของโลก ในการจัดอันดับประเทศที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดในโลกเช่นกัน ส่วนประเทศตลาดใหม่อื่นที่มีประชากรใกล้เคียงกับปากีสถาน และอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน คือ บังกลาเทศ ซึ่งมีประชากรเท่ากับ 186.6 ล้านคน

ในส่วนของข้อมูลดัชนีตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจอื่นที่สำคัญ ปากีสถานถูกจัดอยู่ในอันดับ 129 ของโลก ในการจัดอันดับความสามารถทางการแข่งขัน (Global Competitiveness Index : GCI) ของ World Economic Forum (WEF) ส่วนอันดับดัชนีความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ หรือ Doing Business Index ซึ่งจัดทำโดย World Bank นั้น พบว่า ปากีสถานอยู่อันดับ 128 ของโลก โดยอันดับ GCI ของปากีสถานอยู่ในอันดับที่ต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ด้วยกัน และมีอันดับ Doing Business Index ดีกว่าบังกลาเทศและอัฟกานิสถาน

ในด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ปากีสถานมีอันดับดัชนี Rule of Law Index ที่อันดับ 98 ของโลก ขณะที่การจัดการและควบคุมปัญหาคอร์รัปชันในประเทศ ปากีสถานถูกจัดอันดับ Corruption Perception Index อยู่ในอันดับ 126 ของโลก จากอันดับทั้งสอง สะท้อนให้เห็นว่า ปากีสถานยังมีการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบในประเทศที่ไม่เคร่งครัดมากนัก เช่นเดียวกับการที่รัฐบาลยังคงขาดประสิทธิภาพในการจัดการและควบคุมปัญหาคอร์รัปชันของประเทศ โดยหากเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มด้วยกัน ปากีสถานมีศักยภาพในด้านทั้งสองดีกว่าเพียงประเทศอัฟกานิสถาน และดีกว่าบังกลาเทศในแง่ของการจัดการและควบคุมปัญหาคอร์รัปชันเท่านั้น

ถึงกระนั้น ในด้านของการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในประเทศอย่างระบบโลจิสติกส์ พบว่า ปากีสถานมีอันดับ Logistic Performance Index (LPI) ที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน โดยอยู่ในอันดับ 72 ของโลก ส่วนการพัฒนาในระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารเอง (โดยพิจารณาจากอันดับ Network Readiness Index (NRI)) จะอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ยกเว้นศรีลังกา ซึ่งมีอันดับดัชนีดังกล่าวที่สูงกว่าประเทศปากีสถานหรือประเทศอื่นค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ ปากีสถานมีอันดับดังกล่าว ทั้ง Human Capital Index (HCI) และ Human Development Index (HDI) ที่ไม่ค่อยสูงนัก กล่าวคือ อยู่ในอันดับ 113 ของโลก สำหรับอันดับ HCI และอยู่ในอันดับ 146 ของโลก สำหรับอันดับ HDI

กล่าวโดยสรุป ปากีสถานเป็นประเทศขนาดใหญ่ที่มีทั้งขนาดของระบบเศรษฐกิจและจำนวนประชากรในประเทศที่มาก โดยแม้ว่าในการเปรียบเทียบอันดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ หรืออันดับความยากง่ายในการเข้าไปประกอบธุรกิจของปากีสถาน จะมีได้สูงที่สุดในภูมิภาค เช่นเดียวกับในด้านกฎหมายและกฎระเบียบ หรือการจัดการกับปัญหาคอร์รัปชันในประเทศ รวมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ ซึ่งถูกจัดอันดับที่ไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเดียวกัน หากแต่ในด้านของการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ของประเทศ พบว่า มีการพัฒนาที่ค่อนข้างสูงกว่าประเทศอื่นค่อนข้างมาก (ส่วนการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการโทรคมนาคมและการสื่อสาร ยังอยู่ในระดับใกล้เคียงกันกับประเทศอื่นในภูมิภาค) จึงถือเป็นความน่าสนใจหนึ่งสำหรับกรณีของปากีสถานซึ่งมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนที่สำคัญอย่างตลาดในประเทศ และการคมนาคมขนส่งที่โดดเด่นในกลุ่มประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ด้วยกัน

ตารางที่ 1-5 ตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้

Indicators		Pakistan	Bangladesh	Sri Lanka	Afghanistan	Nepal
Economic Indicators	Gross Domestic Product (GDP) 2014 (billion USD)	232.8	186.6	71.6	21.7	19.6
	Gross Domestic Product at PPP 2014 (billion USD)	884.2	535.6	217.1	61.7	66.9
	Real GDP Growth 2014 (%)	4.1	6.2	7.0	3.2	5.5
	Value of Exports 2014 (billion USD)	25.11	31.20	11.88	2.79	1.12
	Value of Imports 2014 (billion USD)	45.07	38.50	19.24	6.39	7.28
	Population 2014 (million persons)	196.2	166.3	21.9	31.8	31.0
	GDP per capita 2014 (USD)	1,275	1,179	3,631.0	666.3	698.3
	Inflation rate 2014 (%)	8.6	7.0	3.3	4.6	8.4
	Unemployment Rate 2014 (%)	6.8	5.0	4.2	35.0	46.0
Important Global Indices	Global Competitiveness Index (GCI) 2015 (Rank of 144 countries)	129	109	73	N/A	102
	Doing Business Index 2015 (Rank of 189 countries)	128	173	99	183	108
	Rule of Law Index 2015 (Rank of 102 countries)	98	93	58	101	48
	Corruption Perceptions Index (CPI) 2014 (Rank of 174 countries)	126	145	85	172	126
	Economic Freedom Index 2015 (Rank of 178 countries)	121	131	101	N/A	152
	Logistic Performance Index (LPI) 2014 (Rank of 144 countries)	72	108	89	158	105

Indicators		Pakistan	Bangladesh	Sri Lanka	Afghanistan	Nepal
	Network Readiness Index (NRI) 2015 (Rank of 143 countries)	112	109	65	N/A	118
	Human Capital Index (HCI) 2015 (Rank of 124 countries)	113	99	60	N/A	106
	Human Development Index (HDI) 2014 (Rank of 187 countries)	146	142	73	169	145

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก World Bank, IMF, CIA Factbook, WEF, The Heritage Foundation, Transparency International และ UNDP

1.2.2. ความน่าสนใจในประเด็นด้านอื่น ๆ

สำหรับความน่าสนใจของประเทศตลาดใหม่ในประเด็นอื่น ๆ คณะผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นเรื่องจำนวนประชากรในประเทศและการเติบโตของประชากรภายในประเทศซึ่งบ่งบอกถึงขนาดตลาดในปัจจุบันและโอกาสในการทำการค้าและธุรกิจในอนาคต ประเด็นเรื่องจำนวนแรงงาน ต้นทุนค่าจ้าง และประสิทธิภาพของแรงงาน ซึ่งสะท้อนขนาดตลาดแรงงานในประเทศ ความยากง่ายในการสรรหาแรงงานเข้าสู่ภาคธุรกิจ คุณภาพของแรงงาน และต้นทุนค่าจ้างของประเทศนั้น ประเด็นความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ อันแสดงถึงภาพรวมของขีดความสามารถ ศักยภาพ และองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ของประเทศที่มีผลต่อการค้า การลงทุน และการทำธุรกิจในประเทศ และประเด็นเรื่องความมั่นคงทางการเมือง เสถียรภาพของรัฐบาล และกฎหมายและกฎระเบียบในประเทศ ซึ่งประเด็นดังกล่าวมักเป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจและถูกให้ความสำคัญจากนักลงทุนและธุรกิจต่างชาติจำนวนมาก โดยเฉพาะกับนักลงทุนและธุรกิจต่างชาติที่ต้องการขยายฐานการผลิต หรือย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ

1.2.2.1. อัตราการเติบโตของประชากรในประเทศตลาดใหม่และการคาดการณ์จำนวนประชากรในอนาคต

ตารางที่ 1-6 แสดงอัตราการเติบโตของประชากรในประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ รวมถึงแสดงตัวเลขคาดการณ์จำนวนประชากรในอนาคตของประเทศดังกล่าวในปี 2558 (2015) 2563 (2020) 2568 (2025) และ 2593 (2050) โดยจะพบว่า ในปี 2557 ปากีสถานเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในกลุ่มประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ที่ทำการพิจารณา โดยมีประชากรอาศัยอยู่ในประเทศ 196.2 ล้านคน ในขณะที่ประเทศที่มีจำนวนประชากรในประเทศรองลงมา ได้แก่ บังกลาเทศ (166.3 ล้านคน) และอัฟกานิสถาน (31.8 ล้านคน) ตามลำดับ

ด้วยอัตราการเติบโตของประชากรที่อยู่ร้อยละ 1.47 ในปี 2558 จำนวนประชากรของปากีสถานมีการประมาณการว่าจะเพิ่มขึ้นจากในปี 2557 โดยจำนวนประชากรดังกล่าวจะเท่ากับ 199.09 ล้านคน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน พบว่า การเติบโตดังกล่าวอาจจะมีได้สูงที่สุดในกลุ่ม โดยมีบังกลาเทศ อัฟกานิสถาน และเนปาล ที่มีอัตราการเติบโตของจำนวนประชากรในประเทศที่สูงกว่าปากีสถาน

ถึงกระนั้น หากพิจารณาการเติบโตของประชากรในระยะยาว ปากีสถานจะยังมีจำนวนประชากรมากที่สุดในกลุ่ม โดยในปี 2593 หรือในอีกประมาณ 35 ปีข้างหน้า ประชากรในประเทศปากีสถานจะมีอยู่ราว 290.8 ล้านคน (คิดเป็นประมาณ 1.46 เท่าจากประชากรในปี 2558) และมากกว่าประชากรในประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วยกันทั้งสิ้น

ตารางที่ 1-6 อัตราการเติบโตของประชากรในประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้และคาดการณ์จำนวนประชากรในอนาคต

Indicators	Pakistan	Bangladesh	Sri Lanka	Afghanistan	Nepal
Population 2014 (million persons)	196.2	166.3	21.9	31.8	31.0
Rank of Population 2014	7	9	57	41	42
Forecast Population in 2015 (million persons)	199.09	168.96	22.05	32.56	31.55
Rank of Population 2015	6	8	56	40	41
Population Growth 2015 (%)	1.47	1.60	0.68	2.39	1.77
Forecast Population in 2020 (million persons)	213.7	183.1	22.9	36.6	34.2
Rank of Population 2020	5	8	56	38	41
Forecast Population in 2025 (million persons)	228.4	197.7	23.6	41.1	36.6
Rank of Population 2025	6	8	61	37	40
Forecast Population in 2050 (million persons)	290.8	250.2	25.2	63.8	46.0
Rank of Population 2050	6	7	68	29	42

ที่มา : บริษัท โพลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก US Consensus, CIA Factbook และ UN

1.2.2.2. จำนวนแรงงาน ค่าจ้างขั้นต่ำ และผลิตผลของแรงงานในประเทศตลาดใหม่

ตารางที่ 1-7 แสดงจำนวนแรงงาน ค่าจ้างขั้นต่ำ และผลิตผลของแรงงานในประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยพบว่า ปากีสถานเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในกลุ่ม หากแต่มีได้มีจำนวนแรงงานในประเทศมากที่สุดในกลุ่ม โดยในปี 2557 จำนวนแรงงานในตลาดแรงงานของประเทศปากีสถานมีประมาณ 62.42 ล้านคน น้อยกว่าประเทศบังกลาเทศ ซึ่งมีแรงงานในตลาดอยู่ที่ 80.27 ล้านคน

สำหรับแรงงานในประเทศปากีสถานนั้น ประกอบด้วยแรงงานที่อยู่ในภาคการเกษตร ประมาณร้อยละ 44.0 ของแรงงานทั้งหมดในประเทศ แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ประมาณร้อยละ 22.0 และแรงงานในภาคบริการ ประมาณร้อยละ 33.0 โดยตัวเลขอัตราการว่างงานของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 6.8

เมื่อพิจารณาในตัวเลขประสิทธิผลการทำงานของแรงงานในประเทศ หรือ Labour Productivity จะพบว่า แรงงานชาวปากีสถานสามารถสร้างผลิตผลได้ประมาณ 3.73 เหรียญสหรัฐต่อแรงงาน 1 คน โดยตัวเลขดังกล่าวสูงกว่าในกรณีของประเทศบังกลาเทศ อัฟกานิสถาน และเนปาล แต่ต่ำกว่าศรีลังกา

นอกจากนี้ ในด้านอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศ ปากีสถานมีอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศอยู่ราว 94.66 เหรียญสหรัฐต่อเดือน หรือคิดเป็นประมาณ 4.3 เหรียญสหรัฐต่อวัน ถือว่าอัตราค่าจ้างดังกล่าวยังสูงกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน

จากข้อมูลข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า ปากีสถานเป็นประเทศที่มีตลาดแรงงานขนาดใหญ่ในประเทศ โดยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตรและบริการ ส่วนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมยังมีอยู่ไม่มากเท่ากับใน 2 ภาคส่วนข้างต้น ทั้งนี้ ด้วยจำนวนแรงงานในประเทศที่ค่อนข้างมาก และประสิทธิผลการทำงานของแรงงานในประเทศ ทำให้ประเทศปากีสถานมีความน่าสนใจในประเด็นที่ทำการพิจารณานี้อยู่พอสมควร แต่ในแง่ของอัตราค่าจ้างของแรงงานซึ่งสูงกว่า ก็อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความตัดสินใจของนักลงทุนได้เช่นกัน

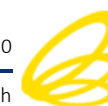

ตารางที่ 1-7 จำนวนแรงงาน ค่าจ้างขั้นต่ำ และผลิตผลของแรงงานในประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้

Indicators	Pakistan	Bangladesh	Sri Lanka	Afghanistan	Nepal
Population 2014 (million persons)	196.2	166.3	21.9	31.8	31
Labor Force 2014 (million persons)	62.42	80.27	8.92	7.51	14.76
% of Labor Force to Total Population 2014 (%) /1	31.81	48.27	40.73	23.62	47.61
Occupation (% to Total Labor Force)					
Agriculture	44	47	31.8	78.6	75
Industry	22	13	25.8	5.7	7
Services	33	40	42.4	15.7	18
Unemployment Rate 2014 (%)	6.8	5	4.2	35	46
Area (Km ²)	796,095	143,998	65,610	652,230	147,181
Population Density (persons per Km ²) /1	0.000246	0.001155	0.000334	0.000049	0.000211
Minimum monthly wage (USD)	94.66	68.19	86.31	88.98	80.83
Minimum daily wage (USD) /1	4.30	3.10	3.92	4.04	3.67
Gross Domestic Product (GDP) 2014 (billion USD)	232.8	186.6	71.6	21.7	19.6
Labor Productivity					
GDP per Labor Force 2014 (USDper person) /1	3.73	2.32	8.03	2.89	1.33

หมายเหตุ : /1 ประมวลโดยคณะผู้วิจัย

ที่มา :บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก CIA Factbook และการประมวลโดยคณะผู้วิจัย

1.2.2.3. ความสามารถทางการแข่งขันโดยเปรียบเทียบ

ตารางที่ 1-8 แสดงการเปลี่ยนแปลงของอันดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยพิจารณาจาก Global Competitiveness Index (GCI) ในปี 2553 (2010) 2554 (2011) 2555 (2012) 2556 (2013) 2557 (2014) และ 2558 (2015) รวม 6 ปี โดยจะพบว่า ในปี 2558 ศรีลังกาเป็นประเทศที่มีความสามารถทางการแข่งขันอยู่ในอันดับสูงที่สุด (อันดับ 73) ส่วนปากีสถานนั้น มีอันดับ GCI อยู่ที่อันดับ 129 ของโลก โดยหากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2553 จะพบว่า อันดับดังกล่าวของปากีสถานกลับมีแนวโน้มที่ลดลง (ลดจากอันดับ 101 ในปี 2553 เป็นอันดับ 129 ในปี 2558)

ตารางที่ 1-8 ความสามารถทางการแข่งขันโดยเปรียบเทียบของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้

Country	2553 (2010)	2554 (2011)	2555 (2012)	2556 (2013)	2557 (2014)	2558 (2015)
Pakistan	101	123	118	124	133	129
Bangladesh	106	107	108	118	110	109
Sri Lanka	79	62	52	68	65	73
Afghanistan	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Nepal	125	130	125	125	117	102

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก WEF

1.2.2.4. เสถียรภาพทางการเมือง การควบคุมปัญหาคอร์รัปชัน และปัจจัยธรรมาภิบาลต่าง ๆ ของประเทศ

ตารางที่ 1-9 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านธรรมาภิบาล³ ของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ อันได้แก่ อิสรภาพในการออกเสียง (Voice and Accountability) เสถียรภาพทางการเมืองและการปราศจากความรุนแรง/ปัญหาก่อการร้าย (Political Stability and

³ คะแนนปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านธรรมาภิบาล (Worldwide Governance Indicators Score: WGI) เป็นคะแนนซึ่งธนาคารโลก (World Bank) จัดทำขึ้น เพื่อใช้ประเมินและเปรียบเทียบระดับความเป็นธรรมาภิบาลของประเทศต่างๆ ทั่วโลกในประเด็น 6 ประเด็น โดยคะแนนของประเทศส่วนใหญ่จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่างช่วง -2.50 คะแนน ถึง 2.50 คะแนน (แต่สามารถมีค่าน้อยกว่าหรือสูงกว่าช่วงดังกล่าวได้) โดยยิ่งคะแนนต่ำหรือติดลบมาก แสดงว่าประเทศดังกล่าวมีปัจจัยในประเด็นนั้นต่ำ และยิ่งคะแนนสูงหรือเป็นบวกมาก ก็แสดงว่าประเทศดังกล่าวมีปัจจัยในประเด็นนั้นสูง ตัวอย่างเช่น ในประเด็นการควบคุมปัญหาคอร์รัปชัน ประเทศที่ได้คะแนนปัจจัยดังกล่าวติดลบมาก แสดงว่าประเทศดังกล่าวมีการควบคุมปัญหาคอร์รัปชันในประเทศที่ต่ำ/ขาดประสิทธิภาพ ขณะที่ประเทศที่ได้คะแนนปัจจัยดังกล่าวเป็นบวกมาก แสดงว่าประเทศดังกล่าวมีการควบคุมปัญหาคอร์รัปชันในประเทศที่สูง/มีประสิทธิภาพ

Absence of Violence (or Terrorism)) ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการของภาครัฐ (Government Effectiveness) การออกกฎหมายเพื่อเอื้ออำนวยภาคเอกชน (Regulatory Quality) การบังคับใช้กฎหมาย (Rule of Law) และการควบคุมปัญหาคอรัปชั่น (Control of Corruption) โดยพบว่า ประเทศปาकिสถานเป็นประเทศหนึ่งที่มีระดับเสถียรภาพทางการเมือง และความปราศจากความรุนแรง/ปัญหาก่อการร้าย ที่ต่ำมากและต่ำที่สุดในกลุ่ม โดยได้รับคะแนนในประเด็นดังกล่าวที่ -2.59 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าอัฟกานิสถานที่อยู่ที่ -2.47 คะแนน

ส่วนในประเด็นอื่น ปาकिสถานได้รับคะแนนดัชนีที่ใกล้เคียงกับประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน โดยจัดอยู่ในกลุ่มที่ไม่ได้มีคะแนนด้านใดดี (เป็นบวกมาก) หรือแย่ (เป็นลบมาก) เป็นพิเศษ ยกเว้นกรณีของคะแนนด้านเสถียรภาพทางการเมืองที่กล่าวมาข้างต้นเท่านั้น

ส่วนประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียใต้ด้วยกัน พบว่า บังกลาเทศเป็นประเทศที่ได้รับอิสรภาพในการออกเสียงมากที่สุด ซึ่งได้คะแนนอยู่ที่ -0.42 คะแนน ในขณะที่สำหรับคะแนนการปราศจากความรุนแรง/ปัญหาก่อการร้าย รวมถึงคะแนนประสิทธิภาพของรัฐบาล หรือคุณภาพของกฎหมาย หรือการจัดการคอรัปชั่นก็ตาม ประเทศที่ได้รับคะแนนสูงสุด คือ ประเทศศรีลังกา

ตารางที่ 1-9 เสถียรภาพทางการเมือง การควบคุมปัญหาคอร์รัปชัน และปัจจัยธรรมาภิบาลต่าง ๆ ของประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้

Country	Pakistan	Bangladesh	Sri Lanka	Afghanistan	Nepal
Voice and Accountability	-0.83	-0.42	-0.62	-1.29	-0.57
Political Stability and Absence of Violence (or Terrorism)	-2.59	-1.61	-0.61	-2.47	-1.14
Government Effectiveness	-0.80	-0.82	-0.23	-1.43	-0.93
Regulatory Quality	-0.71	-0.93	-0.16	-1.21	-0.87
Rule of Law	-0.88	-0.83	-0.27	-1.67	-0.76
Control of Corruption	-0.93	-0.89	-0.23	-1.43	-0.68

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก WEF

1.3. บทสรุป

จากการประเมินความน่าสนใจในประเด็นต่างๆ ของประเทศตลาดใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ พบว่า ปากีสถานเป็นประเทศตลาดใหม่ที่มีขนาดของระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่ และมีจำนวนประชากรและแรงงานในประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก โดยมีอัตราการเติบโตของระบบเศรษฐกิจอยู่ราวร้อยละ 4.1 และอัตราการเติบโตของประชากรภายในประเทศราวร้อยละ 1.5

ทั้งนี้ ในด้านความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ พบว่า ปากีสถานมีอันดับ Global Competitiveness Index น้อยที่สุดในกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ที่ทำการพิจารณา โดยมีอันดับ GCI ในปี 2558 อยู่ที่อันดับ 129 ของโลก (จากการจัดอันดับทั้งหมด 144 ประเทศทั่วโลก) อีกทั้งยังมีแนวโน้มการปรับตัวลดลงของอันดับดังกล่าวเมื่อเทียบกับช่วง 6 ปีก่อนหน้านี้ ส่วนในประเด็นความยากง่ายในการประกอบธุรกิจเอง ประเทศปากีสถานก็มีอันดับ Doing Business Index ที่ไม่สูงเช่นกัน โดยในกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ที่ทำการพิจารณา ปากีสถานมีอันดับดังกล่าวน้อยที่สุดในกลุ่ม ถึงกระนั้น ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ปากีสถานเป็นประเทศที่ระดับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานจัดอยู่ในระดับที่ดีที่สุดในภูมิภาค โดยถูกจัดอันดับ Logistic Performance Index ในอันดับ 72 ของโลก จาก 144 ประเทศทั่วโลก สูงกว่าประเทศที่ได้อันดับด้านดังกล่าวรองลงมาอย่างศรีลังกา (อันดับ 89) หรือเนปาล (อันดับ 105) พอสมควร

นอกจากนี้ ในประเด็นความน่าสนใจอื่นๆ พบว่า ปากีสถานเป็นประเทศที่มีอิสรภาพในการออกเสียง ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการของภาครัฐ การออกกฎหมายเพื่อเอื้ออำนาจภาคเอกชน การบังคับใช้กฎหมาย หรือการควบคุมปัญหาคอร์รัปชัน อยู่ในระดับปานกลางของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีเพียงในประเด็นเสถียรภาพทางการเมืองและการปราศจากความรุนแรง/ปัญหาก่อการร้าย (Political Stability and Absence of Violence (or Terrorism)) ที่ได้รับคะแนนน้อยที่สุดในภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งคาดหมายว่าเป็นผลจากปัญหาความไม่สงบและการก่อการร้ายภายในประเทศ

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

2.1. บทนำ

สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน (Islamic Republic of Pakistan) หรือประเทศปากีสถาน ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีพื้นที่ขนาดประมาณ 8 แสนตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นประมาณ 1.6 เท่าของประเทศไทย มีประชากรอาศัยอยู่ 199.1 ล้านคน และมีขนาดระบบเศรษฐกิจ (ขนาด GDP) ของประเทศเท่ากับ 237.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ (น้อยกว่าขนาด GDP ของประเทศไทยในปีเดียวกัน (2557) ที่เท่ากับ 380.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ)

ประเทศปากีสถานเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ในภูมิภาคเอเชียใต้ (รองจากประเทศอินเดียและอัฟกานิสถาน) โดยทางทิศเหนือและตะวันออกของประเทศมีภูมิประเทศเป็นหุบเขาและที่ราบสูง ทางตอนกลางมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม และทางทิศใต้และตะวันตกของประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประเทศปากีสถานมีชายแดนติดกับอินเดีย อัฟกานิสถาน อิหร่าน และจีน ทำให้ปากีสถานถือเป็นประเทศที่มีทำเลภูมิศาสตร์ของประเทศโดดเด่นประเทศหนึ่ง เนื่องจากเป็นเสมือนเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก รวมถึงเอเชียกลางและภูมิภาคตะวันออกกลาง นอกจากนี้ ทางตอนใต้ของประเทศยังติดกับทะเลอาหรับ (Arabian Sea) และอ่าวโอมาน (Gulf of Oman) จึงทำให้ปากีสถานกลายเป็นทางออกสู่ทะเลที่สำคัญเส้นทางหนึ่งสำหรับประเทศที่ไม่มีได้ทางเข้าออกทางทะเล (Landlocked Countries) ในภูมิภาคเอเชียกลาง/ตะวันออกกลาง

ประเทศปากีสถานมีภูมิอากาศร้อนชื้น โดยอุณหภูมิในแต่ละพื้นที่ของประเทศมีความแตกต่างกันมาก ตั้งแต่หนาวจัดไปจนถึงอบอุ่นและร้อนชื้น ส่งผลทำให้ประเทศได้รับประโยชน์ในด้านของการเกษตร การปศุสัตว์ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมด้านการพักผ่อนหย่อนใจและการท่องเที่ยว โดยภาคการเกษตร และภาคการท่องเที่ยว ถือเป็นสาขาทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญและสร้างรายได้ให้กับประเทศปากีสถานอย่างมาก นอกจากนี้ ในสาขาอื่นที่อาจยังมิได้กล่าวถึง เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอุตสาหกรรม ICT และซอฟต์แวร์ ก็ถือเป็นอุตสาหกรรมที่โดดเด่นและประเทศปากีสถานมีขีดความสามารถทางการแข่งขันที่สูงด้วยกันทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การทำการศึกษข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเชิงลึกของประเทศปากีสถาน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ โอกาส และเส้นทางด้านการลงทุนในประเทศดังกล่าว ชีบทเรียนสำคัญสำหรับนักลงทุนและผู้ประกอบการไทยที่มีความสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ในการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

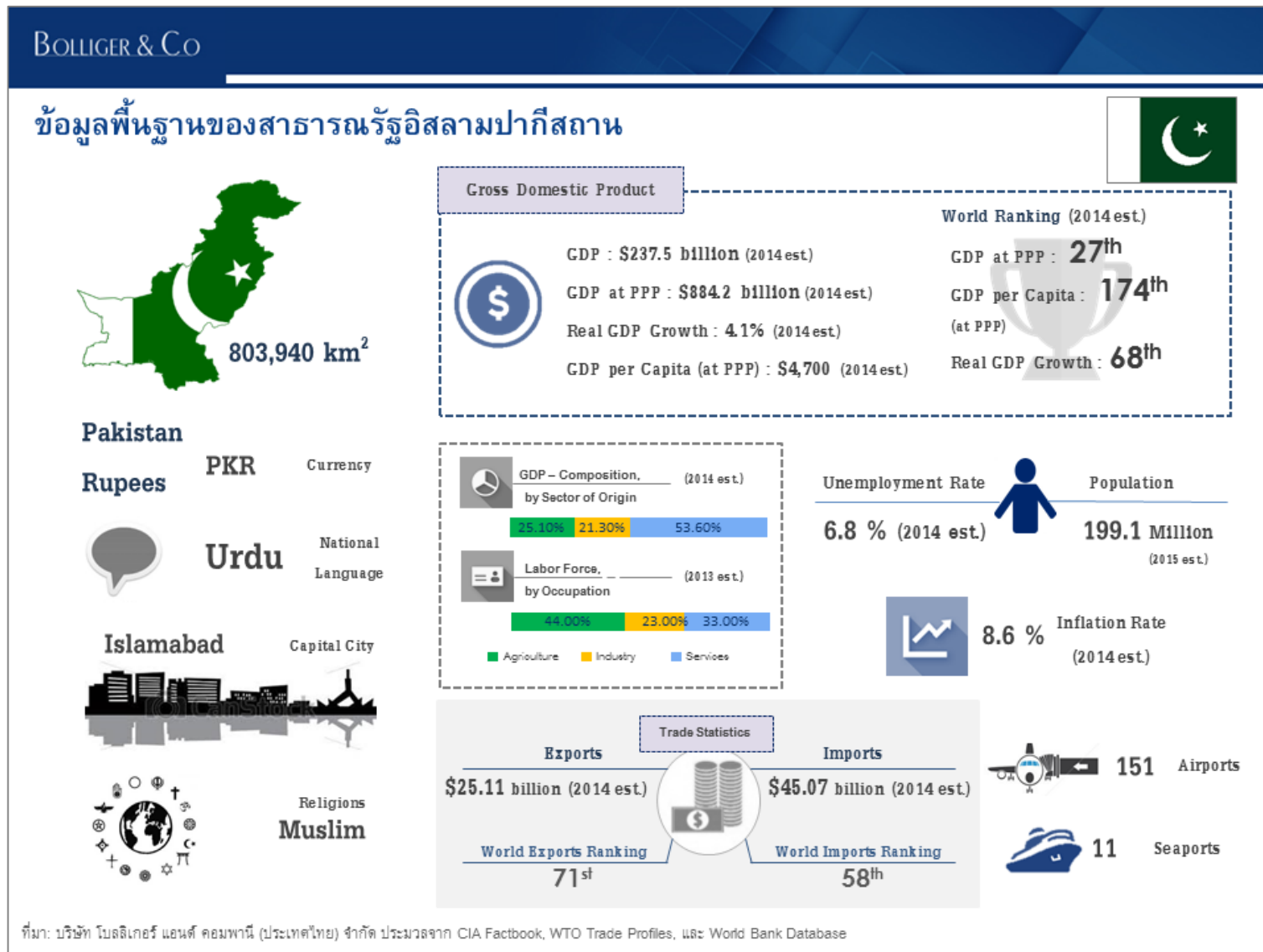
จากภาพที่ 2-1 ซึ่งแสดงข้อมูลพื้นฐานของประเทศปากีสถาน พบว่า ประเทศปากีสถาน มีพื้นที่ 803,940 ตารางกิโลเมตร มีขนาด GDP ในปี 2557 เท่ากับ 237.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ แต่หากพิจารณาขนาด GDP at PPP จะพบว่ามีขนาดเท่ากับ 884.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งคิดเป็นอันดับที่ 27 ของโลก ในส่วนของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือ Real GDP Growth พบว่า ประเทศปากีสถานมีการเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2557 เทียบกับปี 2556 อยู่ที่ร้อยละ 4.1 ประชากรในประเทศมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ที่ 1,340 เหรียญสหรัฐ (และมี GDP per capita at PPP เท่ากับ 4,700 เหรียญสหรัฐ) ตัวเลขขนาดเศรษฐกิจ หรือ GDP ของประเทศข้างต้นสามารถแบ่งออกเป็นสัดส่วนของภาคการเกษตรเท่ากับร้อยละ 25.1 ภาคอุตสาหกรรมเท่ากับร้อยละ 21.3 และภาคบริการเท่ากับร้อยละ 53.6 สำหรับตัวเลขอัตราเงินเฟ้อของประเทศ อยู่ที่ร้อยละ 8.6 ตัวเลขอัตราการว่างงานอยู่ที่ราวร้อยละ 6.8 นอกจากนี้ ในด้านการค้าระหว่างประเทศ ประเทศปากีสถานมีการส่งออกและนำเข้าในปี 2557 คิดเป็นมูลค่า 25.11 พันล้านเหรียญสหรัฐ และ 45.07 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ ส่งผลให้ประเทศปากีสถานเป็นประเทศผู้ส่งออกในอันดับที่ 71 ของโลก และเป็นประเทศผู้นำเข้าในอันดับที่ 58 ของโลก

ประเทศปากีสถานมีประชากรทั้งสิ้นราว 199.1 ล้านคน ในขณะที่จำนวนแรงงานในระบบเศรษฐกิจมีจำนวนประมาณ 62.42 ล้านคน แบ่งออกเป็นแรงงานในภาคการเกษตรร้อยละ 44 ของแรงงานทั้งหมด แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 23 และแรงงานในภาคบริการ ร้อยละ 33 ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศพูดภาษาอูรดูและภาษาอังกฤษในการติดต่อทางราชการและทางธุรกิจ นอกจากนี้ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาอิสลาม

เมืองหลวงของประเทศปากีสถาน คือกรุงอิสลามาบัต (Islamabad) โดยมีสนามบินทั้งหมดในประเทศอยู่ 151 แห่ง และมีท่าเรือในประเทศอยู่ 11 แห่ง

ภาพที่ 2-1 ข้อมูลพื้นฐานของประเทศสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

2.2. ประวัติศาสตร์โดยสังเขป

ดินแดนซึ่งเป็นอาณาเขตของประเทศปากีสถานในปัจจุบัน เป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งเคยถูกปกครองโดยอารยธรรมของอาณาจักรโบราณมากมาย เริ่มตั้งแต่อารยธรรมอินดัส ชาวอินโด-อารยัน (Indo-Aryan) อาณาจักรของชาวเปอร์เซีย อาณาจักรมาเซโดเนียแห่งโรมัน อาณาจักรอินเดีย อาณาจักรอาหรับ จักรวรรดิมองโกล ไปจนถึงจักรวรรดิอังกฤษ (อาณานิคมของสหราชอาณาจักร) และการประกาศเอกราชของประเทศในปี 2490 (1947) ก็ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติปากีสถานสู่การเป็นสาธารณรัฐแห่งอิสลามที่สถาปนาขึ้นเพื่อชาวมุสลิมจวบจนปัจจุบัน

หากย้อนไปในยุคราว 3,300 ถึง 1,300 ปีก่อนคริสตกาล ดินแดนปากีสถานในปัจจุบันแห่งนี้ เป็นช่วงจุดเริ่มต้นของอารยธรรมโบราณอินดัส (Indus Civilization) ซึ่งแพร่ขยายอยู่ในพื้นที่เอเชียตอนใต้ โดยมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งต่อมาราว 1,100 ถึง 600 ปีก่อนคริสตกาล ชาวอินโด-อารยัน ได้ตั้งรกรากในดินแดนแห่งนี้ พร้อมกับตั้งเมืองขึ้น โดยมีหลักฐานถึงการจัดตั้งเมืองขึ้นในพื้นที่ที่คาดว่าจะเป็เมืองเวสาลี (Vaishali) ของประเทศอินเดียในปัจจุบัน

จนกระทั่งช่วง 400 ปีก่อนคริสตกาล อาณาจักรในดินแดนแห่งนี้ถูกอาณาจักรของชาวเปอร์เซียรุกราน และถูกอาณาจักรเปอร์เซียปกครอง โดยมีการคาดการณ์จากหลักฐานว่าอาณาจักรเปอร์เซียได้เข้ามาปกครองครอบคลุมพื้นที่ซึ่งเป็นจังหวัดคันธาระ (Gandhara) รวมถึงจังหวัดสินธุ (Sindh) ของปากีสถานในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม อาณาจักรเปอร์เซียได้เสื่อมอำนาจลงหลังจากพ่ายแพ้ให้กับอาณาจักรมาเซโดเนีย ซึ่งนำโดยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช

ทั้งนี้ ดินแดนปากีสถานได้อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรมาเซโดเนียจนถึงราวช่วง 250 ปีก่อนคริสตกาล ก่อนที่ราชวงศ์โมริยะ (Maurya Empire) ซึ่งเป็นจักรวรรดิอินเดียที่แพร่ขยายอำนาจไปจนถึงบาโลชิสถาน (Balochistan) (พื้นที่ดังกล่าวส่วนหนึ่งคือรัฐบาโลชิสถานของปากีสถานในปัจจุบัน และส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน) จะเข้ามาปกครองดินแดนปากีสถานแห่งนี้

ภายใต้การปกครองของราชวงศ์โมริยะ การค้า การเกษตร รวมไปถึงภาคเศรษฐกิจของดินแดนปากีสถานมีการเติบโตและเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองที่วัฒนธรรมและศาสนาพุทธและฮินดูได้เข้ามาในดินแดนแห่งนี้

อาณาจักรอินเดียได้ปกครองดินแดนปากีสถานเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน โดยนอกเหนือจากราชวงศ์โมริยะ ราชวงศ์กุษาณะ (Kushan Empire) ราชวงศ์คุปตะ (Gupta Empire) รวมไปถึงราชวงศ์อีกหลายราชวงศ์ได้ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาปกครองยังดินแดนดังกล่าว โดยช่วงยุคที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของปากีสถานจะอยู่ในช่วงของราชวงศ์กุษาณะ ซึ่งราชวงศ์กุษาณะได้มีการขยายพื้นที่ของอาณาจักรอินเดียขึ้นไปถึงดินแดนตอนใต้ของเอเชียกลาง รวมไปถึงดินแดนทางตะวันออกเฉียงบางส่วนของประเทศจีนในปัจจุบัน

ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ปากีสถานเป็นแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมอินเดียเป็นอย่างมาก เห็นได้จากศิลปะภาพวาดคันธาระ (Gandhara Art) รวมไปถึงสถาปัตยกรรมต่างๆ ในยุคสมัยนี้ ซึ่งตรงกับประมาณช่วงคริสต์ศักราชที่ 30-375 นอกจากนี้ การค้าบนเส้นทางสายไหม (Silk Road) ยังรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ซึ่งดินแดนปากีสถานเป็นเสมือนทางผ่านระหว่างอาณาจักรอินเดีย อาณาจักรโรมัน อาณาจักรจีน รวมไปถึงอาณาจักรอาหรับ

ในคริสต์ศักราชที่ 700 อาณาจักรอินเดียซึ่งปกครองบางส่วนของดินแดนปากีสถานเริ่มเสื่อมอำนาจลง และอาณาจักรอาหรับได้ขยายอำนาจเข้ามาในดินแดนปากีสถานทางฝั่งตะวันตก ไปจนถึงทางตอนใต้ของดินแดนปากีสถาน (ไล่จากเมืองเปชวาร์ (Peshawar) ในจังหวัดไคเบอร์ปัคตูนควา (Khyber Pakhtunkhwa) ลงมาจนถึงจังหวัดสินธุ (Sindh) รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของทางตอนใต้ของจังหวัดปัญจาบ (Punjab))

เช่นเดียวกับอาณาจักรอินเดีย อาณาจักรอาหรับได้ปกครองดินแดนปากีสถานเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี โดยมีการผลัดเปลี่ยนของราชวงศ์ขึ้นมาปกครอง โดยในสมัยของราชวงศ์ติมูร์ (Timurid Dynasty) (ประมาณตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ 1160 ถึง 1539) ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่ศาสนาอิสลามรุ่งเรือง เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของประวัติศาสตร์ปากีสถาน ทั้งนี้ ศาสนาอิสลามได้เข้ามาในดินแดนปากีสถานและส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ศิลปะ และภาษา โดยภาษาอูรดู (Urdu) ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นภาษาประจำชาติปากีสถาน ก็ถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเป็นการผสมผสานระหว่างภาษาปากีสถานดั้งเดิม ภาษาเปอร์เซีย ภาษาเติร์ก และภาษาอาหรับ นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าว ยังเกิดการอพยพย้ายเข้ามาของผู้คนชาวอิสลามเข้ามาในประเทศ ซึ่งต่อมา ประชาชนในประเทศปากีสถานส่วนใหญ่จึงเป็นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม

อาณาจักรอาหรับได้เสื่อมอำนาจลงในช่วงราวปีคริสต์ศักราชที่ 1526 และจักรวรรดิมองโกลได้ขยายอำนาจเข้ามาผ่านเส้นทางไคเบอร์ (Khyber Pass) และได้เข้ามาปกครองดินแดนปากีสถานจนกระทั่งการเข้ามาของจักรวรรดิอังกฤษ

ทั้งนี้ ดินแดนปากีสถานได้ตกเป็นอาณานิคมของเครือจักรภพตั้งแต่ปี 2155-2490 (1612-1947) โดยบริษัท อีสต์ อินเดีย (East India Company) ได้ใช้กำลังทางทหารเข้าโจมตีอาณาจักรมองโกลที่ปกครองดินแดนแห่งนี้ (รวมถึงดินแดนของชาวปัญจาบซึ่ง ณ ขณะนั้น มิได้ถูกปกครองโดยอาณาจักรมองโกลหรืออาณาจักรอินเดีย) และเข้าปกครองพื้นที่แห่งนี้ในฐานะอาณานิคม

การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของปากีสถานเกิดขึ้นอีกครั้งในวันที่ 14 สิงหาคม 2490 (1947) เมื่อสหราชอาณาจักรได้ประกาศให้เอกราชแก่ดินแดนอาณานิคมเอเชียใต้ โดยแบ่งพื้นที่อาณานิคมออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของดินแดนอินเดีย และส่วนของดินแดนปากีสถาน

หลังจากที่ได้รับเอกราช ประเทศปากีสถานได้มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย สลับกับการปกครองโดยทหาร ซึ่งตลอดช่วงเวลา 65 ปี มีการปฏิวัติและรัฐประหารเกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งในประเทศ ทั้งนี้ การได้รับเอกราชจากเครือจักรภพมิได้ราบรื่นเหมือนกับในกรณีประเทศอื่นๆ ที่ตกเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร เนื่องจากการแบ่งอาณาเขตพื้นที่ของสหราชอาณาจักรระหว่างดินแดนในส่วนที่เป็นฝั่งปากีสถานและอินเดียมีความคลุมเครือ ส่งผลให้ประเทศปากีสถานและอินเดียเกิดความขัดแย้งในพื้นที่อาณาเขตทับซ้อน ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศระหว่างประชาชนฝั่งตะวันตกและตะวันออก ได้นำไปสู่สงครามระหว่างประชาชน 2 ฝ่าย คือปากีสถานตะวันตกและปากีสถานตะวันออก โดยในเวลาต่อมา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการแยกตัวออกของปากีสถานตะวันออกจากปากีสถานตะวันตก และจัดตั้งเป็นประเทศบังกลาเทศ ในปี 2514 (1971) โดยมีอินเดียให้การสนับสนุนปากีสถานตะวันออกในสงครามครั้งดังกล่าว

ภายหลังจากการแยกตัวเป็นเอกราชของบังกลาเทศ ประเทศปากีสถานยังคงต้องเผชิญกับปัญหาการเมืองในประเทศเป็นครั้งคราว รวมไปถึงยังคงประสบปัญหาความขัดแย้งในดินแดนทับซ้อนบางส่วนกับประเทศอินเดียที่ยังคงมีมาอยู่จนถึงปัจจุบัน

2.3. รายละเอียดทางภูมิศาสตร์

2.3.1. ลักษณะภูมิประเทศ

ประเทศปากีสถานมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งมีพรมแดนทิศตะวันตกติดกับประเทศอิหร่านและอัฟกานิสถาน ทิศเหนือติดกับประเทศจีน ทิศตะวันออกติดกับประเทศอินเดีย และทิศใต้ติดกับทะเลอาหรับ (Arabian Sea) และอ่าวโอมาน (Gulf of Oman) โดยพรมแดนระหว่างปากีสถาน-อัฟกานิสถาน มีความยาว 2,430 กิโลเมตร พรมแดนระหว่างปากีสถาน-อิหร่าน มีความยาว 909 กิโลเมตร พรมแดนระหว่างปากีสถาน-จีน มีความยาว 523 กิโลเมตร พรมแดนระหว่างปากีสถาน-อินเดีย มีความยาว 2,912 กิโลเมตร และพรมแดนส่วนที่ติดกับทะเลอาหรับและอ่าวโอมาน มีระยะทางทั้งสิ้น 1,046 กิโลเมตร ดังแสดงในภาพที่ 2-2

พื้นที่ทั้งหมดของประเทศปากีสถานมีขนาดทั้งหมด 803,940 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็นพื้นดิน 778,720 ตารางกิโลเมตร และพื้นน้ำ 25,220 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นดินส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นหุบเขา ที่ราบสูง และที่ราบลุ่มแม่น้ำ สำหรับพื้นที่ซึ่งเป็นหุบเขา จะอยู่ทางตอนทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ประกอบไปด้วยเทือกเขากาโรรัม (Karakoram) เทือกเขาฮินดูกูช (Hindu Kush) และเทือกเขาปามีร์ (Pamir) ส่วนพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบสูงจะอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศบริเวณพื้นที่บาโลชิสถาน (ติดกับประเทศอัฟกานิสถาน) และส่วนของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ จะตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศ (พื้นที่ส่วนของจังหวัดปัญจาบ) ไหลลงมาถึงตอนใต้ของประเทศ (พื้นที่ปากแม่น้ำสินธุ) นอกจากนี้ ทางพื้นที่ทิศตะวันออกของประเทศปากีสถาน บริเวณพรมแดนปากีสถาน-อินเดีย เป็นพื้นที่ในส่วนของทะเลทรายธาร์ (Thar Desert)

ภาพที่ 2-2 แผนที่ประเทศปากีสถาน

ที่มา: Nations Online (<http://www.nationsonline.org>)

2.3.2. ลักษณะภูมิอากาศ

ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ของประเทศที่มีความหลากหลายทางภูมิประเทศ ส่งผลให้ภูมิอากาศของประเทศปากีสถานมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างแต่ละพื้นที่ในประเทศ นอกจากนี้ในช่วงฤดูกาลเดียวกันก็ตาม อุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดก็อาจมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งนี้ ฤดูกาลในประเทศปากีสถานแบ่งออกเป็น 4 ฤดูกาล ได้แก่ ฤดูหนาว (ราวเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์) ฤดูร้อน (ราวเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม) ฤดูฝน (ราวเดือนมิถุนายนถึงกันยายน) และฤดูแล้ง (ราวเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน)

ในพื้นที่ซึ่งเป็นหุบเขาและที่ราบสูง อากาศจะค่อนข้างหนาวเย็นและมีหิมะปกคลุมเกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นในพื้นที่บาโลชิสถานที่อุณหภูมิโดยเฉลี่ยจะสูงกว่า ส่วนในพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายทะเล ด้วยอิทธิพลจากลมทะเล ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยในพื้นที่บริเวณนี้ มีลักษณะร้อนชื้น โดยอุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูฝนอยู่ที่ 38 องศาเซลเซียส และจะร้อนขึ้นในช่วงฤดูร้อน โดยอุณหภูมิเฉลี่ยอาจสูงถึง 45 องศาเซลเซียสในฤดูดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในช่วงเย็นและกลางคืน อุณหภูมิในช่วงฤดูกาลดังกล่าวจะลดต่ำลงอย่างมาก โดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 11-17 องศาเซลเซียส ในฤดูหนาว ภูมิอากาศในพื้นที่ราบลุ่มของปากีสถานจะค่อนข้างหนาวเย็น และอาจลดต่ำถึง 4 องศาเซลเซียสได้ในช่วงเดือนมกราคม

ทั้งนี้ ในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นฤดูฝนของปากีสถาน อาจมีมรสุมพัดผ่านบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบสูงของประเทศ เช่นเดียวกับในช่วงฤดูร้อนซึ่งอาจมีพายุฤดูร้อนพัดผ่านเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีโอกาสเกิดพายุทรายในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนได้อีกด้วย

2.3.3. เขตการปกครอง และเมืองสำคัญ

2.3.3.1. เขตการปกครอง

ประเทศปากีสถานแบ่งการปกครองออกเป็น 4 จังหวัด 1 เขตเมืองหลวง (Federal Capital Territory) 1 เขตพื้นที่ชนพื้นเมืองเป็นผู้ปกครอง (Federally Administered Tribal Area)

และ 2 พื้นที่ที่ทับซ้อน (Disputed Territory)¹ โดยเป็นดังแสดงในภาพที่ 2-3 ซึ่งจะพบว่า จังหวัดและเขตปกครองดังกล่าวประกอบไปด้วย

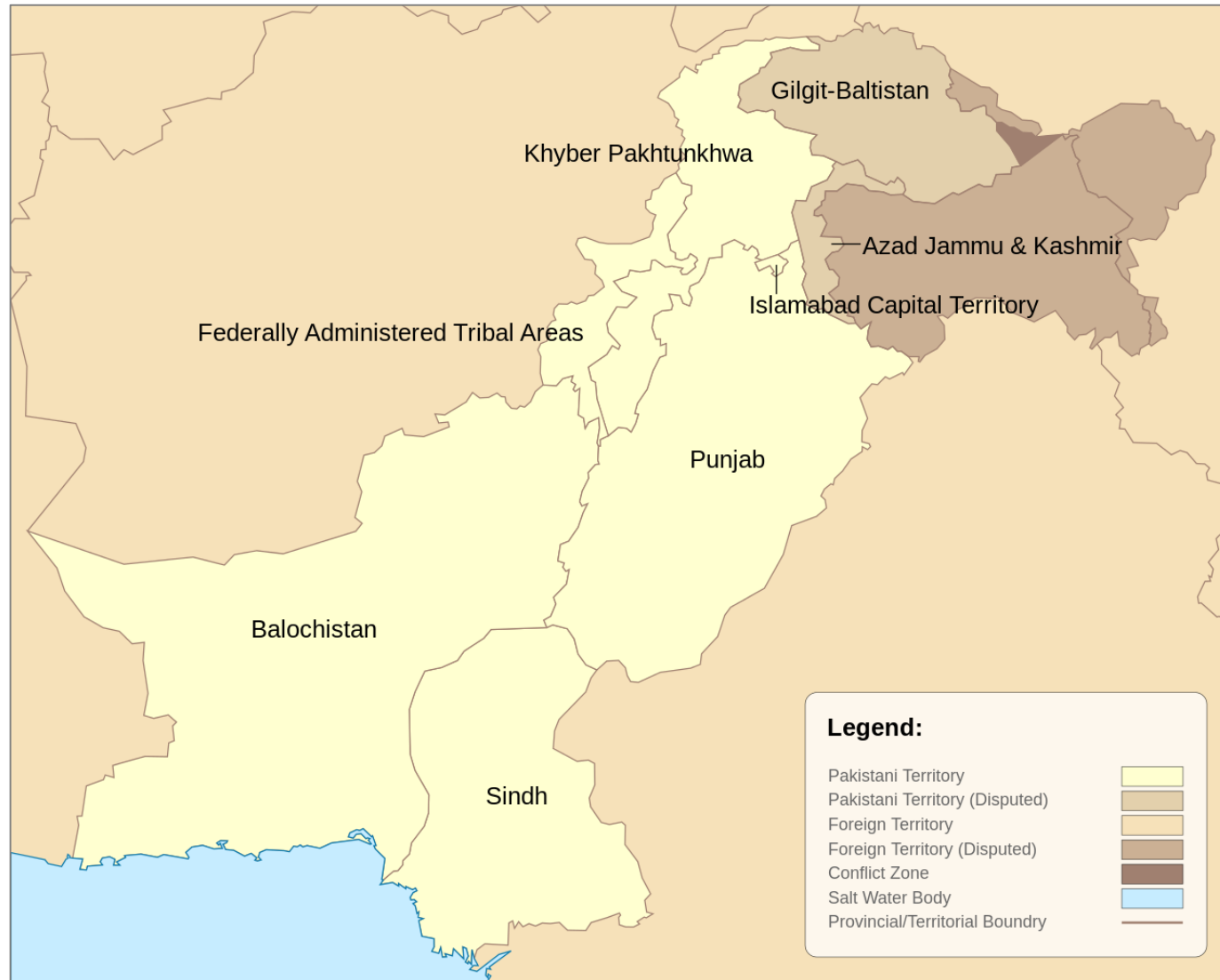
- จังหวัดบาโลชิสถาน (Balochistan)
- จังหวัดไคเบอร์ปัคตูนควา (Khyber Pakhtunkhwa)
- จังหวัดปัญจาบ (Punjab)
- จังหวัดสินธุ์ (Sindh)
- กรุงอิสลามาบัต (Islamabad Capital Territory)
- เขตพื้นที่ชนพื้นเมืองเป็นผู้ปกครอง
- พื้นที่ทับซ้อนอาซัดแคชเมียร์ (Azad Kashmir)
- พื้นที่ทับซ้อนกิลกิต บัลติสถาน (Gilgit-Baltistan)

สำหรับเมืองสำคัญของประเทศปากีสถาน ได้แก่ กรุงอิสลามาบัต (Islamabad) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ เมืองการาจี (Karachi) ซึ่งเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางเศรษฐกิจตั้งอยู่ทางใต้ของประเทศ และเป็นเมืองหลวงเก่า เมืองละฮอร์ (Lahore) ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของธุรกิจอุตสาหกรรมทางตอนเหนือของประเทศ อยู่ใกล้ชายแดนปากีสถาน – อินเดีย และเมืองราวัลปินดี (Rawalpindi) ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ อีกทั้งยังเป็นเมืองหลวงก่อนที่กรุงอิสลามาบัตจะจัดสร้างเสร็จ

¹ พื้นที่ทับซ้อนดังกล่าวหมายรวมเฉพาะพื้นที่ทับซ้อนที่เป็นดินแดนของประเทศปากีสถานในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ทับซ้อนซึ่งเป็นดินแดนอยู่ในอาณาเขตของประเทศอินเดียอีก 3 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ทับซ้อนหุบเขาแคชเมียร์ (Kashmir Valley) พื้นที่ทับซ้อนลาดัก (Ladakh) และพื้นที่ทับซ้อนจัมมู (Jammu)

ภาพที่ 2-3 แผนที่ประเทศปากีสถาน แบ่งตามเขตการปกครอง

ที่มา: Nations Online (<http://www.nationsonline.org>)

2.3.3.2. เมืองสำคัญ

➤ กรุงอิสลามาบัด

เมืองหลวงของประเทศปากีสถาน คือ กรุงอิสลามาบัด (Islamabad) ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ ใกล้กับเมืองราวัลปินดี ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ของประเทศ และมีเมืองอย่างเมืองเปชวาร์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงอิสลามาบัดและราวัลปินดี ทั้งนี้ กรุงอิสลามาบัดเป็นเขตเมืองหลวง (Federal Capital Territory) เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่อันดับที่ 3 ของประเทศ มีประชากรอาศัยอยู่ราว 1.9 ล้านคน ถูกจัดตั้งขึ้นหลังจากที่รัฐบาลปากีสถานมีแผนที่จะย้ายเมืองหลวงจากเมืองการาจี โดยจากการทำการศึกษาดังตั้งในปี 2501 (1958) รัฐบาลปากีสถานได้เริ่มโครงการจัดสร้างเขตเมืองหลวงใหม่ และกำหนดบริเวณทางตอนเหนือของเมืองราวัลปินดีให้เป็นพื้นที่ของเขตกรุงอิสลามาบัด การก่อสร้างดังกล่าวเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2502 (1959) และแล้วเสร็จในปี 2509 (1966) โดยในช่วงระหว่างการก่อสร้าง ทางรัฐบาลปากีสถานได้มีการกำหนดให้เมืองราวัลปินดีเป็นเมืองหลวงชั่วคราวของประเทศแทนเมืองการาจี จนกระทั่งกรุงอิสลามาบัดถูกจัดสร้างเสร็จได้มีการกำหนดให้กรุงอิสลามาบัดเป็นเมืองหลวงของประเทศ

ปัจจุบัน กรุงอิสลามาบัด นอกเหนือจากจะเป็นเมืองหลวงของประเทศปากีสถานแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานทางราชการที่สำคัญของประเทศ และรัฐสภา กรุงอิสลามาบัดยังเป็นที่ตั้งของไฟซอล มอส (Faisal Mosque) ซึ่งเป็นมอสที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ และเป็นมอสที่ใหญ่ที่สุดอันดับที่ 4 ของโลก นอกจากนี้ กรุงอิสลามาบัดยังเป็นศูนย์รวมของมหาวิทยาลัยสำคัญของประเทศมากถึง 16 แห่ง

➤ เมืองการาจี

เมืองที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในประเทศปากีสถานนั้นมิใช่กรุงอิสลามาบัดที่เป็นเมืองหลวงปัจจุบันของประเทศ หากแต่คือเมืองการาจี ซึ่งเป็นอดีตเมืองหลวงของประเทศก่อนที่จะย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงอิสลามาบัด

เมืองการาจี (Karachi) ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของประเทศปากีสถานในจังหวัดสินธุ์ มีประชากรอาศัยอยู่ราว 23.5 ล้านคน โดยเมืองการาจีมีความโดดเด่นในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของประเทศ โดยมีเขตอุตสาหกรรมสำคัญต่างๆ อาทิ สิ่งทอ ยานยนต์และชิ้นส่วน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ตั้งอยู่ ทั้งนี้ บริเวณโดยรอบเมืองการาจีเป็น

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ กล่าวคือ มีสถานที่ท่องเที่ยว และห้างสรรพสินค้า ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้ง เมืองการาจียังเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมการเงินและการธนาคาร และอุตสาหกรรม IT ของประเทศ โดยภาพรวม ขนาดระบบเศรษฐกิจของเมืองการาจีนั้น คิดเป็นราวร้อยละ 20 ของมูลค่า GDP ประเทศ

นอกจากนี้ เมืองการาจี ซึ่งตั้งอยู่ติดกับชายฝั่งทะเลอาหรับ (Arabian Sea) ยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางทะเลของประเทศ โดยเป็นที่ตั้งของท่าเรือขนาดใหญ่ที่สุด 2 แห่งของประเทศ อันได้แก่ ท่าเรือการาจี (Port of Karachi) และท่าเรือบิน กาลิม (Port Bin Qasim)

➤ เมืองละฮอร์

เมืองละฮอร์ (Lahore) เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่อันดับที่ 2 ของประเทศ (รองจากเมืองการาจี) มีประชากรอาศัยอยู่ราว 10.1 ล้านคน โดยตัวเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของประเทศ และอยู่ติดกับชายแดนปากีสถาน – อินเดีย ในส่วนของเมืองอมฤตซาร์ (Amritsar)

เมืองละฮอร์เป็นเสมือนศูนย์กลางทางการค้าและเศรษฐกิจของประเทศปากีสถานตอนเหนือ (เช่นเดียวกับเมืองการาจี ซึ่งอยู่ภาคใต้ของประเทศ) โดยเมืองละฮอร์เป็นที่ตั้งของเขตอุตสาหกรรมหลายเขตของประเทศ อาทิ อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ อุตสาหกรรม IT อุตสาหกรรมการออกแบบ และอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เมืองละฮอร์ยังเป็นที่ตั้งของสนามบินขนาดใหญ่อันดับ 2 ของประเทศ คือ สนามบินนานาชาติอัลลามา อิกไบ (Allama Iqbal International Airport) ซึ่งในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวจากในประเทศและต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยว ณ เมืองแห่งนี้ หลายล้านคนต่อปี นอกจากนี้ เมืองละฮอร์ยังเป็นศูนย์กลางทางศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศปากีสถาน โดยเฉพาะในด้านศาสนาและวรรณกรรม อันเป็นผลสืบเนื่องจากการที่เมืองแห่งนี้มีประวัติศาสตร์มายาวนานกว่าพันปี

➤ เมืองราวัลปินดี

เมืองราวัลปินดี (Rawalpindi) หรือที่ชาวปากีสถานเรียกกันว่า ปินดี (Pindi) เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศ (รองจากเมืองการาจี ละฮอร์ และกรุงอิสลามาบัต) มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 1.4 ล้านคน และตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศใกล้กับกรุงอิสลามาบัต โดยเมืองราวัลปินดีถือเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ในประเทศปากีสถานมายาวนานกว่า 1,000 ปี โดยแต่เดิมเมืองดังกล่าวเป็นเมืองเล็กๆ ที่อยู่ใกล้กับเมืองเปชวาร์ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่

รัฐบาลปากีสถานได้มีแผนที่จะจัดสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่แทนเมืองการาจี และกำหนดการจัดสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่บริเวณทางตอนเหนือของเมืองราววัลปินดี ได้ส่งผลให้เมืองราววัลปินดีมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากจากนโยบายการก่อสร้างดังกล่าว

ในปัจจุบัน เมืองราววัลปินดีเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเมืองหนึ่งของประเทศปากีสถาน โดยมีมอสและตลาด (Bazaar) อยู่ในเมืองหลายแห่ง ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังปากีสถานได้เป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสนามบินที่ใหญ่ที่สุดของประเทศคือ สนามบินนานาชาติ เบนาซีร์ บุตโต (Benazir Bhutto International Airport) และสนามบินขนาดใหญ่อันดับ 3 ของประเทศคือ สนามบินจัคกระลา (Chaklala Airport) ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องเดินทางมายังกรุงอิสลามาบัด (รวมถึงคนในประเทศเอง) ต้องผ่านเมืองแห่งนี้

2.4. สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา

2.4.1. สภาพทางเศรษฐกิจ

ตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศปากีสถานมีการเติบโตที่ค่อนข้างรวดเร็ว โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากการพัฒนาในระบบสาธารณสุข โภค ระบบโทรคมนาคม และการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในประเทศที่เพิ่งจะแล้วเสร็จหลายโครงการ ซึ่งหลายฝ่าย อาทิ องค์กรระดับประเทศอย่างธนาคารโลกต่างแสดงความสนใจเป็นอย่างมากต่อการเติบโตดังกล่าวของปากีสถาน

ทั้งนี้ ระบบเศรษฐกิจของประเทศปากีสถานมีองค์ประกอบหลัก (สัดส่วน GDP ของประเทศ) อยู่ที่ภาคการบริการ และมีภาคการผลิต (ภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม) ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันและรองลงมาจากภาคบริการ โดยภาคบริการที่มีความเข้มแข็งและมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศคือ ภาคการเงินและการธนาคาร และภาคโทรคมนาคมและการสื่อสาร ในขณะที่ภาคบริการด้านการท่องเที่ยวถือว่าเป็นแหล่งสร้างรายได้ของประเทศที่สำคัญเช่นกัน ส่วนภาคการผลิตนั้น ภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ การเพาะปลูกข้าว ฝ้ายพืชต่าง ๆ และฝ้าย ส่วนภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ จะประกอบอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ อุตสาหกรรมพลาสติก อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน รวมถึงอุตสาหกรรมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

สำหรับสินค้าส่งออกหลักของประเทศ ได้แก่ ฝ้าย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ัญชูปืช น้ำมัน เชื้อเพลิง หนังกและผลิตภัณฑ์หนัง ของเล่น เครื่องเล่น อุปกรณ์กีฬา พรม และสิ่งทอปูพื้นอื่นๆ เส้นใยประดิษฐ์ และพลาสติกและผลิตภัณฑ์ โดยปากีสถานมีตลาดส่งออกสำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อัฟกานิสถาน จีน และสหราชอาณาจักร ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมัน เชื้อเพลิง เครื่องจักรกล เครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ยานพาหนะ เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ เคมีภัณฑ์อินทรีย์ พลาสติกและผลิตภัณฑ์ น้ำมันและไขมันจากพืชและสัตว์ น้ำตาลทราย เครื่องอากาศยาน ปุ๋ย และฝ้าย โดยปากีสถานมีการนำเข้าจากประเทศจีน ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ คูเวต และมาเลเซีย เป็นหลัก

จากข้อมูลของ International Monetary Fund หรือ IMF เห็นได้ชัดว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศปากีสถานในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ถือว่ามีอัตราการเติบโตที่ค่อนข้างสูง โดยมูลค่า GDP ของประเทศเพิ่มขึ้นจาก 105.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2547 เป็น 171.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2557 คิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR² เท่ากับร้อยละ 9 (ภาพที่ 2-4)

โดยสัดส่วนมูลค่า GDP ของประเทศปากีสถาน ในปี 2557 มีมูลค่าอยู่ในภาคบริการมากที่สุด คือเป็นร้อยละ 53.6 ของมูลค่า GDP ทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่ภาคส่วนอื่นที่มีมูลค่าเศรษฐกิจรองลงมา ได้แก่ ภาคการเกษตร (ร้อยละ 25.1) และภาคอุตสาหกรรม (ร้อยละ 21.3) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 2-5

² อัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสมต่อปี (CAGR) เป็นอัตราการเติบโตที่เสมือนว่าการเติบโตเกิดขึ้นเท่าๆ กันทุกปี โดยวัดจากมูลค่าในปีแรกและปีสุดท้าย ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังต่อไปนี้

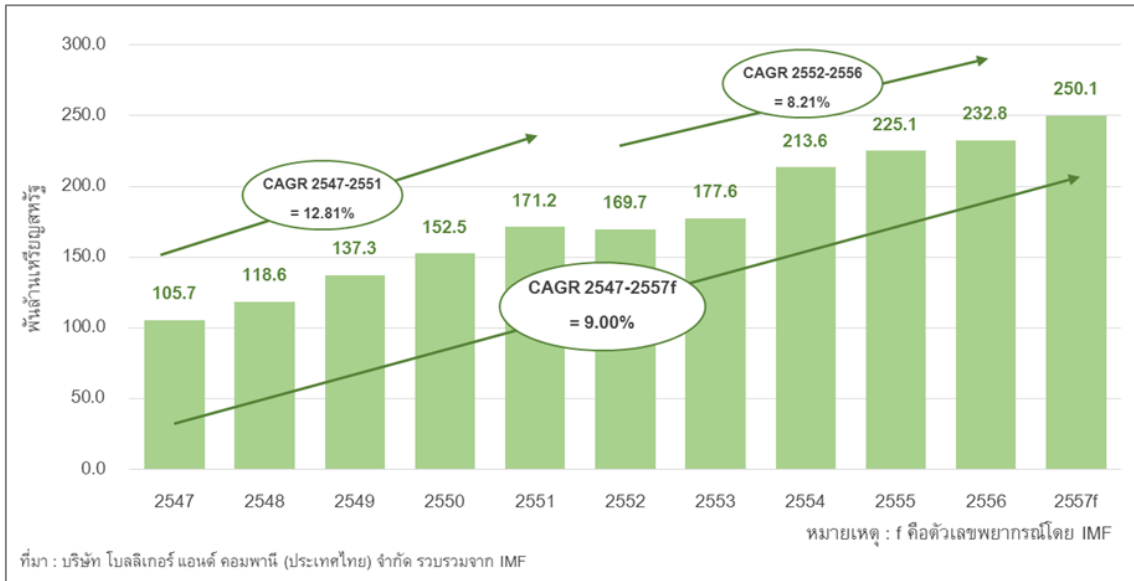
$$CAGR(t_0, t_n) = \left(\frac{V(t_n)}{V(t_0)} \right)^{\frac{1}{t_n - t_0}} - 1$$

โดย $V(t_0)$ คือ มูลค่าของปีที่เริ่มคำนวณ
 $V(t_n)$ คือ มูลค่าของปีที่สิ้นสุดการคำนวณ
 $(t_n - t_0)$ คือ ปีที่สิ้นสุดคำนวณลบด้วยปีที่เริ่มคำนวณ

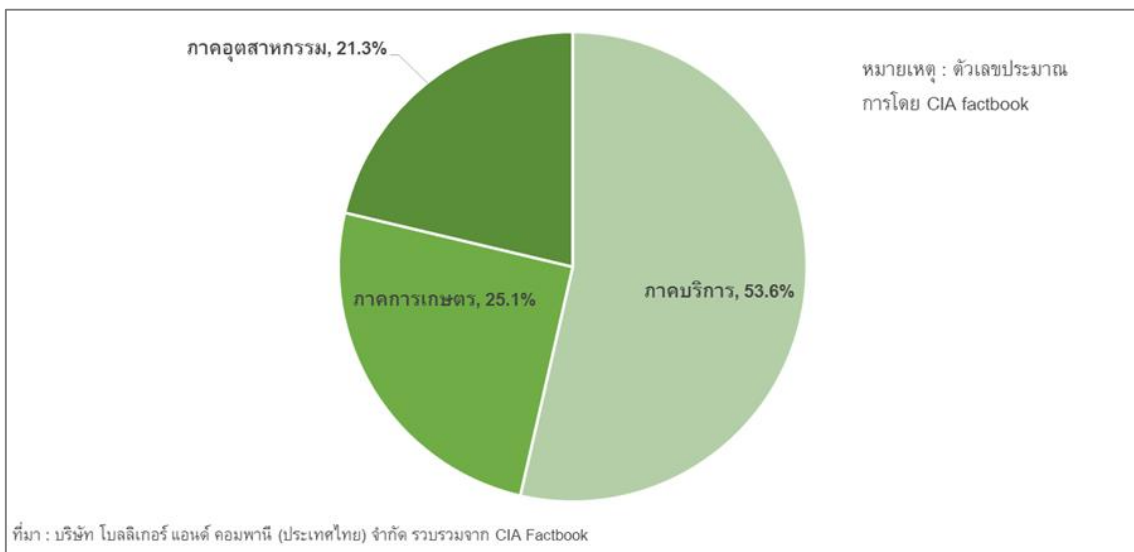
ยกตัวอย่างเช่น สมมติว่ามูลค่าส่งออกในปี 2544 = 11,217.97 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีมูลค่าการส่งออกในปี 2554 = 35,735.77 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้น อัตราการเติบโตเฉลี่ยที่จะทำให้มูลค่าการค้าในปี 2544 โตจนถึงมูลค่าการค้าในปี 2554 คือร้อยละ 12.28 เป็นต้น

ภาพที่ 2-4 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของประเทศปากีสถาน ปี 2547-2557f

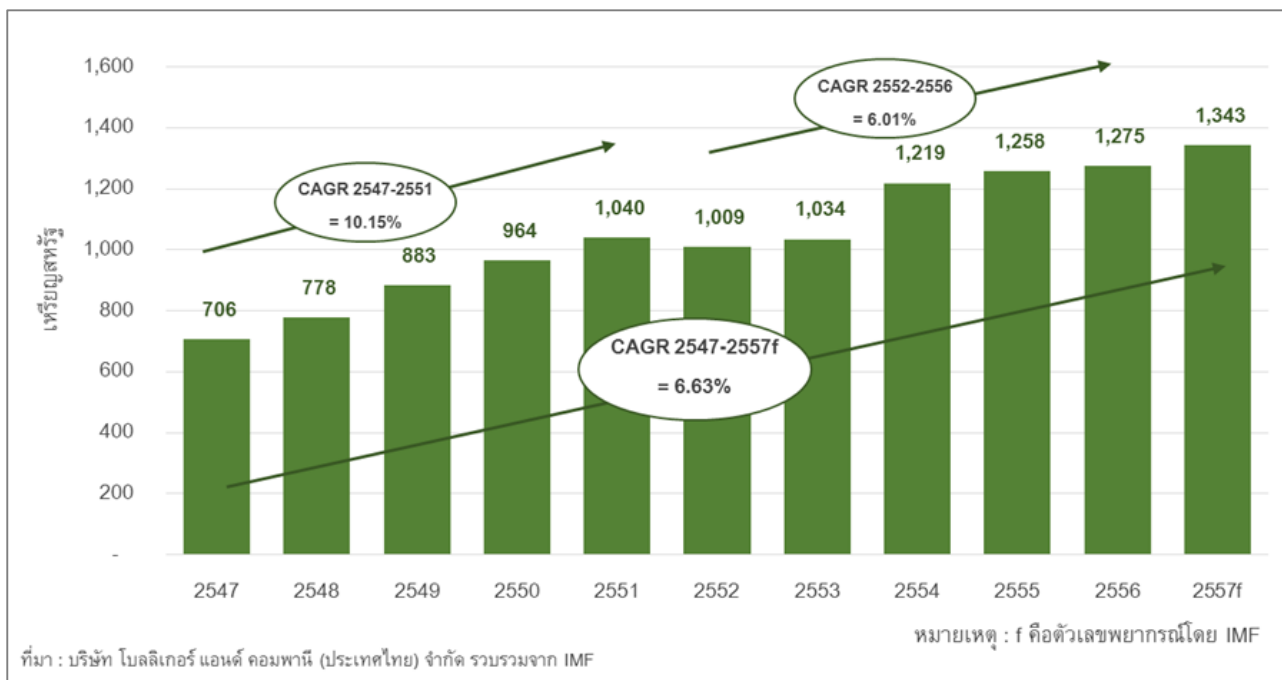
ภาพที่ 2-5 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ (GDP) ของประเทศปากีสถาน ปี 2557

นอกจากนี้ สำหรับระดับรายได้ของประชากรในประเทศ พบว่า การเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศปากีสถาน ส่งผลทำให้ระดับรายได้ของประชากรในประเทศเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน โดยจากภาพที่ 2-6 จะพบว่า ระดับรายได้ต่อหัว (GDP per capita) ของชาวปากีสถาน เพิ่มขึ้นจาก 706 เหรียญสหรัฐในปี 2547 เป็น 1,343 เหรียญสหรัฐในปี 2557 คิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR เท่ากับร้อยละ 6.63

ภาพที่ 2-6 ระดับรายได้ต่อหัว (GDP per capita) ของประเทศปากีสถาน ปี 2547-2557f

สำหรับตัวเลขดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น ปรากฏอยู่ในตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ข้อมูลดัชนีเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศปากีสถาน

ดัชนีเศรษฐกิจที่สำคัญ	หน่วย	ค่าดัชนี	หมายเหตุ
ดัชนีเศรษฐกิจ			
อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่แท้จริง (Real GDP growth)	ร้อยละ (%)	4.1	ข้อมูล ณ ปี 2557
อัตราเงินเฟ้อ (Inflation Rate)	ร้อยละ (%)	8.6	ข้อมูล ณ ปี 2557
อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate)	ร้อยละ (%)	6.8	ข้อมูล ณ ปี 2557
หนี้ภาครัฐ (Government Debt)	ร้อยละ (%) ของ GDP	64.3	ข้อมูล ณ ปี 2557
ดัชนีตัวชี้วัดอื่นๆ			
Global Competitiveness Index (GCI)	อันดับ	129	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 144 ประเทศทั่วโลก
Network Readiness Index (NRI)	อันดับ	112	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 143 ประเทศทั่วโลก
Doing Business Index	อันดับ	128	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 189 ประเทศทั่วโลก
Economic Freedom Index	อันดับ	121	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 178 ประเทศทั่วโลก
Human Development Index (HDI)	อันดับ	146	อันดับ ณ ปี 2557 จาก 187 ประเทศทั่วโลก
Human Capital Index	อันดับ	113	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 124 ประเทศทั่วโลก
Corruption Perceptions Index	อันดับ	126	อันดับ ณ ปี 2557 จาก 175 ประเทศทั่วโลก
Travel and Tourism Competitiveness Index	อันดับ	122	อันดับ ณ ปี 2558 จาก 141 ประเทศทั่วโลก

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ World Bank, Asian Development Bank (ADB), World Economic Forum (WEF), International Monetary Fund (IMF), Transparency International, The Heritage Foundation และอื่นๆ

2.4.2. สภาพทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา

2.4.2.1. สภาพสังคม

➤ ประชากร

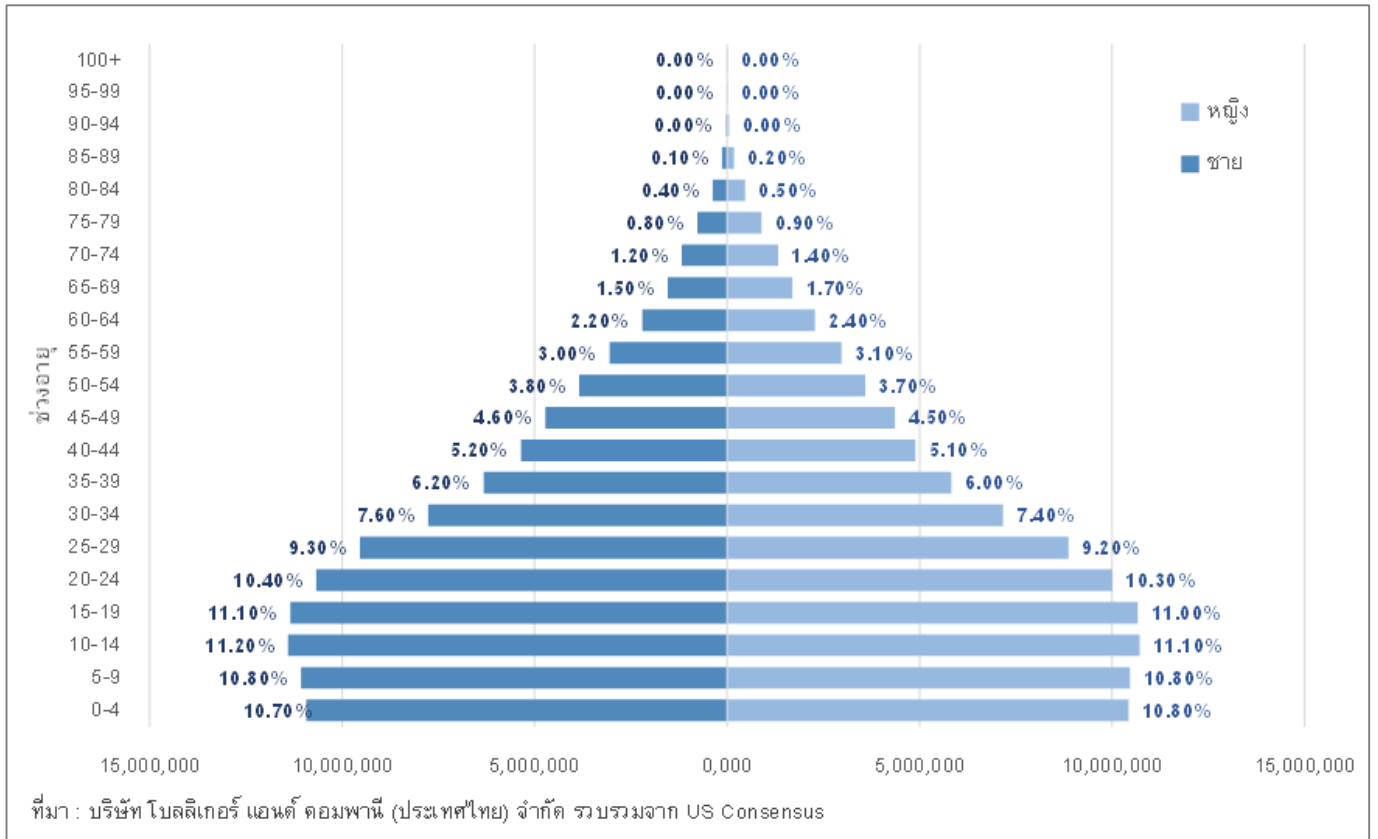
หากพิจารณาตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จะพบว่า ชาวปากีสถานในปัจจุบันสืบเชื้อสายมาจากชาวอินโด-อารยัน ซึ่งได้ตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ทางภูมิภาคเอเชียใต้แห่งนี้ในยุคแรกๆ อย่างไรก็ตาม การรุกรานจากภายนอก ทั้งจากอาณาจักรของชาวเปอร์เซีย อาณาจักรมาเซโดเนีย แห่งโรมัน อาณาจักรอินเดีย อาณาจักรอาหรับ จักรวรรดิมองโกล รวมถึงจักรวรรดิอังกฤษ ส่งผลทำให้เกิดการผสมผสานของชาติพันธุ์ (Genetic Line) โดยปัจจุบัน ชาวอินโด-อิหร่าน (Indo-Iranian) คือกลุ่มคนที่ถูกเรียกสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศปากีสถานในปัจจุบัน

ประชากรของประเทศปากีสถานมีจำนวนราว 199,085,847 ล้านคน ประกอบด้วยชาวปัญจาบ (Punjabi) ร้อยละ 44.68 ชาวปาชทาน (Pashtuns) ร้อยละ 15.42 ชาวสินธุ์ (Sindh) ร้อยละ 14.1 ชาวซารัยกี (Saraiki) ซึ่งเป็นชาวปัญจาบที่ไปตั้งรกรากอยู่ในดินแดนของชาวปาชทานพูดภาษาซารัยกี (Saraiki) ร้อยละ 8.38 ชาวมุฮาเจียร์ (Muhajirs) ซึ่งเป็นชาวมุสลิมที่อพยพมาจากอินเดีย ร้อยละ 7.75 ชาวบาลอชชี (Balochi) ร้อยละ 3.75 และอื่นๆ ร้อยละ 6.28

สำหรับโครงสร้างประชากรของประเทศปากีสถานในปี 2558 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศปากีสถานอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 0-29 ปี โดยคิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 63 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ส่วนกลุ่มประชากรในกลุ่มอื่นๆ พบว่า กลุ่มประชากรที่มีอายุในช่วงตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป จนถึงวัย 59 ปี มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 30 และประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนคิดเป็นราวร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมดของประเทศเท่านั้น (ภาพที่ 2-7)

ภาพที่ 2-7 โครงสร้างประชากรของประเทศปากีสถาน

ทั้งนี้ อัตราการเติบโตของประชากรชาวปากีสถานในปี 2558 อยู่ที่ร้อยละ 1.3 โดยมีการคาดการณ์ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า กล่าวคือ ปี 2568 ประเทศปากีสถานจะมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็นราว 228.4 ล้านคน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากอายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรชาวปากีสถานที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะเดียวกัน อัตราการเสียชีวิตของเด็กทารกมีอัตราการดต่ำลง (ตารางที่ 2-2)

ตารางที่ 2-2 ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากรของประเทศปากีสถาน

ตัวเลขดัชนีที่สำคัญ	2538 (1995)	2548 (2005)	2558 (2015)	2568 (2025)
จำนวนประชากร (ล้านคน)	134.185	169.279	199.086	228.385
อัตราการเติบโต (ร้อยละ)	2.8	1.7	1.5	1.3
อัตราการเกิดใหม่ (ต่อผู้หญิง 1 คน)	5.7	4.0	2.8	2.2
จำนวนเด็กเกิดใหม่ (ต่อประชากร 1,000 คน)	38	29	23	19
อัตราการเสียชีวิตของเด็กแรกเกิด (ต่อประชากร 1,000 คน)	96	76	56	40
อัตราการตาย (ต่อประชากร 1,000 คน)	11	8	6	6
อายุขัย (ปี)	60	64	67	71

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก US Consensus

➤ การศึกษา

กระทรวงที่รับผิดชอบและกำกับการศึกษาของประเทศปากีสถานคือ กระทรวง-ศึกษาธิการปากีสถาน (Ministry of Education) โดยประเทศปากีสถานมีแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 6 ระดับ คือ ระดับชั้นอนุบาล (Pre-Primary School) เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 2 ปีครึ่ง ถึง 5 ปี ระดับการชั้นประถมศึกษา (Primary School) แบ่งเป็นชั้น 1 ถึง 5 (Grade 1-5) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Middle School) แบ่งเป็นชั้น 6 ถึง 8 (Grade 6-8) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนกลาง (High School) แบ่งเป็นชั้น 9 ถึง 10 (Grade 9-10) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (Intermediate School) แบ่งเป็นชั้น 11 ถึง 12 (Grade 11-12) และระดับอุดมศึกษา (Graduate School) และมีการกำหนดระยะเวลาของการศึกษาภาคบังคับเอาไว้ โดยกำหนดไว้เท่ากับ 12 ปี ตั้งแต่ช่วงอายุ 3 ปี ถึง 16 ปี (จบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย)

ในส่วนของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นักเรียนซึ่งจบจากการศึกษาภาคบังคับสามารถเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาตรีในแต่ละสาขาที่ต้องการได้ ซึ่งใช้ระยะเวลาราว 4-5 ปี ต่อสาขา จากนั้น จึงจะศึกษาต่อในระดับปริญญาที่สูงขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลปากีสถานยังมีการเปิดสถานบันเพื่อการศึกษาในรายสาขาวิชาชีพเช่นกัน เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักเรียน รวมถึงบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาในสาขาวิชาชีพ หรือเข้าอบรมเพื่อเพิ่มทักษะทางวิชาชีพ โดยมหาวิทยาลัยสำคัญของประเทศปากีสถาน ได้แก่

- Lahore University of Management Sciences
- National University of Sciences and Technology
- Aga Khan University
- University of the Punjab
- University of Agriculture, Faisalabad

➤ การแพทย์และสาธารณสุข

ในอดีต หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบดูแลด้านด้านการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศปากีสถาน คือ กระทรวงสาธารณสุขปากีสถาน (Ministry of Health) อย่างไรก็ตาม กระทรวงดังกล่าวถูกยุบลงในเดือนมิถุนายน 2554 ส่งผลทำให้การกำกับดูแลทั้งหมดในด้านดังกล่าว ในปัจจุบัน อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานสาธารณสุขของแต่ละจังหวัดแทน

ทั้งนี้ ปัญหาทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศปากีสถานทั่วไป ได้แก่ การขาดแคลนสถานประกอบพยาบาล รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้หลายประเทศก็ประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกล ซึ่งการเข้าถึงในระบบการแพทย์และสาธารณสุขเป็นไปได้ยากมาก นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับระบบสาธารณสุขของประเทศปากีสถานนั้น ยังรวมถึงปัญหาซึ่งเกิดจากความยากจนของประชาชนชาวปากีสถาน โดยปัญหาดังกล่าว ได้แก่ การเลือกใช้บริการหมอเถื่อนหรือหมอตำแย ซึ่งค่ารักษาสูงกว่าโรงพยาบาลภาครัฐหรือเอกชน (Hafeez, 2014)

2.4.2.2. สภาพทางการเมือง

ระบอบการปกครองในปากีสถานเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยประธานาธิบดีคนปัจจุบันของปากีสถาน คือ นายมีมูน ฮุสเซน (Mamnoon Hussain) ขึ้นดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2556 (2013) และนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ นายนาวาซ ชารีฟ (Nawaz Sharif) ซึ่งดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2556 (2013)

สำหรับสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงแรกของประเทศปากีสถานหลังจากได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร ถือได้ว่าค่อนข้างเปราะบาง ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปากีสถานฝั่งตะวันตกและปากีสถานฝั่งตะวันออก (จังหวัดเบงกอลตะวันออก (East Bengal)) ประกอบกับความขัดแย้งระหว่างประเทศปากีสถานและอินเดียในดินแดนพื้นที่ทับซ้อน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเมืองของประเทศปากีสถานมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ตลอดช่วงเวลาหลายสิบปีที่ได้รับเอกราช

ทั้งนี้ นายไลเควต อาลี คาน (Liaquat Ali Khan) ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศปากีสถาน และจัดตั้งรัฐบาลชุดแรกขึ้นหลังจากที่ได้รับอิสรภาพ อย่างไรก็ตาม ในปี 2494 (1951) นายกรัฐมนตรี ไลเควต ก็ถูกลอบสังหาร ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่จุดเริ่มต้นของปัญหาทางการเมืองในประเทศที่เกิดขึ้นอย่างยาวนานจนกระทั่งปัญหาบรเตาลงในปี 2542 (1999)

หลังจากที่นายไลเควต ถูกลอบสังหาร ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในปี 2495 (1952) สาเหตุเป็นผลจากการที่ตำรวจ ซึ่งเป็นชาวปากีสถานตะวันตกได้ไปยิงผู้ประท้วงที่เป็นชาวเบงกอลเสียชีวิต (การประท้วงดังกล่าวเป็นการประท้วงเรียกร้องการที่รัฐบาลปากีสถานได้มีการประกาศให้

ภาษาอูรดูเป็นภาษาประจำชาติ ซึ่งสร้างความไม่พอใจต่อประชาชนในจังหวัดเบงกอลตะวันออก (ซึ่งใช้ภาษาเบงกาลี (Bengali) เป็นหลัก) เป็นอย่างมาก)

ถึงแม้เหตุจลาจลดังกล่าวจะสงบลงชั่วคราว แต่สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศปากีสถานยังคงอยู่ในภาวะตึงเครียด โดยในปี 2497 (1954) การแบ่งแยกของคนในประเทศแสดงให้เห็นได้เด่นชัดจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในประวัติศาสตร์ปากีสถาน โดยพรรคตัวแทนจากปากีสถานฝั่งตะวันตกได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งดังกล่าว ในขณะที่พรรคตัวแทนจากปากีสถานฝั่งตะวันออก ได้รับที่นั่งเพียงไม่กี่ที่นั่งในรัฐสภา (แต่ได้ที่นั่งในพื้นที่จังหวัดปากีสถานตะวันออกทั้งหมด) และในปี 2501 (1958) นายพล อายับ คาน (Ayub Khan) ได้ประกาศทำการปฏิวัติ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองของประเทศปากีสถานครั้งสำคัญโดยสาเหตุหนึ่งเป็นผลจากความไม่พอใจที่ประธานาธิบดี อิสคานดา เมอร์ซา (Iskandar Mirza) (ประธานาธิบดีปากีสถานในขณะนั้น) พยายามลดอำนาจอำนาจฝ่ายทหารและตั้งอำนาจทางการเมืองไว้กับตน นอกจากนี้ ยังเป็นผลจากปัญหาการคอร์รัปชันของรัฐบาล และนำไปสู่การตัดสินใจปฏิวัติในครั้งนี้ขึ้น โดยหลังจากการปฏิวัติ นายพล อายับ คาน ได้มีการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ และได้ทำการปฏิรูปประเทศในหลายๆ ด้าน อาทิ เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ฯลฯ ทั้งนี้ การปฏิวัติครั้งดังกล่าวถือเป็นช่วงเวลาครั้งแรกในประวัติศาสตร์ทางการเมืองของประเทศปากีสถานที่ประเทศถูกปกครองโดยทหาร

จากนั้น ในปี 2508 (1965) ความขัดแย้งเรื่องดินแดนทับซ้อนระหว่างปากีสถานและอินเดียปะทุขึ้น และนายอายับได้แสดงเจตจำนงอย่างแรงกล้าในการใช้กำลังทางทหารในการแก้ไขปัญหาแทนการเจรจาโดยสันติกับประเทศอินเดียตามที่สหประชาชาติพยายามไกล่เกลี่ย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจอย่างมากแก่ประชาชนในประเทศ

ในปี 2511 (1968) นายอายับ คาน ได้ลงจากตำแหน่งเนื่องด้วยปัญหาสุขภาพจนไม่สามารถดำรงตำแหน่งต่อไปได้ และนายพลยาร์ฮยา คาน (Yahya Khan) ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทน อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในประเทศ ระหว่างประชาชนฝั่งตะวันตก (ปากีสถานตะวันตก) และประชาชนฝั่งตะวันออก (ปากีสถานตะวันออก) รวมไปถึงความขัดแย้งในดินแดนทับซ้อนกับประเทศอินเดียที่เริ่มปะทุขึ้นตั้งแต่ปี 2508 (1965) ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพของประเทศเป็นอย่างมาก

ท้ายที่สุด ณ เดือนมีนาคม 2514 (1971) กลุ่มต่อต้านรัฐบาลในปากีสถานตะวันออก (ภายใต้ชื่อเรียกว่า กองทัพบังกลาเทศ (Bangladesh Army)) ได้เริ่มทำสงครามกับประชาชนฝั่ง

ตะวันตก มีการปลุกกระดมผู้คนในเมืองต่างๆ เพื่อสนับสนุนการต่อต้าน นอกจากนี้ กลุ่มต่อต้านดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนจากประเทศอินเดียอีกด้วย ซึ่งมีเจตจำนงที่จะให้มีการแยกตัวออกของทั้งสองฝั่งประเทศ

การต่อต้านและการเรียกร้องของประชาชนฝั่งตะวันออกเพื่อแยกตัวออกจากปากีสถานดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยในเดือนพฤศจิกายน 2514 (1971) การโจมตีของปากีสถานได้ไปโดนในส่วนของดินแดนอินเดีย (เป็นการโจมตีค่ายผู้อพยพชาวบังกลาเทศที่หนีเข้าไปในอินเดีย) ส่งผลให้อินเดียประกาศเข้าร่วมสงครามระหว่างปากีสถานตะวันตกและตะวันออกด้วย โดยในเดือนธันวาคมปีเดียวกันนั้น ปากีสถานตะวันออก (บังกลาเทศ) ด้วยความช่วยเหลือจากอินเดีย ได้รับชัยชนะและสามารถแยกตัวออกจากประเทศปากีสถานตะวันตก

จากเหตุการณ์การแยกตัวของประเทศบังกลาเทศ ได้ส่งผลให้นายยาร์ยา คาน ต้องลงจากอำนาจ และนายซัลฟีการ์ อาลี บุตโต (Zulfikar Ali Bhutto) ได้ขึ้นมากุมอำนาจแทน โดยนายบุตโตได้ดำเนินการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตยซ้ายจัด (Left-wing Democracy) และสนับสนุนสังคมนิยมเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับการทหารของประเทศ และพยายามผลักดันแนวคิดชาตินิยมในประเทศให้เกิดขึ้น

ทั้งนี้ สถานการณ์ทางการเมืองดูเหมือนจะกลับมาสงบอีกครั้ง โดยในปี 2520 (1977) ได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นอีกครั้ง และนายบุตโตเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งที่ขาดความโปร่งใสดังกล่าวสร้างความไม่พึงพอใจจากฝ่ายค้านและประชาชน และได้นำไปสู่การปฏิวัติขึ้นในปีเดียวกัน โดยนายพลมูฮัมหมัด ไชอุลฮัค (Muhammad Zai-ul-Haq)

ความตึงเครียดของสถานการณ์ทางการเมืองของปากีสถานค่อยๆ บรรเทาลงหลังจากการปฏิวัติดังกล่าว โดยนายพลมูฮัมหมัด ไชอุลฮัค พยายามดำเนินการปฏิรูปการเมืองขึ้น และหลังจากนายพลมูฮัมหมัด ไชอุลฮัค เสียชีวิตในปี 2531 (1988) ก็ได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นอีกครั้ง ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดยุคสมัยทางการเมืองทหารของประเทศปากีสถานที่ยาวนานนับตั้งแต่ปี 2501 (1958) โดยผลจากการเลือกตั้งในปี 2531 (1988) บุตรสาวคนโตของซัลฟีการ์ อาลี บุตโต คือ นางเบนาศีร์ บุตโต ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีหญิงคนแรกในประวัติศาสตร์ปากีสถาน

ในระหว่างปี 2540-2542 (1979-1999) ความวุ่นวายทางการเมืองได้กลับมาอีกครั้ง เมื่อ นางเบนาศีร์ บุตโต ถูกปลดจากตำแหน่งเนื่องจากไปฝ่าฝืนคดีฆาตกรรม ตามมาด้วยปัญหาความขัดแย้งระหว่างปากีสถานและอินเดียซึ่งเริ่มบานปลาย โดยประเทศอินเดียได้มีการเผยแพร่ภาพ

การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ออกมาทั่วโลก นายกรัฐมนตรี นาวาซ ชารีฟ (Nawaz Sharif) ซึ่งขึ้นมารับราชการแทน ได้เรียกประชุมกองทัพปากีสถานด่วน และประกาศเข้ามาคุมอำนาจทางการทหารด้วยตนเอง พร้อมกับแสดงเจตจำนงพร้อมที่จะทำสงครามนิวเคลียร์กับอินเดียได้ทุกเมื่อ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้นายพลเปอร์เวซ มุซาร์ราฟ (Pervez Musharraf) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายพลและแม่ทัพสูงสุดของประเทศขณะนั้น ตัดสินใจทำการรัฐประหาร และปากีสถานถูกปกครองโดยรัฐบาลทหารอีกครั้งหนึ่ง

มีการจัดการเลือกตั้งขึ้นอีกครั้ง หลังสถานการณ์ทางการเมืองกลับมาสงบอีกครั้ง โดยนายพลมุซาร์ราฟได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดี และมีนายชวาคัต อัซไซ (Shaukat Aziz) เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี 2547 (2004) หลังจากนั้น ได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น 2 ครั้ง คือ ในปี 2551 (2008) และปี 2556 (2013) โดยผลจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด คือในวันที่ 11 พฤษภาคม 2556 ได้ว่าพรรคกลุ่มปากีสถานมุสลิม (Pakistan Muslim League: PML) นำโดยนาย นาวาซ ชารีฟ ได้รับชัยชนะ และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้น โดยรัฐสภาได้เลือกให้มัมมูน ฮุสเซน (Mamnoon Hussain) ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนปัจจุบัน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและปากีสถาน ทั้งสองประเทศถือได้ว่าเป็นประเทศซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยวันที่ 10 ตุลาคม 2496 (1953) ประเทศไทยและปากีสถานได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน โดยไทยได้มีการส่งเอกอัครราชทูตไทยไปประจำในกรุงอิสลามาบัด และมีการส่งกงสุลใหญ่ไปประจำในเมืองการาจี ส่วนทางปากีสถานก็มีการส่งทูตมาประจำที่กรุงเทพมหานครเช่นกัน

ภาพที่ 2-8 ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของประเทศปากีสถาน

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

2.4.2.3. วัฒนธรรมและศาสนา

➤ วัฒนธรรม

โดยดั้งเดิม ชาวอินโด-อารยัน เป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกๆ ที่ได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่เป็นประเทศปากีสถานในปัจจุบัน โดยมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับชาวอียิปต์โบราณ (Ancient Egyptian) และชาวซูเมอเรียน (Sumerian) แต่เมื่อได้มีการเข้ามาจากกลุ่มคนชนชาติอื่น ได้แก่ อาหรับ จีน มองโกล โรมัน รวมถึงชาวยุโรป (อังกฤษ) ที่ได้เดินทางเข้ามาค้าขาย และ/หรือรุกรานดินแดนปากีสถานแห่งนี้ ส่งผลทำให้วัฒนธรรมต่างๆ ของประเทศปากีสถานในปัจจุบัน เกิดการผสมกลมกลืนไประหว่างวัฒนธรรมของชาวอินโด-อารยันดั้งเดิม และวัฒนธรรมจากพื้นที่อื่นๆ เกิดเป็นวัฒนธรรมของชาวปากีสถานในปัจจุบัน โดยในด้านวรรณกรรม วรรณกรรมของประเทศปากีสถานได้รับอิทธิพลบางส่วนจากวัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากอังกฤษ ส่วนสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ประเพณี และเทศกาลต่างๆ ของประเทศ มีส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามอย่างมาก

➤ ภาษา

ในประเทศปากีสถาน มีการใช้ภาษาพูดกว่า 60 ภาษาทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม สำหรับภาษาประจำชาติของปากีสถานนั้น ภาษาอูรดู (Urdu) ถูกใช้เป็นภาษาประจำชาติและเป็นภาษาที่ใช้ในการพูดคุยสื่อสารระหว่างท้องถิ่นต่างๆ ส่วนภาษาอังกฤษได้รับการใช้เป็นภาษาทางการและการติดต่อทางธุรกิจ

ภาษาท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีการใช้กันแพร่หลาย ได้แก่ ภาษาปัญจาบ (Punjabi) ซึ่งถูกใช้ในจังหวัดปัญจาบ ภาษาปาชโท (Pashto) ซึ่งถูกใช้ในจังหวัดปาชทาน รวมถึงจังหวัดสินธุ์ และจังหวัดบาลอชิสถาน ภาษาสินธุ์ (Sindhi) ซึ่งถูกใช้ในจังหวัดสินธุ์ และภาษาบาลอชชี (Balochi) ซึ่งถูกใช้ในจังหวัดบาลอชิสถาน

➤ ศาสนา

ประชากรร้อยละ 96.4 นับถือศาสนาอิสลาม (โดยรวรร้อยละ 85-90 เป็นชาวมุสลิมที่นับถือในนิกายสุหนี่ และชาวมุสลิมส่วนที่เหลือนับถือนิกายชีอะห์) ส่วนประชากรส่วนที่เหลือ นับถือศาสนาคริสต์ ฮินดู และอื่นๆ รวมร้อยละ 3.6

2.5. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน

2.5.1. โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม

2.5.1.1. การคมนาคมทางถนน

การคมนาคมขนส่งที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในประเทศปากีสถาน คือการเดินทางโดยอากาศยานนี้ ทั้งนี้ ในทศวรรษที่ 1990 รัฐบาลปากีสถานได้มีการลงทุนก่อสร้างเส้นทางถนนต่างๆ ในประเทศเป็นจำนวนหลายทราวย โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานทางหลวงแห่งชาติ (National Highway Authority : NHA) ขึ้นมารับผิดชอบในการก่อสร้างและซ่อมบำรุงถนนสายต่างๆ ในประเทศ

ปัจจุบัน เส้นทางถนนในประเทศปากีสถานนั้นมีความยาวรวมกันทั้งสิ้น 262,256 กิโลเมตร ทอดยาวไปตามเมืองสำคัญๆ ของประเทศ โดยเฉพาะถนนเส้นหลักของปากีสถาน (National highway) มีความยาวรวมกันทั้งสิ้น 12,131 กิโลเมตร ประกอบด้วยเส้นทางต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2-3 ถนนเส้นหลักของประเทศปากีสถาน

เส้นทาง	ความยาว (กิโลเมตร)	จำนวนเลน
Karachi – Torkham	1,819 km	6
Karachi – Gwadar (Makran Coastal Highway)	653 km	2
Mansehra – Chilas	240 km	2
Karachi – Chaman (RCD Highway)	813 km	2
Basima – Khuzdar	110 km	2
Hasan Abdal – Khunjerab Pass	806 km	4
Quetta – Taftan	610 km	2
Nowshera – Chitral	309 km	2
Kuchlack – Dera Ismail Khan	531 km	2
Karachi – Peshawar	1,264 km	4 (6)
Quetta – Sukkar	385 km	2
QilaSaifullah – Multan	447 km	2
Islamabad – Kohala	90 km	4
Islamabad – Kohat	146 km	2
Hushab – Surab	487 km	2
Khwazakhela – Besham	64 km	2
Chakdara – Kalam	135 km	2
Larkana – Naudero – Lakhi	61 km	2
Gharo – KetiBunder	90 km	2
Hyderabad – Khorkhrapar	220 km	2
Taxila – Haripur	44 km	2
Larkana - MoenjoDaro	28 km	2
Larkana - Nasirabad	34 km	2
Sakrand - Nawabshah	35 km	2
Larkana - Shahdadkot	50 km	2
Ratodero - Naudero	18 km	2
รวมความยาวทั้งสิ้น	12,131 km	-

ที่มา : The Logistics Capacity Assessment (LCA) (<http://dlca.logcluster.org>)

ภาพที่ 2-9 เส้นทางถนนในประเทศปากีสถาน

ที่มา: Nations Online (<http://www.nationsonline.org>)

2.5.1.2. การคมนาคมทางราง

การเดินทางโดยใช้รถไฟในประเทศปากีสถานเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเดินทางจากเมืองต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการขนส่งสินค้าต่าง ๆ จากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่งเช่นกัน

เส้นทางรถไฟสายสำคัญในประเทศปากีสถาน ประกอบด้วย

- เส้นทาง Karachi-Lahore
- เส้นทาง Karachi-Faisalabad
- เส้นทาง Karachi-Rawalpindi
- เส้นทาง Karachi-Peshawar

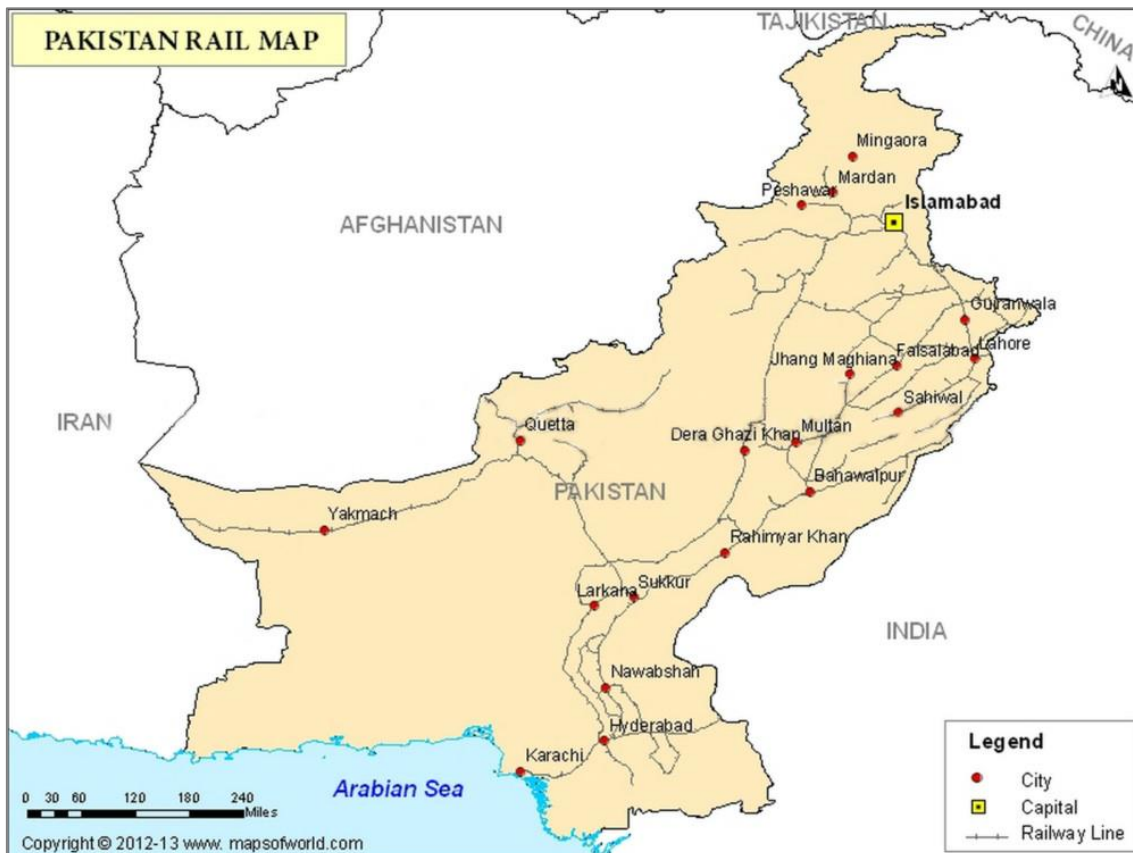

- เส้นทาง Rawalpindi-Quetta
- เส้นทาง Lahore-Quetta
- เส้นทาง Lahore-Rawalpindi
- เส้นทาง Karachi-Quetta
- เส้นทาง Lahore-Faisalabad
- เส้นทาง Lahore-Sialkot

นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางรถไฟที่เชื่อมต่อไปกับเส้นทางรถไฟในประเทศข้างเคียง ได้แก่ เส้นทางซึ่งวิ่งไปยังเมืองเคอร์มาน (Kerman) ประเทศอิหร่าน เส้นทางซึ่งวิ่งจากกรุงอิสลามาบัดไปยังกรุงอิสตันบูล (Istanbul) ประเทศตุรกี และเส้นทางซึ่งวิ่งจากเมืองการาจี ไปเมืองชาร์ (Thar) ประเทศอินเดีย ทั้งนี้ ในปี 2550 ปากีสถานมีการเจรจาร่วมกับจีนในการที่จะสร้างเส้นทางรถไฟระหว่างทั้งสองประเทศ โดยมีแผนที่จะสร้างเส้นทางระหว่างเมืองกิลกิต บัลติสถาน (Gilgit-Baltistan) เชื่อมไปยังเมืองซินเจียง (Xinjiang) ในจีน

ภาพที่ 2-10 เส้นทางรถไฟในประเทศปากีสถาน

ที่มา: Nations Online (<http://www.nationsonline.org>)

2.5.1.3. การคมนาคมทางอากาศ

ประเทศปากีสถานมีท่าอากาศยานรวมกันทั้งสิ้น 151 แห่งทั่วประเทศ (ในที่นี่ รวมท่าอากาศยานที่ใช้ทั้งในเชิงพาณิชย์ และเชิงการทหาร) โดยแบ่งออกเป็นท่าอากาศยานในประเทศ 138 แห่ง และท่าอากาศยานนานาชาติ 13 แห่ง ทั้งนี้ ท่าอากาศยานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ สนามบินนานาชาติอิสลามาบัต (Islamabad International Airport) ในกรุงอิสลามาบัต

สำหรับท่าอากาศยานแห่งอื่นๆ ที่สำคัญในประเทศปากีสถาน ได้แก่ สนามบินละฮอร์ อัลมา (Lahore Allama Iqbal International Airport) เมืองละฮอร์, สนามบินการาจี จินนา (Karachi Jinnah International Airport) เมืองการาจี, สนามบินเปชวาร์ บาชากัน (Peshawar Bacha Khan International Airport) เมืองเปชวาร์ และสนามบินเคเวตตา (Quetta International Airport) เมืองเคเวตตา

ภาพที่ 2-11 สนามบิน/ท่าอากาศยานที่สำคัญในประเทศปากีสถาน

ที่มา: Nations Online (<http://www.nationsonline.org>)

2.5.1.4. การคมนาคมทางน้ำ

ประเทศปากีสถานมีท่าเรือขนาดใหญ่อยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 11 แห่ง กระจายอยู่บริเวณเมืองท่าที่สำคัญของประเทศ อันได้แก่ เมืองปาสนี (Pasni) เมืองกาว์ดา (Gwadar) ในจังหวัดบาลอชิสถาน และเมืองการาจี (Karachi) ในจังหวัดสินธุ์ โดยท่าเรือสำคัญของประเทศ ได้แก่

- ท่าเรือการาจี (Port of Karachi)
- ท่าเรือบิน กาสิม (Port Bin Qasim)
- ท่าเรือกาว์ดา (Port of Gwadar)
- ท่าเรือปาสนี (Port of Pasni)
- ท่าเรือเคติ (Port of Keti)

ภาพที่ 2-12 ท่าเรือที่สำคัญในประเทศปากีสถาน

2.5.2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน

2.5.2.1. ระบบไฟฟ้า

ในปากีสถาน มีโรงผลิตกระแสไฟฟ้าหลายชนิด ทั้งโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าจากถ่านหินและเชื้อเพลิงฟอสซิล โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานทางเลือก และโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งใน 1 ปี สามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 94.65 พันล้าน กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง (พลังงานส่วนใหญ่มาจากโรงงานพลังงานไฟฟ้าจากถ่านหินและเชื้อเพลิงฟอสซิล และโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ)

ปัจจุบัน ปากีสถานยังคงประสบปัญหาขาดแคลนพลังงาน โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เข้าไปประกอบธุรกิจในปากีสถานในระหว่างการเดินทางไปศึกษาข้อมูลเชิงลึก (Fact Finding) ในปากีสถาน พบว่า กำลังการผลิตกระแสไฟฟ้าในปัจจุบันของปากีสถานอยู่ที่ราว 2 ใน 3 ของความต้องการใช้ไฟฟ้าทั้งหมดของทั้งประเทศ ทำให้ในหลายพื้นที่ของประเทศ ยังคงประสบปัญหาไฟดับบ่อยครั้ง และบางครั้งกินเวลานานหลายชั่วโมง โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน ซึ่งการใช้กระแสไฟฟ้ามีมากกว่าในฤดูอื่นๆ

2.5.2.2. ระบบน้ำประปา

จากรายงาน Asian Water Development Outlook ของ ADB ปี 2556 พบว่า ระบบน้ำประปาของปากีสถานยังประสบปัญหาขาดแคลน และมีการหยุดไหลเป็นพักๆ ไม่เพียงแต่ในชนบท หากแต่ในตัวเมืองขนาดใหญ่อย่างเมืองการาจีหรือเมืองละฮอร์ก็ประสบปัญหาเดียวกัน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากปัญหาขาดแคลนพลังงานที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตน้ำประปาในประเทศในหลายจังหวัด

2.5.2.3. ระบบโทรคมนาคมและการสื่อสาร

ระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารของประเทศปากีสถานถือว่ามีพัฒนาที่ค่อนข้างมาก อันเนื่องจากการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ โดยจะพบว่า จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มีอัตราการเติบโตขึ้นอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจากเดิมที่มีผู้ใช้เพียงประมาณ 3 แสนราย ในช่วงปี 2543 ขยายตัวมาเป็น 110 ล้านราย ณ สิ้นสุดปี 2552 และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การพัฒนาโครงข่ายโทรศัพท์ภาคพื้น (Land Line)

ของปากีสถานนั้น กลับมีการพัฒนายูน้อยกว่าในระบบโทรคมนาคมสื่อสารไร้สายอยู่มาก โดยปัจจุบัน มีผู้ใช้โทรศัพท์บ้านในปากีสถานอยู่เพียง 4.9 ล้านเลขหมายเท่านั้น (ข้อมูล ณ ปี 2557)

ทั้งนี้ ในปี 2555 จำนวนประชากรในประเทศปากีสถานที่มีเครื่องโทรศัพท์มือถือใช้ มีจำนวนทั้งสิ้น 125 ล้านคน โดยในปี 2557 จำนวนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 135.8 ล้านคน ในขณะที่ตัวเลขจำนวนประชากรที่เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ในปี 2552 มีจำนวนทั้งสิ้น 20.43 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 21.3 ล้านคน ในปี 2557

2.5.2.4. ระบบการเงินและการธนาคาร

ระบบการเงินและการธนาคารของประเทศปากีสถานเริ่มเกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศปากีสถานได้รับเอกราชจากอังกฤษ โดยรัฐบาลได้มีการจัดตั้งธนาคารกลางของประเทศขึ้น (State Bank of Pakistan) โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในเมืองการาจี ทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการเงินและธนาคารต่างๆ ในประเทศ ควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายด้านการเงินของประเทศ นอกจากนี้ ธนาคารกลางปากีสถาน ยังเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและบริหารในเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ จัดการด้านการพิมพ์ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ รวมไปถึงพัฒนาและสร้างเสถียรภาพในระบบการเงินของประเทศ

ตารางที่ 2-4 แสดงรายชื่อธนาคารที่ดำเนินการอยู่ในประเทศปากีสถาน

ตารางที่ 2-4 ธนาคารและสถาบันทางการเงินในประเทศปากีสถาน

ลำดับ	ธนาคาร/สถาบันการเงิน	ประเภท	เว็บไซต์
1	First Women Bank Limited	Public Sector Bank	http://www.fwbl.com.pk
2	National Bank of Pakistan		http://www.nbp.com.pk
3	Sindh Bank Limited		http://www.sindhbankltd.com
4	The Bank of Khyber		http://www.bok.com.pk
5	The Bank of Punjab		http://www.bop.com.pk
6	Industrial Development Bank Limited	Specialized Bank	http://www.idbp.com.pk
7	SME Bank Limited		http://www.smebank.org
8	The Punjab Provincial Cooperative Bank Ltd		http://ppcbl.punjab.gov.pk
9	Zarai Taraqati Bank Limited		http://www.ztbl.com.pk
10	Allied Bank Limited	Private Bank	http://www.abl.com
11	Askari Bank Limited		http://www.askaribank.com.pk
12	Bank Alfalah Limited		http://www.bankalfalah.com

ลำดับ	ธนาคาร/สถาบันการเงิน	ประเภท	เว็บไซต์	
13	Bank Al Habib Limited		http://www.bankalhabib.com	
14	Faysal Bank Limited		http://www.faysalbank.com	
15	Habib Bank Limited		http://www.hbl.com	
16	Habib Metropolitan Bank Limited		http://www.hmb.com.pk	
17	JS Bank Limited		http://www.jsbl.com	
18	MCB Bank Limited		http://www.mcb.com.pk	
19	NIB Bank Limited		http://www.nibpk.com	
20	SAMBA Bank Limited		http://www.samba.com.pk	
21	SILKBANK Limited		http://www.silkbank.com.pk	
22	Soneri Bank Limited		http://www.soneribank.com.pk	
23	Standard Chartered Bank (Pakistan) Limited		http://www.standardchartered.com.pk	
24	Summit Bank Limited		http://www.summitbank.com.pk	
25	United Bank Limited		http://www.ubl.com.pk	
26	AlBaraka Bank (Pakistan) Limited		Islamic Bank	http://www.albaraka.com.pk
27	BankIslami Pakistan Limited			http://www.bankislami.com.pk
28	Burj Bank Limited	http://www.burjbankltd.com		
29	Dubai Islamic Bank Pakistan Limited	http://www.dibpak.com/		
30	Meezan Bank Limited	http://www.meezanbank.com		
31	Citibank N.A. - Pakistan Operations	Foreign Bank	http://www.citibank.com.pk	
32	Deutsche Bank AG - Pakistan Operations		http://www.db.com/pakistan	
33	Deutsche Bank AG - Pakistan Operations		http://www.db.com/pakistan	
34	Industrial and Commercial Bank of China Limited – Pakistan Branches			
35	The Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Limited - Pakistan Operations		http://www.bk.mufg.jp	
36	HSBC Bank Oman S.A.O.G - Pakistan Operations		http://www.oiboman.com	
37	FINCA Microfinance Bank Limited	Mirco Fianance Bank/Institutions	http://www.kmfbank.com	
38	Khushhali Bank Limited		http://www.khushhalibank.com.pk	
39	APNA Microfinance Bank Limited		http://www.apnabank.com.pk	
40	NRSP Microfinance Bank Limited		http://www.nrspbank.com	
41	Pak Oman Microfinance Bank Limited		http://www.pomicro.com	
42	U Microfinance Bank Limited		http://www.ubank.com.pk	
43	Tameer Micro Finance Bank Limited		http://www.tameerbank.com	

ลำดับ	ธนาคาร/สถาบันการเงิน	ประเภท	เว็บไซต์
44	The First Micro Finance Bank Limited	Development Finance Institution	http://www.mfb.com.pk
45	Waseela Microfinance Bank Limited		http://www.waseelabank.com
46	ADVANS Pakistan Microfinance Bank Limited		http://www.advansgroup.com
47	House Building Finance Company Limited		http://www.hbfc.com.pk
48	Pak Brunei investment Company Limited		http://www.pakbrunei.com.pk
49	Pak-China Investment Company Limited		http://www.pakchinainvest.com/
50	PAIR Investment Company Limited		http://www.pairinvestment.com
51	Pakistan Kuwait Investment Company Limited		http://www.pkic.com
52	Pak Libya Holding Company Limited		http://www.paklibya.com.pk
53	Pak Oman Investment Company Limited		http://www.pakoman.com
54	Saudi Pak Industrial & Agricultural Investment Company Limited	http://www.saudipak.com	

ที่มา : State Bank of Pakistan (http://sbp.org.pk/f_links/index.asp; ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2558)

2.5.2.5. เขตเศรษฐกิจพิเศษ/เขตปลอดอากร/เขตส่งเสริมการส่งออก

ปัจจุบัน ประเทศปากีสถานมีเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศทั้งหมด 8 เขต โดยเป็นเขตที่เปิดดำเนินการแล้ว 7 เขต และกำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างอีก 1 เขต (Gwadar EPZ) ดังแสดงในภาพที่ 2-13

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรม (Industrial Park: IP) เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) และเขตอุตสาหกรรมพิเศษ (Industrial Estate: IE) หลายแห่งในประเทศ โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ คือ National Industrial Park Development and Management Company (NIPDMC) มาเป็นผู้จัดตั้ง และกำกับดูแลบริหารเขตอุตสาหกรรมต่างๆ ในประเทศ

โดยปัจจุบัน NIPDMC มีการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมด้วยกัน 4 แห่ง ได้แก่ Korangi Creek Industrial Park, Bin Qasim Industrial Park, Rachna Industrial Park และ Khaipur Special Economic Zone

ภาพที่ 2-13 เขตส่งเสริมการส่งออกในประเทศปากีสถาน

2.6. นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายการค้า และนโยบายการต่างประเทศ

2.6.1. นโยบายเศรษฐกิจ

หน่วยงานหลักซึ่งรับผิดชอบดูแลและเป็นผู้กำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศปากีสถาน ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ปากีสถาน (Ministry of Commerce) ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายการค้า และดำเนินการด้านพหุภาคีและความตกลงการค้าระหว่างประเทศ ในขณะที่ Federal Board of Revenue เป็นผู้จัดเก็บภาษีภายในประเทศ นอกจากนี้ ธนาคารแห่งชาติปากีสถาน (State Bank of Pakistan: SBP) เป็นผู้กำหนดนโยบายการเงินของประเทศ (Monetary and Exchange Rate Policy) ทั้งนี้ The Economic Coordination Committee of the Cabinet (ECC) เป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติแผนเศรษฐกิจและการค้าของปากีสถาน โดย ECC มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ เป็นสมาชิก นอกจากนี้ รัฐบาลปากีสถานยังได้รับคำแนะนำต่างๆ จากสภาหอการค้าแห่งต่างๆ ในประเทศ อาทิ Federation of Pakistan Chambers of Commerce and Industry (FPCCI) Karachi Chamber of Commerce and Industry (KCCI) Lahore Chamber of Commerce and Industry (LCCI) เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาคอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่/จังหวัดของประเทศ

รัฐบาลปากีสถานได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่า Pakistan Vision 2025 โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศปากีสถานเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง-สูง (Upper-Middle Income Country) ภายในปี 2568 (2025) และเป็น 1 ใน 10 อันดับต้นของประเทศเศรษฐกิจโลกภายในปี 2590 (2047) จากแผนการดังกล่าว นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนา 5 ปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ เสถียรภาพและความต่อเนื่องทางการเมือง กฎหมาย การแบ่งปันวิสัยทัศน์ สันติภาพและความมั่นคง และความเป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนดังกล่าว รัฐบาลปากีสถานจำเป็นต้องปฏิรูปโครงสร้างนโยบายทางการเงิน ควบคู่ไปกับการปฏิรูปหน่วยงานภาครัฐ การเก็บภาษี การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมพลังงาน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้ไปสู่การลดต้นทุนในการประกอบธุรกิจ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้ลงทุนว่ามีไฟฟ้าเพียงพอต่อการประกอบกิจการและมีความปลอดภัยภายในประเทศ เนื่องจากประเทศปากีสถานมักประสบปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าใช้อยู่เสมอ เช่นเดียวกับปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ

ดังนั้น รัฐบาลปากีสถานจึงได้กำหนดเสาหลักของการพัฒนา 7 เสาหลัก ดังนี้ (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (2) การกำกับดูแลที่ดี (3) ความมั่นคงทางพลังงาน น้ำ และอาหาร (4)

การเติบโตของภาคเอกชน (5) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) โดยการสร้างมูลค่า (6) การปรับปรุงโครงสร้างการขนส่ง และ (7) การเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค โดยรัฐบาลมุ่งหวังว่าการพัฒนาทั้ง 7 เสาหลักจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของมูลค่าการส่งออกสูงถึง 150 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2568 (ปัจจุบัน ปากีสถานมีการส่งออกอยู่ที่ราว 25 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ข้อมูล ณ ปี 2557))

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวยังเชื่อมโยงไปยังนโยบายการลงทุน ซึ่งรัฐบาลดำเนินแผนดังกล่าวในปี 2556-2561 เพื่อเพิ่มมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในการลงทุน รวมถึงให้สิทธิพิเศษในการลงทุนโดยตรงรายอุตสาหกรรมภายใต้เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones) ซึ่งอุตสาหกรรมหลักๆ ที่ได้รับการสนับสนุน ได้แก่ โครงสร้างสาธารณูปโภคและการสื่อสาร การผลิต พลังงาน เหมืองแร่ และการขุดเจาะ การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ รถยนต์ และอาหาร ทั้งนี้ นอกจากการพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน ความมั่นคงทางอาหารก็เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลปากีสถาน

2.6.2. นโยบายการค้า

2.6.2.1. ภาพรวมนโยบายการค้า

ในด้านการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ปากีสถาน (Ministry of Commerce) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการค้าของประเทศ รวมถึงจัดการการค้าในระดับคู่ภาคี พหุภาคี และระดับภูมิภาคระหว่างปากีสถานและประเทศคู่ค้า อีกทั้ง ยังมีคณะกรรมการองค์การการค้าโลก (The WTO Council) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นประธาน โดยคณะกรรมการทำหน้าที่ประสานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ WTO วางยุทธศาสตร์ในการเจรจาความตกลงการค้าระหว่างประเทศ รวมถึงประสานความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่นในด้านการค้า

ระบบการค้าพหุภาคี (Multilateral Trading System) เป็นนโยบายด้านการค้าหลักของประเทศปากีสถาน ซึ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างปากีสถานและประเทศคู่ภาคี เสริมสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน เพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รวมถึงกระตุ้นการแข่งขันของผู้ประกอบการ และแสวงหาความร่วมมือในการส่งออกสินค้าใหม่ๆ ไปยังประเทศคู่ภาคี

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าปากีสถานมุ่งเน้นในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศที่เป็นสมาชิก ความตกลงทางการค้าร่วมกับปากีสถานเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม สำหรับการส่งออก ตลาดหลักของปากีสถาน คือ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และจีน ในขณะที่แหล่งนำเข้าหลักของปากีสถาน คือ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ จีน และสหภาพยุโรป

ทั้งนี้ รัฐบาลปากีสถานได้ดำเนินแผนยุทธศาสตร์การค้า ปี 2555-2558 (Strategic Trade Policy Framework: STPF) เพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออก ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดหลักการ 7 ประการที่ต้องปฏิบัติ ได้แก่ (1) การค้าระหว่างภูมิภาค (2) สร้างความแข็งแกร่งในการบริหารจัดการการส่งเสริมการส่งออก (3) จัดสรรมาตรการที่มีประสิทธิภาพ (4) พัฒนาการริเริ่มส่งออก (Export Initiatives) (5) เพิ่มการส่งออกจากพื้นที่ด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจในปากีสถาน (6) สนับสนุนการค้าภายในประเทศ และ (7) สร้างความแข็งแกร่งในการตรวจสอบและประเมินเครือข่ายการค้า ซึ่งนอกจากการค้าสินค้าแล้ว แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ยังครอบคลุมไปถึงการจัดตั้งหน่วยงานพัฒนาการค้าบริการ (Services Trade Development Council) อีกทั้ง ยังมีการจัดตั้ง Trade Dispute Resolution Organization (TDRO) เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างนักลงทุนชาวปากีสถานและคู่พิพาท ทั้งนี้ คำตัดสินของ TDRO ไม่ได้ผูกพันให้คู่พิพาทต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม การจัดตั้ง TDRO มีจุดประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและลดค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องระหว่างนักลงทุน

2.6.2.2. การเจรจาความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA)

ประเทศปากีสถานได้มีการทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศ/กลุ่มประเทศต่างๆ โดยประเทศ/กลุ่มประเทศส่วนใหญ่ที่ประเทศปากีสถานมีการทำความตกลงด้วยนั้น เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศมุสลิม ดังแสดงในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 ความตกลงทางการค้าของประเทศปากีสถานและประเทศคู่ภาคี

ความตกลงการค้าเสรี	ประเทศคู่ภาคี	สถานะการเจรจา
South Asian Free Trade Area (SAFTA)	ปากีสถาน – บังคลาเทศ – ภูฏาน – อินเดีย – มัลดีฟส์ – เนปาล – ศรีลังกา	มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม 2549 (2006)
Pakistan-Sri Lanka Free Trade Agreement	ปากีสถาน – ศรีลังกา	มีผลบังคับใช้ 12 มิถุนายน 2548 (2005)
Pakistan-China Free Trade Agreement	ปากีสถาน – จีน	มีผลบังคับใช้ 1 กรกฎาคม 2550 (2007)

ความตกลงการค้าเสรี	ประเทศคู่ภาคี	สถานะการเจรจา
Pakistan -Malaysia Free Trade Agreement	ปากีสถาน – มาเลเซีย	มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม 2551 (2008)
Pakistan - Iran Preferential Trade Agreement	ปากีสถาน – อิหร่าน	มีผลบังคับใช้ 1 กันยายน 2549 (2006)
Pakistan -Mauritius Preferential Trade Agreement	ปากีสถาน – มอริเชียส	มีผลบังคับใช้ 30 พฤศจิกายน 2550 (2007)
Pakistan -Indonesia Preferential Trade Agreement	ปากีสถาน – อินโดนีเซีย	มีผลบังคับใช้ 1 กันยายน 2556 (2013)
Developing-8 group of countries (D-8)	ปากีสถาน – บังคลาเทศ – อียิปต์ – อินโดนีเซีย – อิหร่าน – มาเลเซีย – ไนจีเรีย – ตุรกี	ยังไม่บังคับใช้
Economic Cooperation Organization (ECO)	ปากีสถาน – อิหร่าน – ตุรกี – อัฟกานิสถาน – อาเซอร์ไบจาน – คาซัคสถาน – คีร์กีซ – ทาจิกิสถาน – อุซเบกิสถาน – เติร์กเมนิสถาน	ยังไม่บังคับใช้

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจาก WTO Trade Policy Review

2.6.2.3. โครงสร้างอัตรารภาษีนำเข้า

โครงสร้างอัตรารภาษีนำเข้าของประเทศปากีสถาน แสดงไว้ในตารางที่ 2-6 และ 2-7 โดยจะพบว่า อัตรารภาษีนำเข้าที่ใช้จริง (MFN Applied Rate) เฉลี่ยของประเทศปากีสถาน อยู่ที่ร้อยละ 4.6 โดยในกลุ่มสินค้าเกษตรจะมีอัตรารภาษีสูงกว่าในกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร โดยเมื่อพิจารณาแยกตามรายประเภทสินค้า สินค้าที่มีอัตรารภาษีนำเข้าที่ใช้จริงเฉลี่ยสูงสุดของประเทศ จะอยู่ในกลุ่มสินค้าเครื่องดื่มและยาสูบ (Beverages & tobacco) โดยอัตรารภาษีเฉลี่ยอยู่ที่ระดับร้อยละ 48.9 ส่วนกลุ่มสินค้าที่มีอัตรารภาษีนำเข้าที่ใช้จริงเฉลี่ยสูงรองลงมา ได้แก่ สินค้าในกลุ่มผลิตภัณฑ์จากนม (Dairy products) และเครื่องนุ่งห่ม (Clothing) (อัตรารภาษีนำเข้าที่ใช้จริงเฉลี่ยของสินค้าทั้งสองกลุ่มอยู่ที่ร้อยละ 27.4 และ 24.8 ตามลำดับ)

ตารางที่ 2-6 โครงสร้างอัตรารภาษีนำเข้าของประเทศปากีสถาน

Tariffs	Product Groups		
	Total	Agricultural	Non-Agricultural
Simple average final bound	60.0	95.5	54.8
Simple average MFN applied	13.5	15.4	13.2
Trade weighted average	10.0	7.1	10.4

ที่มา : รวบรวมจาก WTO Tariff Profile 2014

ตารางที่ 2-7 โครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าของประเทศปากีสถาน จำแนกตามประเภทสินค้า

Product Groups	Final bond duties				MFN applied duties			Imports	
	AVG	Duty-free in %	Max	Binding in %	AVG	Duty-free in %	Max	Share in %	Duty-free in %
Animal products	92.9	0	100	93.4	14.1	19.8	25	0.1	54.3
Dairy products	100	0	100	100	27.4	0	30	0.3	0
Fruit, vegetables, plants	100	0	200	100	16.1	12.4	88	1.8	72.5
Coffee, tea	108.3	0	150	100	12.8	0	30	0.9	0
Cereals & preparations	102.6	0	150	100	15.7	5.5	30	0.6	43.0
Oilseeds, fats & oils	97.1	0	100	100	7.7	18.1	25	7.2	16.5
Sugars and confectionery	112.5	0	150	100	17.1	0	30	0.1	0
Beverages & tobacco	99	0	100	63.8	48.9	0	90	0.1	0
Cotton	13	0	25	100	7.0	20.0	10	1.3	99.9
Other agricultural products	82.4	0	100	99.2	6.6	27.8	30	0.6	48.9
Fish & fish products	64.5	0	100	100	10.7	0.2	20	0.0	0.2
Minerals & metals	64.9	0	75	100	12.2	7.3	35	12.2	46.4
Petroleum	66.4	0	75	100	10.6	30.1	25	34.6	76.1
Chemicals	57.3	0	100	99.9	9.5	2.0	46	13.0	6.7
Wood, paper, etc.	57.8	0	75	100	14.9	22.6	35	1.9	20.0
Textiles	23.2	0	75	100	16.6	2.1	35	4.0	6.7
Clothing	25	0	25	100	24.8	0	25	0.1	0
Leather, footwear, etc.	66.3	0	75	100	14.9	26.7	35	1.4	33.6
Non-electrical machinery	61.1	0	75	99.6	9.0	2.6	35	7.0	8.6
Electrical machinery	64.2	0	75	100	14.7	0.9	35	6.0	7.7
Transport equipment	61.5	0	75	67.5	24.4	2.1	100	5.3	24.2
Manufactures, n.e.s.	64.1	0	75	99.7	13.0	1.8	35	1.8	6.2

ที่มา : รวบรวมจาก WTO Tariff Profile 2014

2.6.3. นโยบายการต่างประเทศ

หน่วยงานหลักของประเทศปากีสถานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดท่าทีและนโยบายการต่างประเทศของประเทศ ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศปากีสถาน (Ministry of Foreign Affairs) ในภาพรวม ปากีสถานจะมุ่งพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมและประเทศเพื่อนบ้านเป็นสำคัญ โดยสังเกตได้จากความตกลงการค้าเสรีและความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ปากีสถานได้เจรจา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศมุสลิม นอกจากนี้

กระทรวงพาณิชย์ปากีสถาน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบด้านการค้าระหว่างประเทศ ยังมีเป้าหมายในการใช้ความตกลงการค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการบรรเทาความยากจนในประเทศ และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

อย่างไรก็ตาม กระทรวงการต่างประเทศปากีสถานมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการขยายความร่วมมือระหว่างปากีสถานกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีจีนไปเยือนประเทศปากีสถาน และได้ร่วมลงนามข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานในโครงการ China-Pakistan Economic Corridor ซึ่งปากีสถานมุ่งหวังจะดึงดูดการลงทุนจากจีนในอุตสาหกรรมพลังงาน และโครงสร้างสาธารณูปโภคด้านการคมนาคม ซึ่งหากประสบความสำเร็จจะทำให้ประเทศปากีสถานกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแห่งใหม่ในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยมีประเทศจีนเป็นคู่ค้าสำคัญของประเทศ (จากการพิจารณามูลค่าการนำเข้าและส่งออก จีนถือเป็นตลาดหลักที่ติดอันดับ 1 ใน 3 ของปากีสถาน) นอกจากนี้ ปากีสถานยังได้เข้าร่วมองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น สหประชาชาติ (United Nations : UN) องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามของปากีสถานที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับต่างประเทศ และใช้ความร่วมมือดังกล่าวเป็นเครื่องมือหลักในการกระตุ้นเศรษฐกิจของตน

ทั้งนี้ แม้ว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศส่วนใหญ่ในปากีสถาน จะเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาดำเนินการได้หลายอุตสาหกรรม แต่การลงทุนโดยนักลงทุนต่างชาติยังไม่สูงนัก ซึ่งเป็นเหตุมาจากความไม่ปลอดภัยจากการก่อการร้าย การขาดแคลนพลังงาน (ไฟฟ้าและก๊าซ) และต้นทุนในการทำธุรกิจที่สูงมาก โดยจากการจัดอันดับของธนาคารโลก (World Bank) ปากีสถานถูกจัดอยู่ในอันดับ 128 จาก 189 เขตเศรษฐกิจในการจัดทำธุรกิจ (Doing Business) ในปี 2558

สำหรับประเทศอื่นๆ ประเทศปากีสถานให้ความสำคัญกับประเทศมุสลิม จากการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างปากีสถานและมาเลเซีย จะเป็นไปในรูปแบบ WTO Plus กล่าวคือเปิดให้เข้าสู่ตลาดในประเทศได้มากกว่าที่กำหนดไว้ใน WTO นอกจากนี้ ปากีสถานยังให้ความร่วมมือในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำสิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างญี่ปุ่น และประเทศสมาชิกอาเซียนอีกด้วย³

³ WT/TPR/S/311, 17 February 2015, p.30

สำหรับประเทศไทยและประเทศปากีสถาน ได้มีการเริ่มเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีร่วมกัน (Free Trade Agreement) ซึ่งปัจจุบัน อยู่ในระหว่างการเจรจา โดยไทยมุ่งหวังที่จะใช้ความสัมพันธ์ และ FTA ดังกล่าว ที่มีกับปากีสถานเป็นใบเบิกทางในการบุกตลาดประเทศแถบเอเชียใต้และตะวันออกกลาง

2.7. สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

2.7.1. หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับด้านการค้าและการลงทุน

- **Board of Investment** – สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปากีสถาน (BOI ปากีสถาน) เป็นหน่วยงานภาครัฐของประเทศปากีสถานหน่วยงานหนึ่งที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นองค์กรในการกำกับดูแล และสนับสนุนการลงทุนของประเทศ ทั้งนี้ BOI ปากีสถาน จะคอยสนับสนุนและช่วยเหลือนักลงทุน/ผู้ประกอบการในด้านต่าง ๆ อาทิ การให้บริการด้านข้อมูลการลงทุน การติดต่อประสานงานต่าง ๆ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการ ฯลฯ นอกจากนี้ BOI ปากีสถาน ยังตั้งเป้าที่จะสร้างบรรยากาศการลงทุนของประเทศให้เป็นที่น่าดึงดูดจากการลงทุนในต่างประเทศ ผ่านการปรับปรุงกฎระเบียบด้านการลงทุนที่ไม่ทันสมัย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการลงทุนในประเทศ
- **Ministry of Commerce (MOC)** – กระทรวงพาณิชย์ปากีสถาน เป็นหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการค้าของประเทศ รวมไปถึงกำกับดูแลการค้าภายในประเทศ การออกกฎหมายกฎระเบียบต่าง ๆ ด้านการค้า และสนับสนุนผู้ประกอบการและภาคเอกชนในประเทศในการทำธุรกิจ
- **Ministry of Industries & Production (MOIP)** – กระทรวงอุตสาหกรรมและการผลิตปากีสถาน เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายด้านการลงทุนในประเทศ นอกจากนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมและการผลิตปากีสถาน ยังเป็นหน่วยงานที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศปากีสถาน
- **The Federation of Pakistan Chamber of Commerce and Industries (FCCI)** – FCCI หรือสหพันธ์สภาหอการค้าและอุตสาหกรรมปากีสถาน เป็นหน่วยงานภาคเอกชนซึ่งเกิด

จากการรวมกลุ่มของสภาหอการค้าต่างๆ ในประเทศ 44 หอการค้า และหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้าและการลงทุน ที่เป็นภาคเอกชนอีกหลายร้อยองค์กร โดยหน้าที่หลักของ FCCI คือ การเป็นกระบอกเสียงให้กับภาคเอกชนในการนำเอาความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากภาคเอกชนเสนอต่อรัฐบาลปากีสถาน ในขณะเดียวกัน FCCI ยังคงคอยให้ความช่วยเหลือแก่ภาคเอกชนในประเทศในด้านการค้า (การส่งออก) และการลงทุน ผ่านการสนับสนุนข้อมูลที่เป็นต่อการค้าและการลงทุนในประเทศ เป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในประเทศและต่างประเทศ รวมไปถึงจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานสัมมนา นิทรรศการ เป็นต้น เพื่อสร้างบรรยากาศการทำธุรกิจและการลงทุนในประเทศ พร้อมกับกระตุ้นและสนับสนุนผู้ประกอบการในประเทศ

ตารางที่ 2-8 ที่อยู่สำหรับติดต่อของหน่วยงานสำคัญด้านการค้าและการลงทุนของประเทศปากีสถาน

หน่วยงาน	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์และอีเมลติดต่อ
Board of Investment, Pakistan	Ataturk Avenue, G-5/1, Islamabad	Tel: +92 51-9224101 Fax: +92-51-9215554 E-mail: - Website: boi.gov.pk
Ministry of Commerce of the Government of Pakistan	Block "A" Pak-Secretariat, Islamabad	Tel: +92 51-9205708 Fax: +92 51-9205241 E-mail: mincom@commerce.gov.pk Website: www.commerce.gov.pk/
Ministry of Industries & Production of the Government of Pakistan	Block "A" Pak-Secretariat, Islamabad	Tel: +92 51-9205452 Fax: - E-mail: - Website: www.moip.gov.pk
The Federation of Pakistan Chamber of Commerce and Industries	Main Clifton, Karachi, Pakistan	Tel: +92 21-35873691 Fax: +92 21-35874332 E-mail: info@fpcci.com.pk Website: fpcci.org.pk

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมข้อมูลจากแต่ละหน่วยงาน

2.7.2. เวลาติดต่อราชการ

ในการติดต่อทางราชการ หน่วยงานราชการของประเทศปากีสถานเริ่มทำการตั้งแต่ 9.00 น. ถึง 17.00 น. และทำการตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ส่วนหน่วยงานภาคเอกชนทั่วไป สามารถ

ติดต่อได้ตั้งแต่เวลา 9.00 น. ถึง 18.00 น. อย่างไรก็ตาม ในวันศุกร์ เวลาทำการที่เหมาะสมแก่การติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ (รวมถึงในบางหน่วยงานเอกชน) อยู่ระหว่าง 9.00 ถึง 12.30 น. เนื่องจากเจ้าหน้าที่/พนักงานมักจะไปมัสยิดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ในช่วงเดือนรอมฎอน เวลาทำการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในปากีสถานอาจถูกเปลี่ยนแปลงให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่เข้าร่วมพิธีถือศีลอดในช่วงเทศกาลดังกล่าว

2.7.3. วันหยุดราชการ/วันหยุดนักขัตฤกษ์

วันหยุดราชการของประเทศปากีสถาน แสดงไว้ในตารางที่ 2-8 โดยวันหยุดส่วนใหญ่ของประเทศปากีสถานส่วนใหญ่ จะเป็นวันหยุดทางศาสนาอิสลาม ซึ่งวันหยุดดังกล่าวจะไม่ตรงกันในแต่ละปี และถูกกำหนดตามปฏิทินจันทรคติ

ตารางที่ 2-9 วันหยุดราชการของประเทศปากีสถาน

วัน-เดือน	วันหยุดประจำชาติ
1 มกราคม	New Year's Day
5 กุมภาพันธ์	Kashmir Solidarity Day
23 มีนาคม	Pakistan Day
1 พฤษภาคม	Labor Day
14 สิงหาคม	Independence Day
6 กันยายน	Defense Day
11 กันยายน	Death Anniversary of Quaid-e-Azam
9 พฤศจิกายน	Iqbal Day
25 ธันวาคม	Quaid-e-Azam Day

หมายเหตุ : เช่นเดียวกับประเทศไทย หากวันหยุดดังกล่าวตรงกับวันหยุดสุดสัปดาห์ (วันเสาร์และอาทิตย์) อาจมีการประกาศวันหยุดชดเชยในวันทำการถัดไป

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากแหล่งข้อมูล

2.7.4. ธรรมเนียมปฏิบัติในการติดต่อธุรกิจ

- การติดต่อทางธุรกิจ – การติดต่อทางธุรกิจจะใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อเป็นหลัก โดยควรติดต่อทางอีเมลหรือจดหมายอย่างน้อย 3-4 สัปดาห์ล่วงหน้าสำหรับการนัดพบ (แต่ในภาคเอกชนบางแห่ง สามารถติดต่อโดยเผื่อเวลาล่วงหน้าน้อยกว่านั้นได้) ทั้งนี้ เวลานัดประชุมที่เหมาะสมที่สุดคือช่วงเวลาสายไปแล้ว หรือช่วงเวลาย่ำดึก

- **วันทำงาน** – ภาคธุรกิจในประเทศปากีสถานทั่วไปทำงานในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยเฉลี่ยวันละ 8-9 ชั่วโมงต่อวัน ตั้งแต่ 09.00 – 18.00 น.
- **การตรงต่อเวลา** – ในการนัดประชุม ผู้นัดควรไปก่อนเวลาที่นัดหมาย และเตรียมตัวการประชุม
- **การทักทาย/การต้อนรับ** – ในการทักทายหรือต้อนรับทางธุรกิจ จะทักทายโดยการจับมือ นอกจากนี้ เมื่อแยกจากกันแล้ว ก็ควรจับมืออีกครั้งหนึ่ง
- **การแต่งกาย** – ผู้ติดต่อควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยเมื่อต้องติดต่อนัดหมายหรือเข้าประชุมกับนักธุรกิจชาวปากีสถาน เช่นเดียวกับการนัดรับประทานอาหารทางธุรกิจ (Working Dining) ที่ผู้นัดจะต้องแต่งกายให้สุภาพ
- **อื่น ๆ** – นักธุรกิจชาวปากีสถานชอบทำธุรกิจกับคนคุ้นเคยอย่างมาก ดังนั้น การสร้างความสนิทสนมในการนัดพบครั้งแรกถือเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ แม้ว่าเวลาทำงานทั่วไปจะอยู่ระหว่าง 9.00-18.00 น. แต่ในทางปฏิบัติ ชาวปากีสถานนิยมนัดหมายในช่วงสายไปแล้ว เนื่องด้วยวิถีชีวิตของชาวปากีสถานจะเริ่มรับประทานอาหารเย็นในช่วงประมาณ 22.00 น. เป็นต้นไป และเข้านอนตอนดึกประมาณ 24.00 น. เป็นต้นไป ทำให้การนัดหมายในช่วงเช้าหรือเช้ามืด เกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งจะแตกต่างไปจากธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศไทยอยู่พอสมควร

2.7.5. พฤติกรรมผู้บริโภค

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศปากีสถานมีระดับรายได้ที่ไม่สูง โดยข้อมูลจาก World Bank ในปี 2557 แสดงให้เห็นว่าระดับรายได้ต่อหัว (GDP per capita) ของประเทศปากีสถานอยู่ที่เพียง 1,343 เหรียญสหรัฐ

ปัจจุบัน ในประเทศปากีสถาน ยังเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในสังคม โดยความแตกต่างระหว่างความเป็นอยู่และระดับรายได้ของผู้มีรายได้สูง เมื่อเทียบกับผู้มีรายได้น้อย ยังคงค่อนข้างมาก ในขณะที่เดียวกันระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในเมืองหลวง รวมถึงเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ กรุงอิสลามาบัด และเมืองละฮอร์ จะค่อนข้างสูงกว่าระดับรายได้เฉลี่ยของผู้อยู่อาศัยในเมืองที่เป็นเมืองเพาะปลูก หรือเมืองอุตสาหกรรม เช่น เมืองการาจี เมืองราวัลปินดี เป็นต้น

เนื่องด้วยประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเป็นชาวมุสลิมกว่าร้อยละ 95 ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้ปัจจัยทางด้านศาสนา (Religion) เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศ ทั้งนี้ ในด้านการบริโภค ปากีสถานมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายในสินค้าประเภทอาหารคิดเป็นสัดส่วนที่สูงต่อรายจ่ายทั้งหมด โดยผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศบริโภคเนื้อวัว เนื้อไก่ และเนื้อแกะ เป็นอาหารหลัก นอกจากนี้ ผู้คนในประเทศยังนิยมรับประทานอาหารจำพวกนม ชีส และไข่ ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 25 ของค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารทั้งหมด

ในด้านการเดินทางและการสัญจรในชีวิตประจำวัน ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศเริ่มให้ความสำคัญกับความอิสระและความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนหันมาบริโภคยานพาหนะส่วนบุคคลมากขึ้น โดยในปี 2556 ร้อยละ 60 ของครัวเรือนภายในประเทศครอบครองยานพาหนะส่วนบุคคลอย่างน้อย 1 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการครอบครองยานพาหนะประเภทจักรยาน คิดเป็นร้อยละ 42.6 ของครัวเรือนภายในประเทศ ครอบครองจักรยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 10 และครอบครองรถยนต์ คิดเป็นร้อยละ 7.2

อย่างไรก็ตาม ปัญหาหลักในการเดินทางของคนในประเทศ คือ ระดับราคาน้ำมันในประเทศมีค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของคนในประเทศ ดังนั้น ผู้คนบางส่วนจึงยังเดินทางสัญจรโดยรถสาธารณะ เช่น รถบัส และรถตุ้ นอกจากนี้ การโดยสารวิธีอื่นๆ ในปากีสถาน ได้แก่ รถแท็กซี่ และรถไฟ

ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ในเมืองที่ผู้อยู่อาศัยอยู่มาก และ/หรือ ผู้คนส่วนใหญ่มีรายได้ในระดับที่สูงขึ้นมาพอสมควรแล้ว เช่น มีระดับรายได้ปานกลางถึงระดับสูง เมืองดังกล่าวจะมีห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ และภัตตาคารและร้านอาหารอยู่หลายแห่ง เพื่อให้ผู้คนได้พักผ่อนหย่อนใจ อย่างไรก็ตาม สำหรับในเมืองที่มีขนาดเล็ก หรือมีประชากรอาศัยอยู่น้อย หรือผู้คนในเมืองมีระดับรายได้ที่ไม่สูงมากนัก สถานพักผ่อนหย่อนใจข้างต้นจะยังมีอยู่น้อย โดยผู้คนในเมืองเหล่านั้นจึงมักจะพักผ่อนหย่อนใจโดยการรับประทานอาหารกับคนในครอบครัวที่บ้านแทน

2.8. ภาพรวมการค้า และการลงทุนของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

2.8.1. ภาพรวมการค้าสินค้า

2.8.1.1. การส่งออก

การส่งออกของประเทศปาเกีสถานมีทิศทางที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2557 ประเทศปาเกีสถานมีมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดอยู่ที่ 24,722.18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากในปี 2552 ที่อยู่ที่ 17,554.70 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสมต่อปี (Compound Annual Growth Rate หรือ CAGR) อยู่ที่ร้อยละ 7.09 ดังแสดงในภาพที่ 2-14

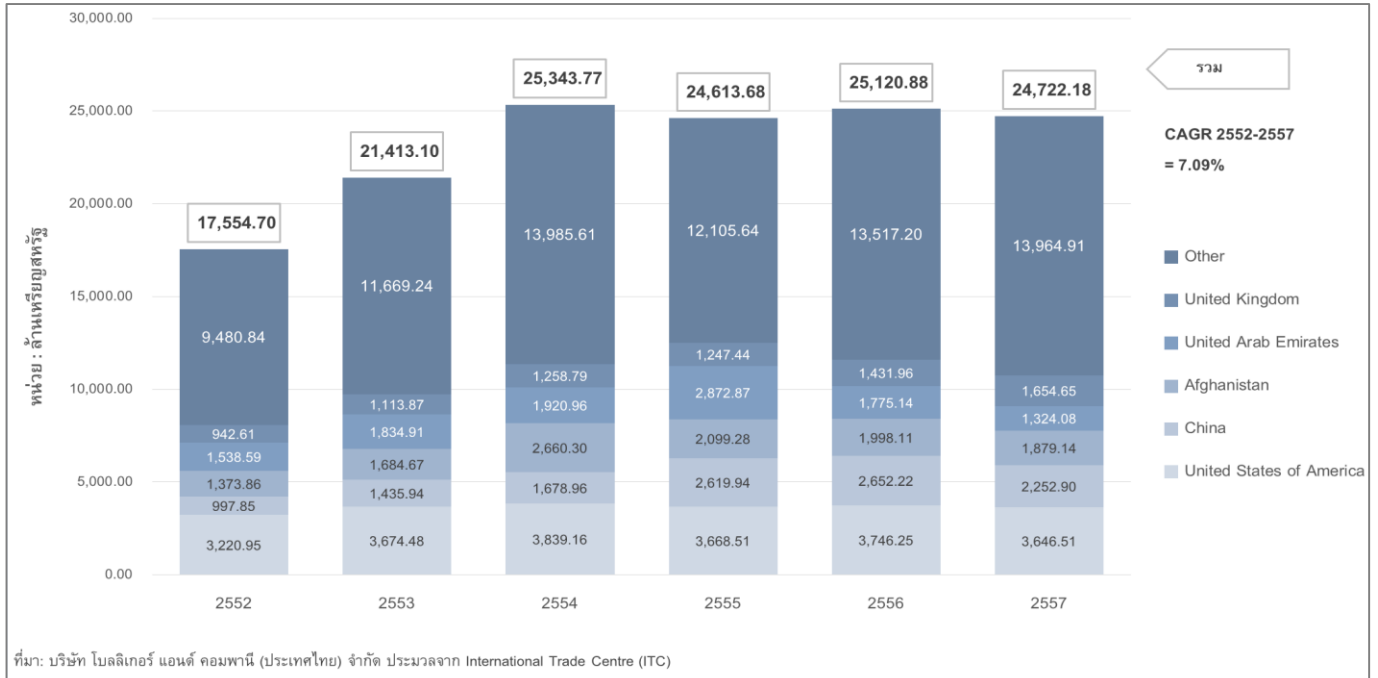
ประเทศปาเกีสถานมีการส่งออกที่กระจายตัวและไม่ได้ให้น้ำหนักการส่งออกไปประเทศใดประเทศหนึ่งมากนัก อันจะเห็นได้จากสัดส่วนการส่งออกสินค้าของประเทศในปี 2552-2557 ซึ่งในตลาดส่งออก 5 อันดับแรกคิดเป็นสัดส่วนการส่งออกเพียงร้อยละ 46 ดังแสดงในภาพที่ 2-15 โดยมีการส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกามากที่สุด (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15 ของการส่งออกทั้งหมด) รองลงมา ได้แก่ จีน (ร้อยละ 10) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 8) สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (ร้อยละ 8) และสหราชอาณาจักร (ร้อยละ 6) ตามลำดับ

ทั้งนี้ ในระหว่างปี 2552-2557 นั้น ปาเกีสถานมีการส่งออกสินค้ามาประเทศไทยคิดเป็นเพียงร้อยละ 0.44 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด โดยเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดส่งออกอื่น ประเทศไทยติดอยู่ในอันดับที่ 36 ของประเทศที่ปาเกีสถานมีการส่งออกไปมากที่สุด (ภาพที่ 2-16)

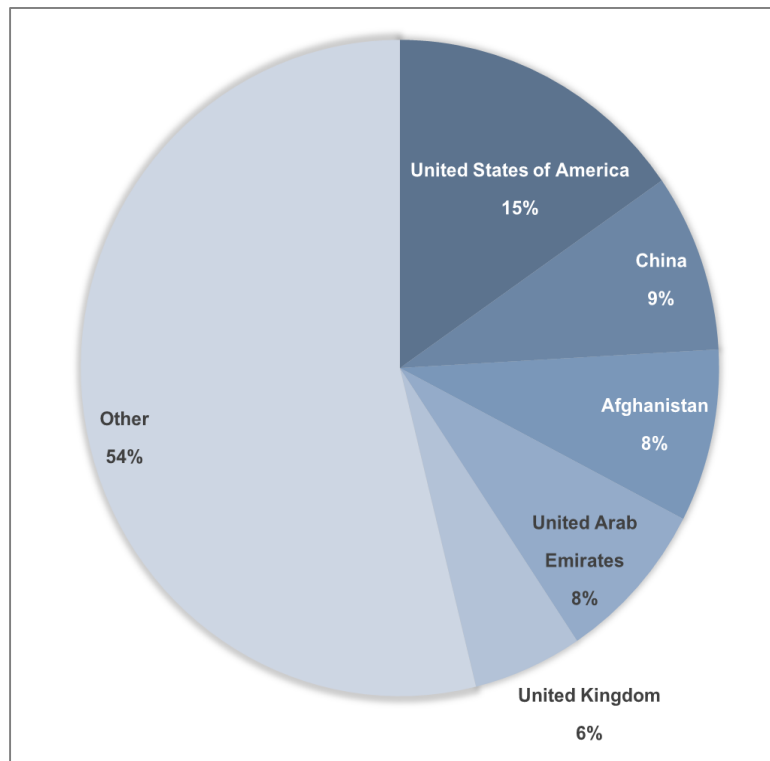
สำหรับสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศปาเกีสถาน ได้แก่ ผ้าที่ใช้กับเตียง โต๊ะ ห้องน้ำ และห้องครัว รองลงมาเป็นข้าว ด้ายฝ้าย (นอกจากด้ายเย็บ) ที่มีฝ้ายตั้งแต่ร้อยละ 85 ขึ้นไป ผ้าทอทำด้วยฝ้าย และสุทและเครื่องแต่งตัวเป็นชุด ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2-10

ภาพที่ 2-14 มูลค่าการส่งออกสินค้าของประเทศปากีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557
จำแนกตามแหล่งส่งออกสำคัญ

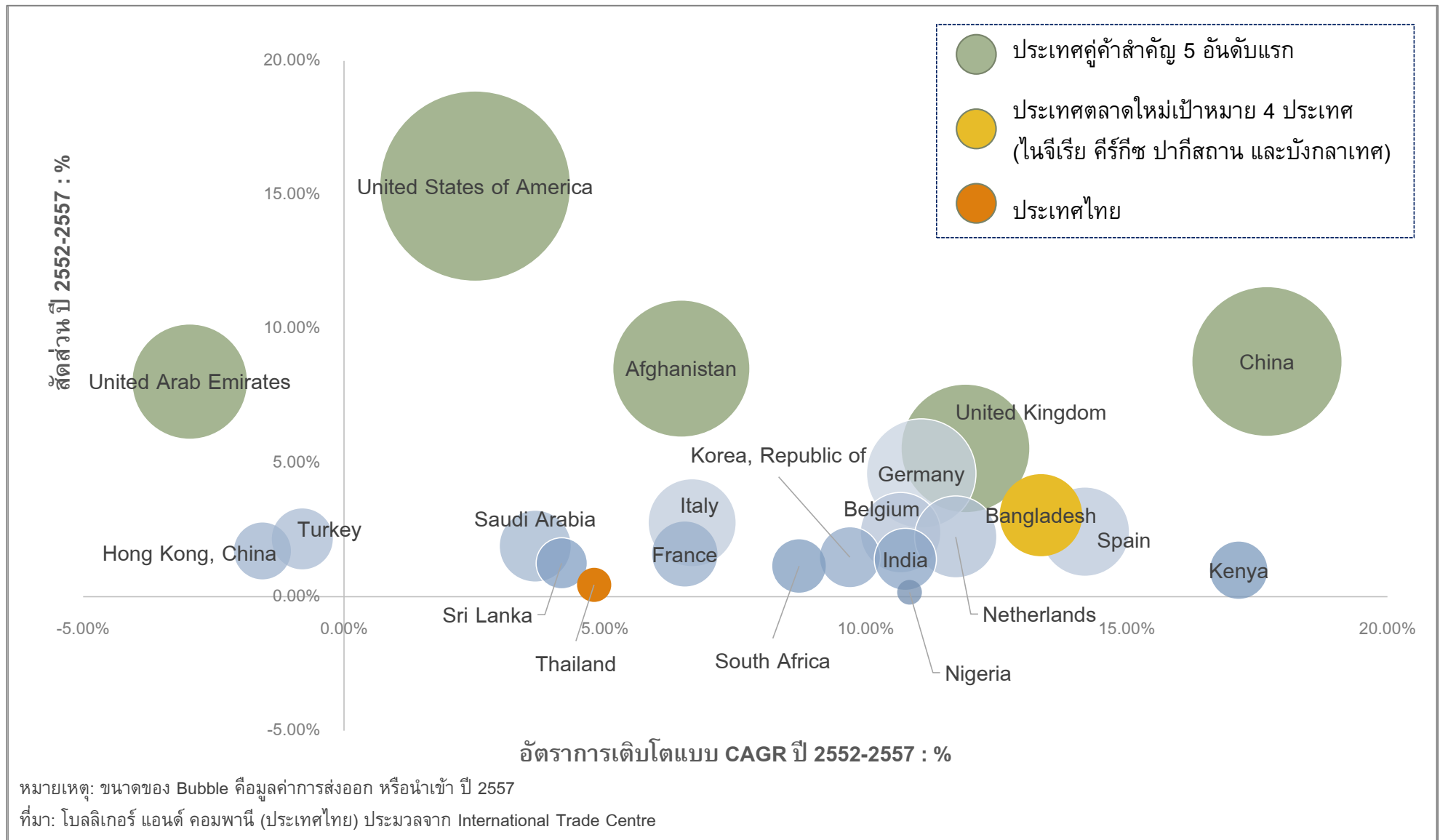
ภาพที่ 2-15 สัดส่วนการส่งออกของประเทศปากีสถาน
ไปยังตลาดส่งออกสินค้าสำคัญ ปี 2552-2557

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre (ITC)

ภาพที่ 2-16 ตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557

ตารางที่ 2-10 สินค้าส่งออกสำคัญ 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

สินค้าส่งออกสำคัญของประเทศปากีสถาน				
No	Hs Code	รายการสินค้า	มูลค่าส่งออกเฉลี่ย ของปากีสถาน ปี 2552-2557	คิดเป็น สัดส่วน (ร้อยละ)
TOTAL		ทุกรายการสินค้า	138,768.31	100.00
1	HS6302	ผ้าที่ใช้กับเตียง โต๊ะ ห้องน้ำและห้องครัว	13,235.03	9.54
2	HS1006	ข้าว	10,106.77	7.28
3	HS5205	ด้ายฝ้าย (นอกจากด้ายเย็บ) ที่มีฝ้ายตั้งแต่ร้อยละ 85 ขึ้นไปโดย น้ำหนัก ไม่ได้จัดทำขึ้นเพื่อการขายปลีก	9,179.48	6.61
4	HS5209	ผ้าทอทำด้วยฝ้าย ที่มีฝ้ายตั้งแต่ร้อยละ 85 ขึ้นไป โดยน้ำหนัก และหนักเกิน 200 กรัมต่อตารางเมตร	4,473.94	3.22
5	HS6203	สูท เครื่องแต่งตัวเป็นชุด แจ็กเก็ต เสื้อเบลเซอร์ กางเกงขายาว ชุดหมี่ที่มีเอี๊ยมและสายโยง กางเกงขาสามส่วน และกางเกงขา สั้น (นอกจากชุดว่ายน้ำ) ของบุรุษและเด็กชาย	4,389.30	3.16

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre (ITC)

2.8.1.2. การนำเข้า

สำหรับการนำเข้าสินค้าของประเทศปากีสถาน พบว่าในช่วงระหว่างปี 2552-2557 การนำเข้าของปากีสถานมีทิศทางที่เพิ่มขึ้นพอประมาณ โดยค่อนข้างคงตัวในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ดังเห็นได้จากในภาพที่ 2-17 การนำเข้าของปากีสถานเพิ่มสูงขึ้นในช่วงระหว่างปี 2552-2554 และมีการเติบโตที่ช้าลงในช่วงปี 2555 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ในภาพรวม การนำเข้ายังมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น โดยคิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR อยู่ที่ร้อยละ 8.52

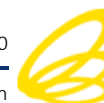
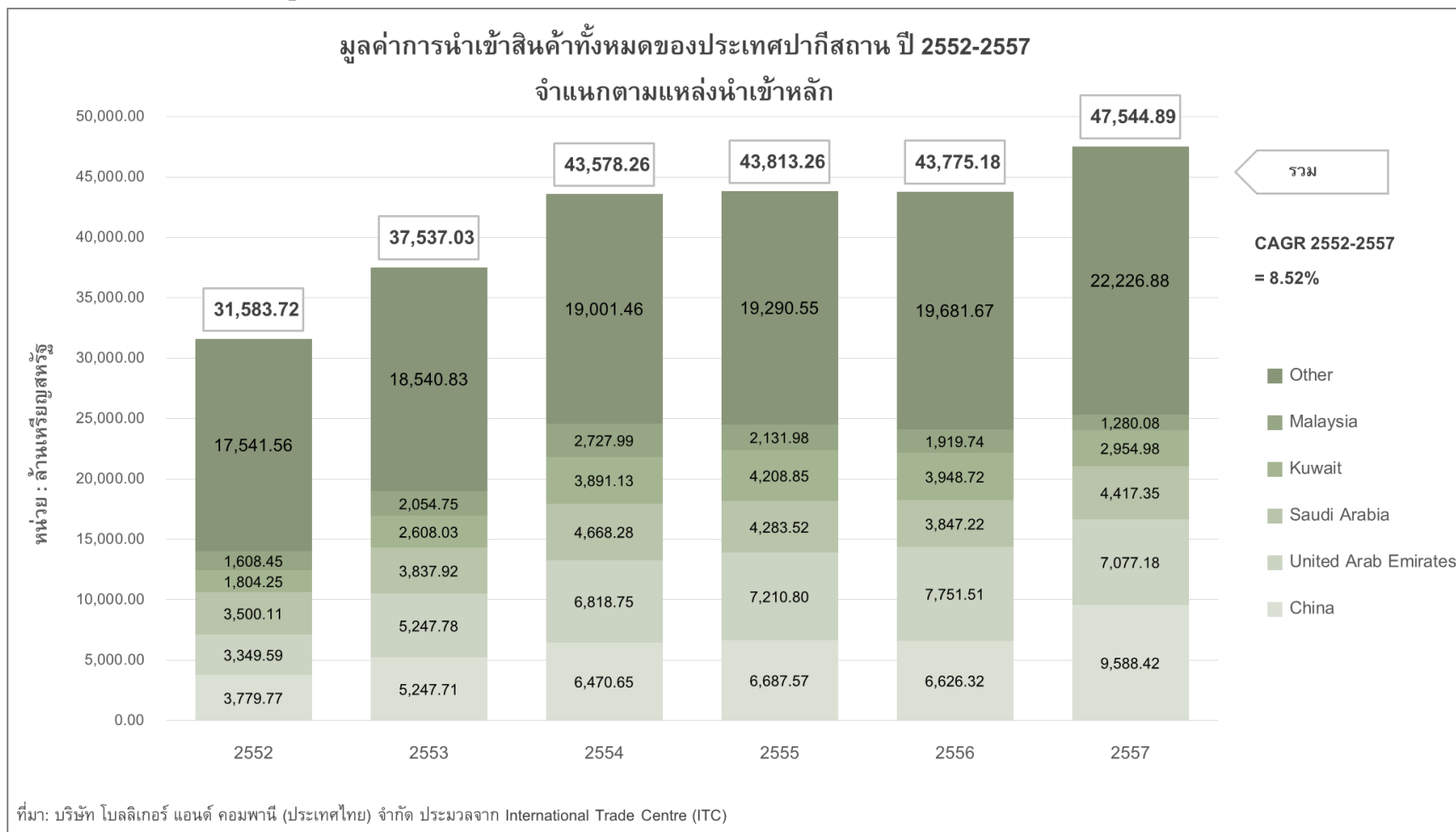
ทั้งนี้ แหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของประเทศปากีสถาน ได้แก่ จีน ซึ่งมูลค่าการนำเข้าจากจีนของปากีสถานคิดเป็นร้อยละ 16 ของการนำเข้าทั้งหมดของประเทศ ส่วนแหล่งนำเข้าที่มีสัดส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้านำรองลงมา ได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ คูเวต ซาอุดีอาระเบีย และมาเลเซีย ตามลำดับ (ภาพที่ 2-18)

หากพิจารณาการนำเข้าสินค้าของปากีสถานในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี 2552-2557) จะพบว่า ปากีสถานมีการนำเข้าจากประเทศไทยที่ค่อนข้างสูงกว่า โดยคิดเป็นส่วนแบ่งการนำเข้าเท่ากับร้อยละ 1.79 ของการนำเข้าทั้งหมดของปากีสถาน เทียบเป็นอันดับที่ 12 ของแหล่งนำเข้าทั้งหมดของประเทศปากีสถาน (ภาพที่ 2-19)

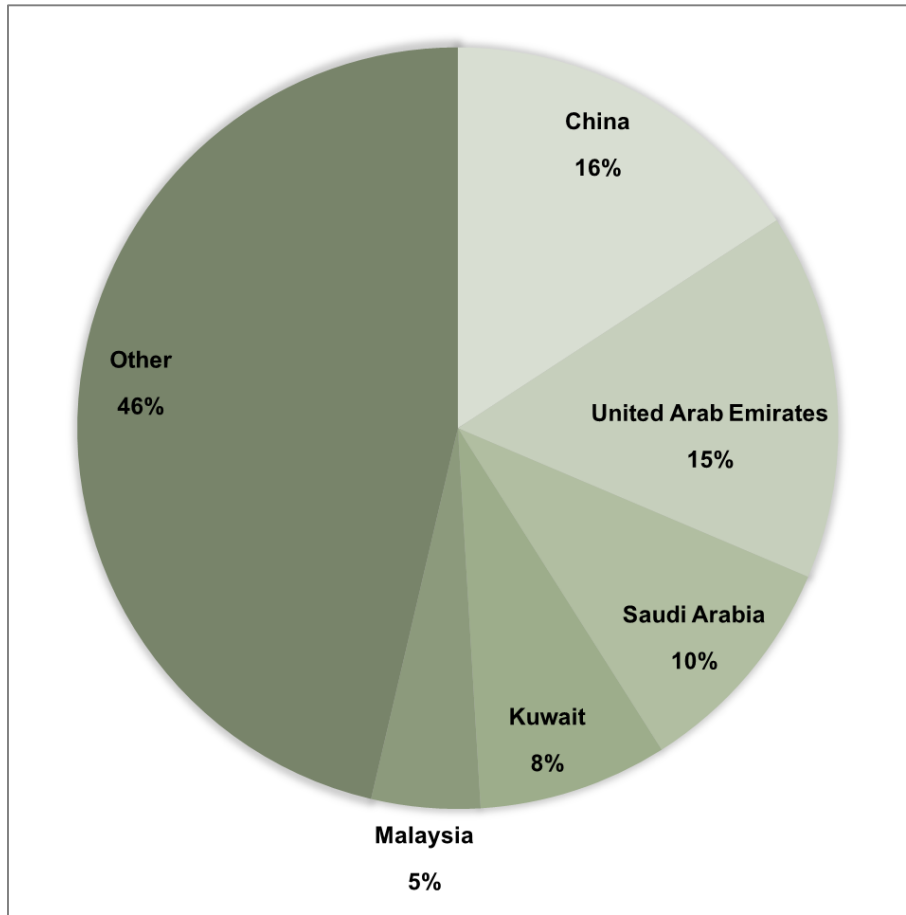

สำหรับสินค้านำเข้าที่สำคัญของปากีสถาน ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม น้ำมันปาล์มและเฟรกชันของน้ำมันปาล์ม เครื่องโทรศัพท์ เครื่องโทรศัพท์สำหรับเครือข่าย เซลลูลาร์ หรือสำหรับเครือข่ายไร้สายอื่นๆ และรถยนต์สำหรับขนส่ง (ตารางที่ 2-11)

ภาพที่ 2-17 มูลค่าการนำเข้าสินค้าของประเทศปากีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557 จำแนกตามแหล่งนำเข้าสำคัญ

ภาพที่ 2-18 สัดส่วนการนำเข้าของประเทศปาเลสไตน์จากแหล่งนำเข้าสำคัญในปี 2552-2557

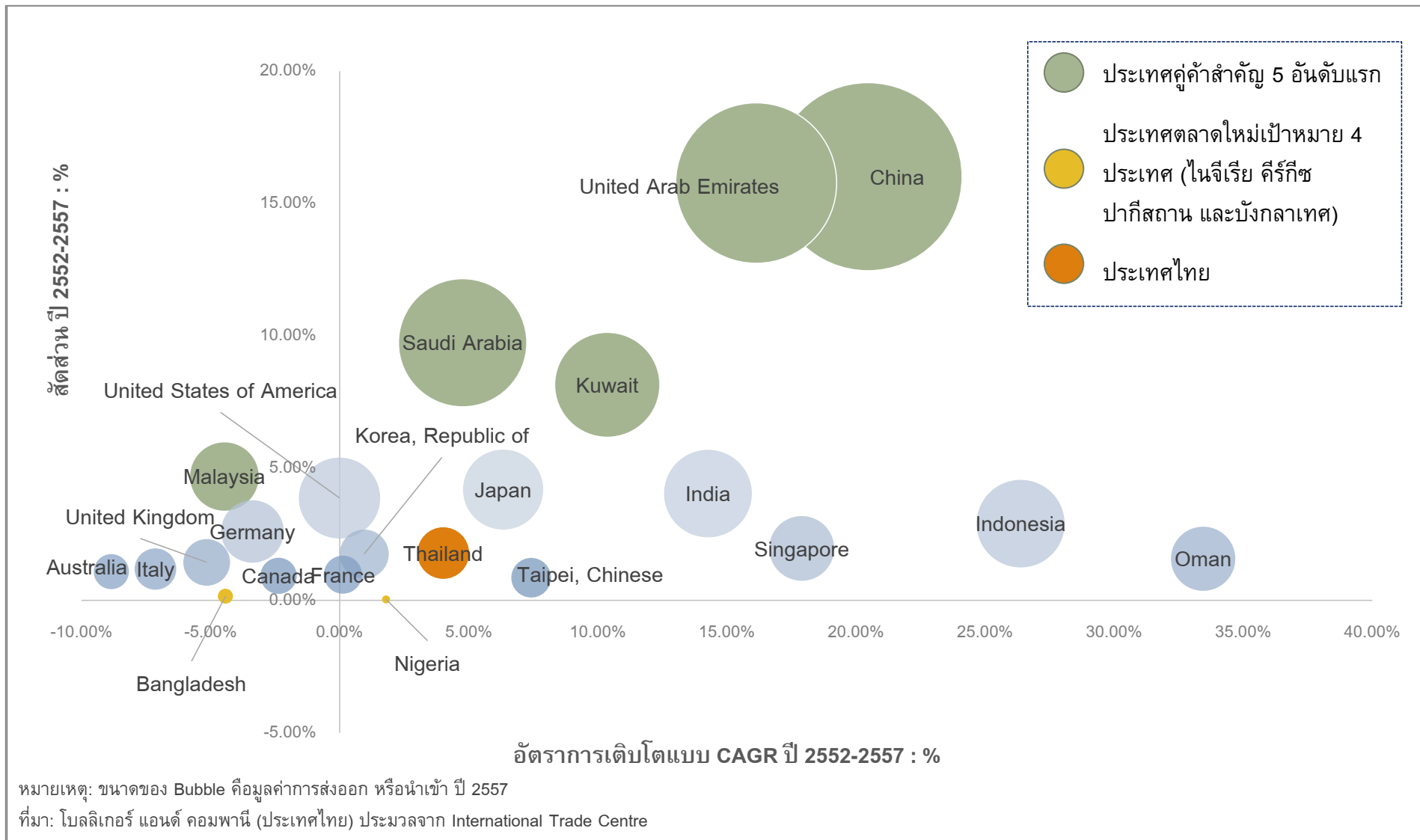

ที่มา: บริษัท โบลีเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre (ITC)

ภาพที่ 2-19 แหล่งนำเข้าสินค้าที่สำคัญของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557

ตารางที่ 2-11 สินค้านำเข้าที่สำคัญ 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

สินค้านำเข้าสำคัญของประเทศปากีสถาน				
No	Hs Code	รายการสินค้า	มูลค่านำเข้าเฉลี่ย ของปากีสถาน ปี 2552-2557	คิดเป็นสัดส่วน (ร้อยละ)
TOTAL		ทุกรายการสินค้า	247,832.34	100.00%
1	HS2710	น้ำมันปิโตรเลียมและน้ำมันที่ได้จากแร่ปิโตรลีน นอกจากที่เป็นน้ำมันดิบ รวมทั้งสิ่งปรุงแต่งที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่น ซึ่งมีน้ำมันปิโตรเลียมหรือน้ำมันที่ได้จากแร่ปิโตรลีนตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไปโดยน้ำหนัก ซึ่งน้ำมันเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักของสิ่งปรุงแต่งนั้น เศษน้ำมัน	40,537.41	16.36%
2	HS2709	น้ำมันปิโตรเลียมดิบและน้ำมันดิบที่ได้จากแร่ปิโตรลีน	22,592.22	9.12%
3	HS1511	น้ำมันปาล์มและแฟรกชันของน้ำมันปาล์ม จะทำให้บริสุทธิ์หรือไม่ก็ตาม แต่ต้องไม่ตัดแปลงทางเคมี	9,234.54	3.73%
4	HS8517	เครื่องโทรศัพท์รวมถึงเครื่องโทรศัพท์สำหรับเครือข่ายเซลลูลาร์ หรือสำหรับเครือข่ายไร้สายอื่น ๆ เครื่องอุปกรณ์อื่น ๆ สำหรับการส่งหรือการรับเสียง ภาพ หรือข้อมูลอื่น ๆ รวมถึงเครื่องอุปกรณ์สำหรับการสื่อสารในระบบเครือข่ายทางสายหรือไร้สาย	5,055.17	2.04%
5	HS8703	รถยนต์และยานยนต์อื่น ๆ ที่ออกแบบสำหรับขนส่งบุคคลเป็นหลัก (นอกจากของตามประเภทที่ 87.02) รวมถึงสแตชันแวกอนและรถแข่ง	3,390.00	1.37%

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre (ITC)

2.8.2. ภาพรวมการค้าบริการ

2.8.2.1. การส่งออก

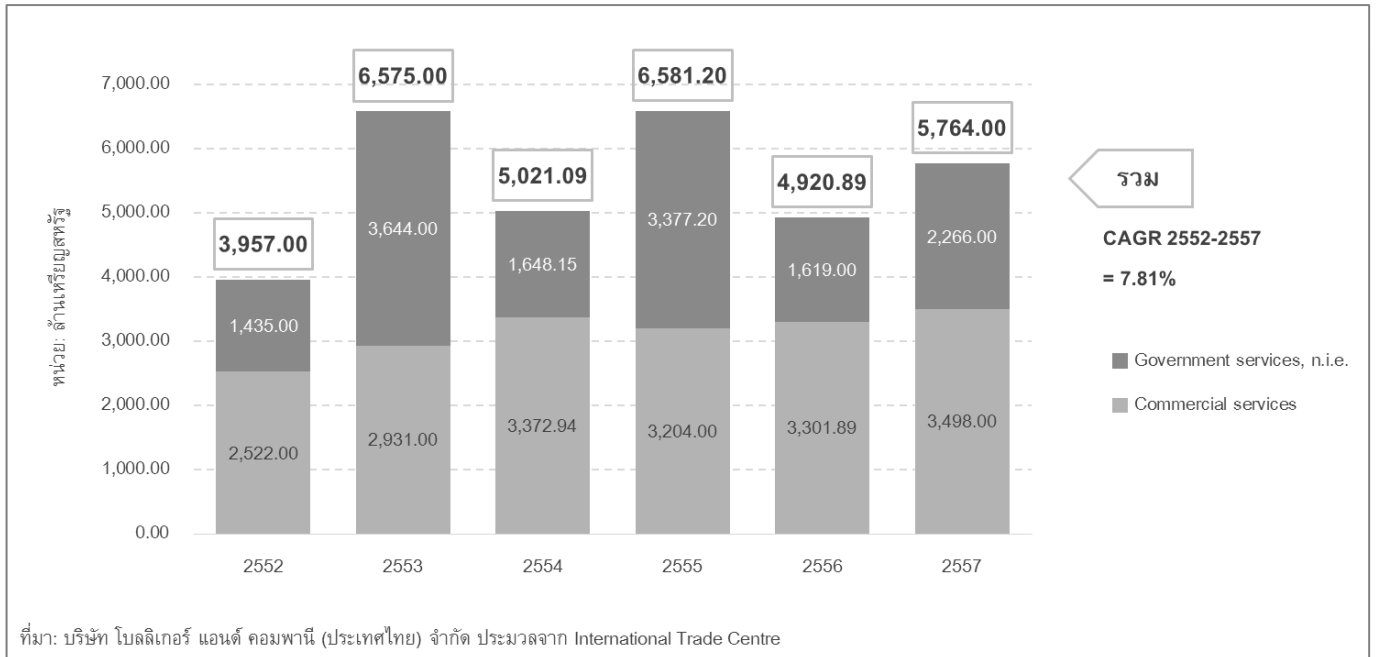
ด้านการส่งออกบริการของประเทศปากีสถาน พบว่า ค่อนข้างมีความผันผวนในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (2552-2557) แต่โดยภาพรวม มีการเพิ่มขึ้น โดยในปี 2557 ปากีสถานมีมูลค่าการส่งออกบริการอยู่ที่ 5,764.00 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากการส่งออกบริการในปี 2552 ที่อยู่ที่ 3,967.00 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และคิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR เท่ากับร้อยละ 7.81 ดังแสดงในภาพที่ 2-20

การค้าบริการทั้งหมดของปากีสถาน มีการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 57.37 สำหรับบริการเชิงพาณิชย์ และร้อยละ 42.63 สำหรับบริการภาครัฐ ทั้งนี้ บริการเชิงพาณิชย์ที่ปากีสถานส่งออกได้มาก ได้แก่ บริการด้านการขนส่ง (Transportation) การบริการด้านการโทรคมนาคมและ

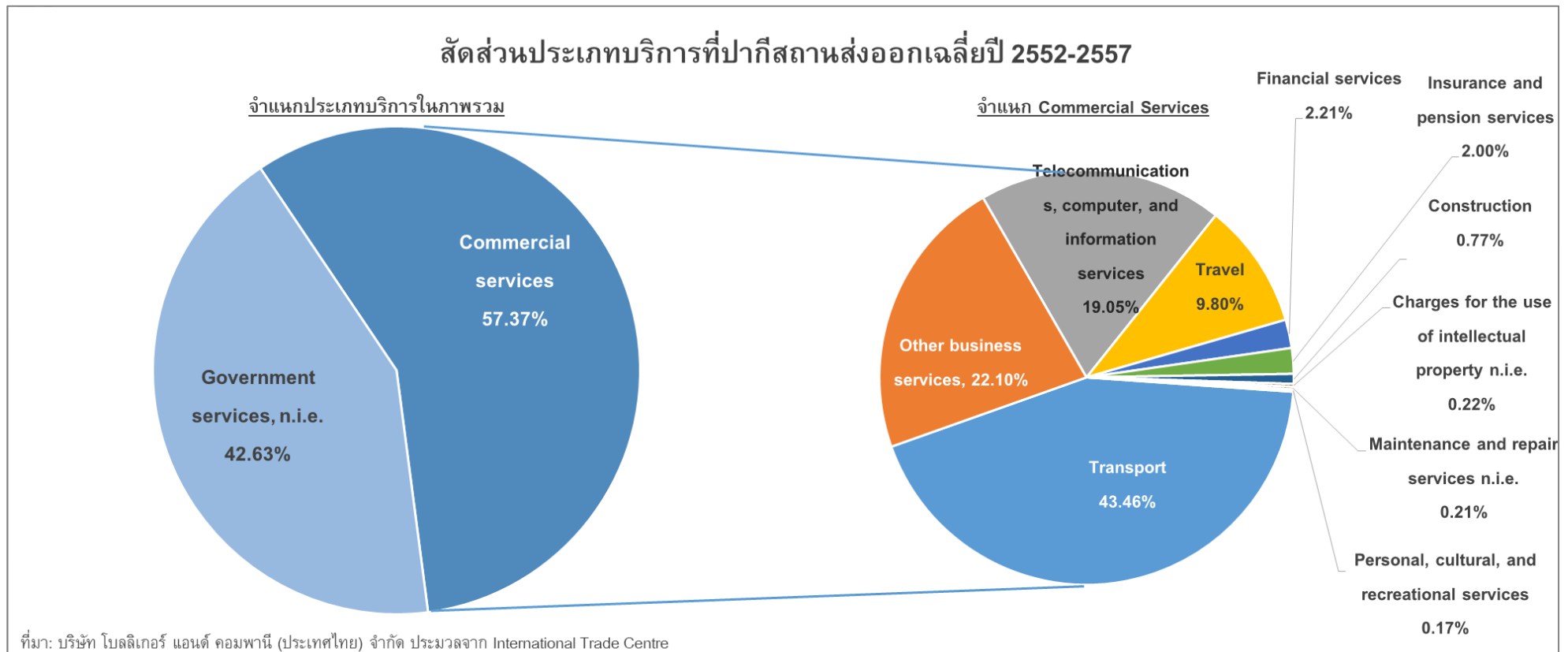

การสื่อสาร (Telecommunication, Computer, & Information Services) และบริการด้านธุรกิจ
 อื่นๆ (Other Business Services) ดังภาพที่ 2-21

ภาพที่ 2-20 มูลค่าการส่งออกบริการของประเทศปากีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557
จำแนกเป็นประเภทบริการ

ภาพที่ 2-21 สัดส่วนประเภทบริการที่ประเทศปากีสถานส่งออกเฉลี่ยปี 2552-2557

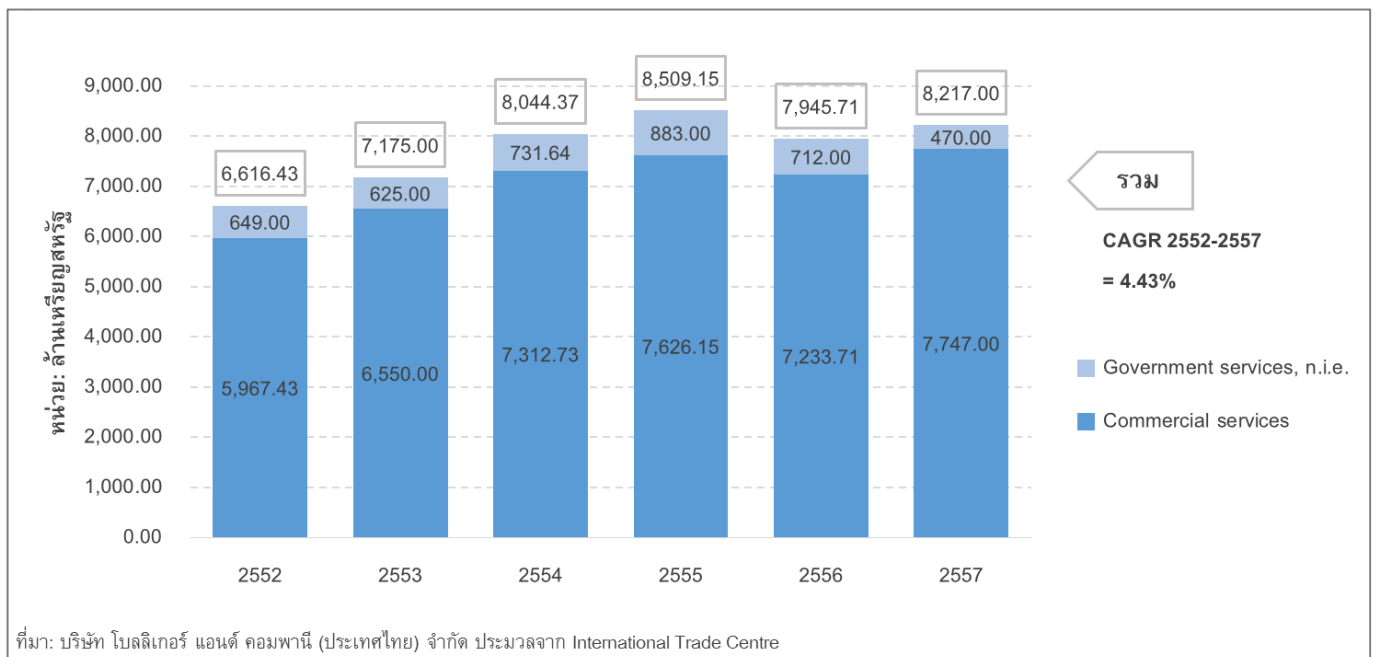

2.8.2.2. การนำเข้า

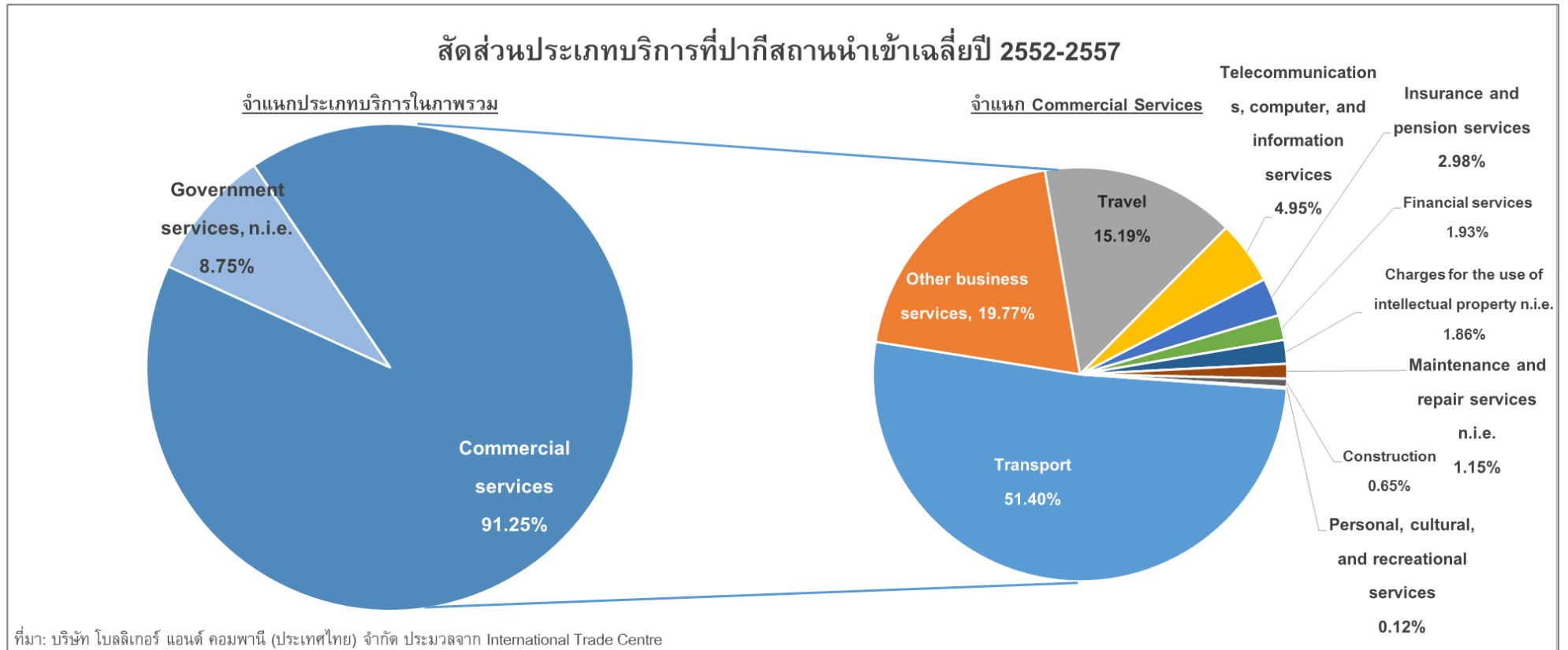
ปากีสถานมีการนำเข้าบริการในทิศทางที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างช้าๆ ในช่วงระหว่างปี 2552-2557 โดยมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นจาก 6,535.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2552 เป็น 8,217.00 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2557 คิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR อยู่ที่ร้อยละ 4.43 ดังแสดงในภาพที่ 2-23

การนำเข้าบริการส่วนใหญ่คิดเป็นกว่าร้อยละ 91.25 ของมูลค่าการนำเข้าบริการทั้งหมด เป็นการนำเข้าบริการเชิงพาณิชย์ ดังแสดงในภาพที่ 2-24 โดยบริการที่นำเข้ามากที่สุด ได้แก่ บริการด้านการขนส่ง (Transportation) การบริการด้านการท่องเที่ยว (Travel) และบริการด้านธุรกิจอื่นๆ (Other business Services)

ภาพที่ 2-22 มูลค่าการนำเข้าบริการของประเทศปากีสถานทั้งหมด ปี 2552-2557
จำแนกเป็นประเภทบริการ

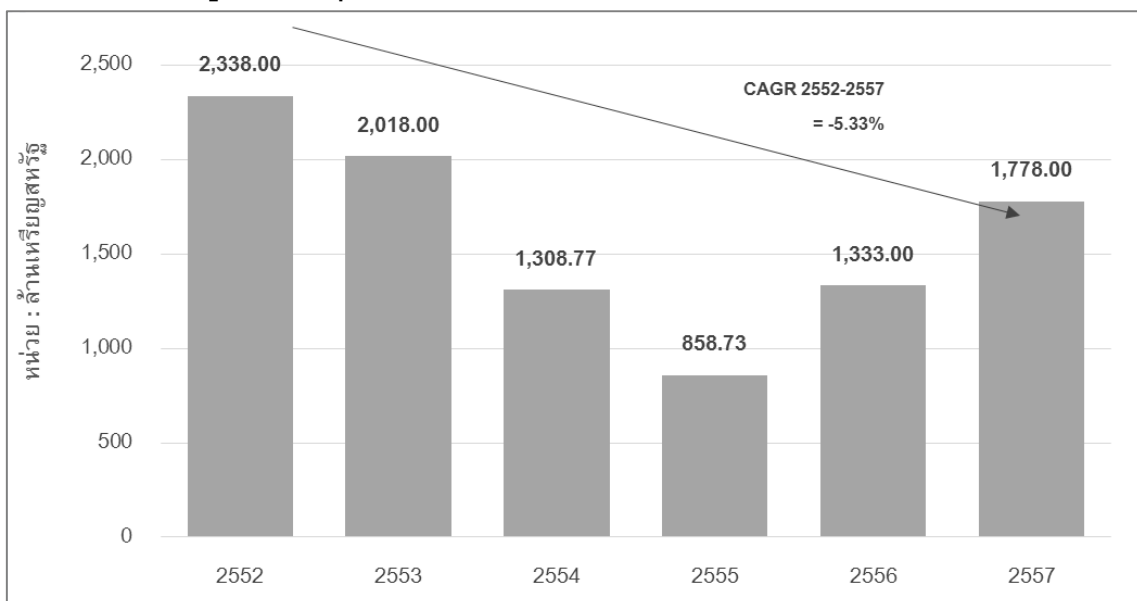
ภาพที่ 2-23 สัดส่วนประเภทบริการที่ประเทศปากีสถานนำเข้าเฉลี่ยปี 2552-2557

2.8.3. ภาพรวมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

ในส่วนของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จะพบว่า ในปี 2557 ปากีสถานมีทิศทางการลงทุนที่ลดลงจากในปี 2552 โดยหากพิจารณาจากมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของปากีสถานในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี 2552-2557) มีอัตราการเติบโตแบบ CAGR ที่ติดลบเท่ากับร้อยละ 5.33 ดังภาพที่ 2-24 ทั้งนี้ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของปากีสถานมีการลดลงอย่างมากในปี 2555 แต่ก็กลับมาเพิ่มขึ้นในปีถัดมา

ภาพที่ 2-24 ข้อมูลการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก UNCTAD

สำหรับประเทศผู้ลงทุนหลักในปากีสถาน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร ฮองกง จีน และสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์⁴

⁴ ข้อมูลจาก UNCTAD ณ ปี 2555

บทที่ 3

นโยบาย กฎหมาย และกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องด้านการลงทุนของสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

3.1. นโยบายด้านการลงทุน

การลงทุนจากต่างชาติมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจปาเกีสถานเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร รัฐบาลปาเกีสถานจึงมีความพยายามดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติตั้งตั้งแต่ปี 2497 โดยมีจุดมุ่งหมายให้เพื่อนำความรู้ทักษะการผลิตขั้นสูงจากต่างประเทศ มาพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในประเทศ โดยมีการให้สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุนจากต่างชาติ รวมถึงมีการผ่อนคลายนโยบายการลงทุน และลดขั้นตอนทางราชการที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนจากต่างชาติ แต่เนื่องด้วยปัญหาความขัดแย้งและสงครามในภูมิภาค และความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้นโยบายทางเศรษฐกิจและการลงทุนไม่มีความต่อเนื่อง ส่งผลให้การลงทุนในประเทศต้องหยุดชะงักไป

เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 มีความพยายามในการปฏิรูปกฎระเบียบอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน การส่งคืนกำไร และการให้สินเชื่อต่อบริษัทต่างชาติ รวมถึงการเปิดให้จำหน่ายหุ้น การออกหุ้นสามัญ การทำธุรกรรมในสกุลเงินต่างชาติ และการทำธุรกรรมในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นการลดกฎระเบียบสำหรับนักลงทุนชาวต่างชาติที่ลงทุนในปาเกีสถาน ซึ่งถือว่าปาเกีสถานเป็นประเทศที่ผ่อนคลายนการลงทุนจากต่างชาติเป็นอย่างมาก ในช่วงเวลาเดียวกัน เมื่อเทียบกับประเทศข้างเคียงในภูมิภาคเอเชียได้ทำให้นักลงทุนต่างชาติมีความคุ้นเคยกับการลงทุนในปาเกีสถานเป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้รัฐบาลปาเกีสถานมีประสบการณ์ในการบริหารนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ และผ่อนคลายนโยบายเพิ่มเติมเพื่อดึงดูดการลงทุนได้เป็นอย่างดี

เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ปาเกีสถานจึงได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปาเกีสถาน (BOI ปาเกีสถาน) ในปี 2540 และได้เริ่มเปิดเสรีการลงทุนในภาคบริการ บริการทางสังคม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และภาคการเกษตร ต่อทั้งนักลงทุนต่างชาติและนักลงทุนในประเทศ ซึ่งนับเป็นก้าวแรกที่สำคัญต่อการผนวกเศรษฐกิจปาเกีสถานให้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกอย่างแท้จริง โดยนโยบายในปี 2540 นี้ได้วิวัฒนาการกลายเป็นแม่แบบ

สำคัญที่กำหนดทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเรื่อยมา สำหรับนโยบายการส่งเสริมการลงทุนในปี 2556 ที่กำหนดไว้ภายใต้แผนสนับสนุนการลงทุนระยะเวลา 5 ปี 2556 ถึง 2560 (Pakistan FDI Policy 2013-2017) ยังคงเน้นย้ำถึงการดำเนินนโยบายการลงทุนแบบเปิดเสรีและครอบคลุมทุกสาขาอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ และให้เป็นเป็นไปตามทิศทางการลงทุนในระดับโลกภายใต้ภาวะเศรษฐกิจที่กำลังชะลอตัว โดยกลุ่มอุตสาหกรรมที่รัฐบาลปากีสถานส่งเสริมการลงทุนเป็นพิเศษมีดังต่อไปนี้

- การลงทุนในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีชีวภาพ
- การลงทุนในการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน อาทิ โครงสร้างถนน เครือข่ายทางรถไฟ ท่าเรือ ระบบการขนส่งมวลชน โครงข่ายท่อขนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ไฟฟ้าที่ผลิตจากพลังน้ำ และระบบโทรคมนาคม
- การลงทุนในอุตสาหกรรมบริการทางการเงินและการท่องเที่ยว
- การลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานท้องถิ่นจำนวนมาก อาทิ ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังและสิ่งทอ
- การลงทุนในอุตสาหกรรมการประมง การปศุสัตว์ และการเพาะปลูก
- อุตสาหกรรมการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ

เป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งของแผนการส่งเสริมการลงทุนนี้ คือความพยายามที่จะทำให้กระบวนการและขั้นตอนในการจัดตั้งธุรกิจและการลงทุนง่ายขึ้น อันเป็นนโยบายที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศกำลังดำเนินอยู่ กล่าวคือ การรวมขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจให้กำกับอยู่ภายใต้หน่วยงานเดียว เพื่ออำนวยความสะดวกนักลงทุน (One-Window-Operation)

ปากีสถานเป็นประเทศที่มีนโยบายที่การลงทุนที่ค่อนข้างเปิดกว้าง เกือบทุกอุตสาหกรรมได้ถูกเปิดเสรีแล้ว ยังมีเพียงกลุ่มอุตสาหกรรมไม่กี่กลุ่มที่ถูกจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นของชาวต่างชาติ และไม่มีกลุ่มอุตสาหกรรมใดที่ได้รับการสงวนไว้สำหรับการลงทุนในประเทศเท่านั้น อีกทั้งไม่มีข้อบังคับการขออนุญาตการลงทุน

ประเทศปากีสถานยังดำเนินแนวทางการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในประเทศด้วยการจัดตั้งพื้นที่อุตสาหกรรมพิเศษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ รวมถึงมีแนวทางการมอบสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนที่น่าดึงดูดมากขึ้น ทำให้พื้นที่เหล่านี้มีความพร้อมต่อการจัดตั้งโรงงาน ฐานการผลิตมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ใน

ประเทศ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะเรียกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones: SEZ) กับเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ)

3.2. กฎหมายและกฎระเบียบด้านการลงทุน

3.2.1. กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ

กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ พ.ศ. 2519 (Foreign Private Investment (Promotion and Protection) Act, 1976) กำหนดสิทธิพื้นฐานที่นักลงทุนชาวต่างชาติจะได้รับเมื่อเดินทางเข้ามาลงทุนในประเทศปากีสถาน ทั้งสิทธิในการรับความคุ้มครองจากภาครัฐ และสิทธิในการส่งเงินกำไรและเงินลงทุนกลับประเทศโดยไม่มีเงื่อนไข อีกทั้งอนุญาตให้ชาวต่างประเทศถือหุ้นกิจการทั้งหมดในประเทศปากีสถานได้ (ยกเว้นกิจการในอุตสาหกรรมบางประเภท ซึ่งรวมถึง อุตสาหกรรมธุรกิจการบิน กิจการธนาคาร กิจการเกษตรกรรม และกิจการสื่อโทรทัศน์และวิทยุ) ทั้งนี้ รัฐบาลปากีสถานกำหนดนโยบายการลงทุนโดยแบ่งประเภทอุตสาหกรรมออกเป็นทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่

- อุตสาหกรรมภาคการผลิต (Manufacturing) – นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการกิจการได้ทั้งหมด และไม่ต้องขออนุญาตการดำเนินกิจการจากทางรัฐบาลปากีสถาน และไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับกระบวนการผลิต ที่ตั้งกิจการ ขนาดของกิจการ และมูลค่าการลงทุนขั้นต่ำ ยกเว้นการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตอาวุธ และกระสุน การผลิตระเบิดแรงสูง การผลิตสารกัมมันตภาพรังสี การพิมพ์ธนบัตร และโรงกลั่น
- ภาคการบริการ (Services) - นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการกิจการได้ทั้งหมด แต่ต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของปากีสถานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนั้นๆ ในบางสาขาการลงทุน และนักลงทุนต่างชาติต้องลงทุนขั้นต่ำเป็นมูลค่า 150,000 เหรียญสหรัฐ
- ภาคเกษตรกรรม (Agriculture) - นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการได้ในสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 60 ยกเว้นในกิจการการเกษตรแบบมีสัญญา (Contract Farming) ที่นักลงทุนชาวต่างชาติสามารถถือหุ้นทั้งหมดได้ ทั้งนี้ นักลงทุนต่างชาติต้องลงทุนขั้นต่ำเป็นมูลค่า 300,000 เหรียญสหรัฐ

- ภาคโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาสังคม (Infrastructure and Social) – นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการกิจการได้ทั้งหมด ทั้งนี้ นักลงทุนต่างชาติต้องลงทุนขั้นต่ำเป็นมูลค่า 300,000 เหรียญสหรัฐ
- ภาคบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม (IT and Telecom Services) – นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการกิจการได้ทั้งหมด ทั้งนี้ นักลงทุนต่างชาติต้องลงทุนขั้นต่ำเป็นมูลค่า 300,000 เหรียญสหรัฐ

ชาวต่างชาติที่จะลงทุนนอกเขตส่งเสริมการส่งออกหรือเขตอุตสาหกรรมต่างๆ ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตการลงทุนจากหน่วยงานใดๆ โดยตารางที่ 3-1 ได้สรุปข้อจำกัดด้านการลงทุนในอุตสาหกรรมต่างๆ ของประเทศปากีสถาน

ตารางที่ 3-1 ข้อกำหนดการลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ

	อุตสาหกรรมภาคการผลิต (Manufacturing Sector)	ภาคการบริการ (Services Sector)	ภาคเกษตรกรรม (Agriculture)	ภาคโครงสร้างพื้นฐานและ การพัฒนาสังคม (Infrastructure and Social)	ภาคบริการด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและโทรคมนาคม (IT and Telecom Services)
การขออนุญาตการลงทุน	ไม่ต้องขออนุญาตการลงทุนจากรัฐบาลปากีสถาน ยกเว้นการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตอาวุธและกระสุน การผลิตระเบิดแรงสูง การผลิตสารกัมมันตภาพรังสี การพิมพ์ธนบัตร และโรงกาษาปณ์	ไม่ต้องขออนุญาตการลงทุนจากรัฐบาลปากีสถาน แต่จะต้องได้รับใบอนุญาตการดำเนินธุรกิจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามประเภทกิจการ/อุตสาหกรรมที่ลงทุน (ตามที่ปรากฏในตารางที่ 3-2)			
สิทธิในการส่งเงินทูกำไร หรือเงินปันผลกลับต่างประเทศ	สามารถทำได้โดยไม่มีเงื่อนไข				
สัดส่วนการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติสูงสุด	นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิในการถือหุ้นทั้งหมด	นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิในการถือหุ้นทั้งหมด (ยกเว้นในอุตสาหกรรมธุรกิจการบิน กิจการธนาคาร และกิจการสื่อ โทรทัศน์และวิทยุ)	นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิในการถือหุ้นสูงสุดร้อยละ 60	นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิในการถือหุ้นทั้งหมด	นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิในการถือหุ้นทั้งหมด
มูลค่าการลงทุนขั้นต่ำ	ไม่มี	150,000 เหรียญสหรัฐ	300,000 เหรียญสหรัฐ		

ที่มา: บริษัท โบลีเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากหลายแหล่งข้อมูล

อย่างไรก็ตาม นักลงทุนจะต้องขอรับใบอนุญาตพิเศษจากหน่วยงานของรัฐบาลปากีสถาน ก่อนการเริ่มดำเนินกิจการในอุตสาหกรรมบางประเภท ตามที่ปรากฏในตารางที่ 3-2

**ตารางที่ 3-2 ประเภทธุรกิจ/กิจการที่ต้องได้รับการอนุญาตพิเศษ
ก่อนการเริ่มดำเนินกิจการในปากีสถาน**

ประเภทธุรกิจ/อุตสาหกรรม	หน่วยงานผู้ควบคุม
กลุ่มธุรกิจธนาคาร (Banking)	กระทรวงการคลังปากีสถาน (Ministry of Finance) และ ธนาคารกลางปากีสถาน (State Bank of Pakistan)
กลุ่มธุรกิจสถาบันทางการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร (Non-Banking Finance Company)	Securities and Exchange Commission of Pakistan
กลุ่มธุรกิจบริการอารักขา (Security Service Providing Company)	กระทรวงมหาดไทยปากีสถาน (Interior Division)
กลุ่มธุรกิจนายหน้าการซื้อขายหลักทรัพย์ระดับองค์กร (Corporate Brokerage House)	ตลาดหุ้นแห่งปากีสถาน (Stock Exchange)
กลุ่มธุรกิจบริการการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ (Money Exchange Company)	ธนาคารกลางปากีสถาน (State Bank of Pakistan)
กลุ่มธุรกิจการให้บริการสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Network)	คณะกรรมการการสื่อสารโทรคมนาคมของปากีสถาน (Pakistan Telecommunication Authority)
องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร	Securities and Exchange Commission of Pakistan
องค์กรการค้า	กระทรวงพาณิชย์ (Ministry of Commerce)

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones) และเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone)

นักลงทุนชาวต่างชาติมีสิทธิที่จะเลือกสถานที่จัดตั้งฐานการผลิตได้อย่างเสรี ทั้งนี้ นอกจากในพื้นที่ทั่วไปในประเทศปากีสถาน นักลงทุนยังสามารถลงทุนในพื้นที่พิเศษสองประเภท ได้แก่ (1) เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones) และ (2) เขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone) โดยสิทธิประโยชน์ที่นักลงทุนจะได้รับเมื่อลงทุนในเขตพื้นที่พิเศษสองเขตนี้ นอกเหนือจากสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนทั่วไปที่รัฐบาลกลางปากีสถานเป็นผู้กำหนดคือ การอำนวยความสะดวกการลงทุนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจจนถึงการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น น้ำประปาหรือไฟฟ้า โดยนักลงทุนที่ประสงค์จะลงทุนในเขตอุตสาหกรรมพิเศษทั้งสองแห่งจะต้องยื่นคำขอเข้าร่วมกับหน่วยงานที่กำกับดูแลเขตนั้นโดยตรง

3.2.2. กฎหมายแรงงาน

3.2.2.1. ข้อกำหนดเรื่องเวลาการทำงานและวันลาในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

ภายใต้กฎหมายการประกอบกิจการโรงงาน พ.ศ. 2475 (Factory Act, 1934) กำหนดไว้ว่า แรงงานที่มีอายุมากกว่า 18 ปีบริบูรณ์ จะสามารถทำงานได้ไม่เกินวันละ 9 ชม. และไม่เกิน 48 ชม. ตลอดทั้งสัปดาห์ และหากแรงงานที่ว่าจ้างยังมีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์และไม่น้อยกว่า 14 ปีบริบูรณ์ จะสามารถทำงานได้ไม่เกินวันละ 7 ชม. และไม่เกิน 42 ชม. หากพิจารณาเป็นสัปดาห์ ทั้งนี้ สำหรับการว่าจ้างแรงงานที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี จะต้องได้รับการรับรองเรื่องสภาพร่างกายจากแพทย์ ในอีกกรณีหนึ่ง ถ้าเป็นการว่าจ้างแรงงานที่ต้องปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง แรงงานที่ว่าจ้างจะต้องมีอายุมากกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และจะสามารถทำงานได้ไม่เกิน 56 ชม. ตลอดทั้งสัปดาห์

ในกรณีที่เป็นการว่าจ้างแรงงานเพื่อให้ปฏิบัติงานในโรงงานที่ประกอบธุรกิจการผลิตผ้าฝ้าย กาแฟ ชา สีย้อม ยาง และน้ำตาล แรงงานที่ว่าจ้างจะต้องมีอายุมากกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และสามารถทำงานได้ไม่เกินวันละ 10 ชม. และไม่เกิน 50 ชม. ตลอดทั้งสัปดาห์

ในส่วนการอนุญาตให้ลา กฎหมายการประกอบกิจการโรงงาน พ.ศ. 2475 (Factory Act, 1934) ยังระบุด้วยว่าแรงงานทุกคนจะต้องได้รับอนุญาตให้ลาอีกเป็นเวลา 10 วันต่อปี แรงงานที่ปฏิบัติงานกับบริษัทมาแล้วเป็นเวลา 12 เดือนจะต้องได้รับอนุญาตให้ลาโดยได้รับค่าจ้างได้เป็นเวลา 14 วัน ทั้งนี้ แรงงานต้องได้รับค่าจ้างเป็นกึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างปกติในกรณีการลาป่วย (สามารถลาป่วยโดยรับค่าจ้างครึ่งหนึ่งได้มากที่สุด 16 วันต่อปี)

บริษัทในประเทศปาเกีสถานจะต้องมอบสิทธิการลาสำหรับพนักงานที่ตั้งครรภ์เป็นเวลา 6 สัปดาห์ทั้งก่อนและหลังการคลอด โดยบริษัทผู้ว่าจ้างจะต้องจ่ายค่าตอบแทนตามปกติ และบริษัทผู้ว่าจ้างจะไม่มีสิทธิในการให้พนักงานที่ตั้งครรภ์อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่

3.2.2.2. การทำสัญญาจ้างงานในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

บริษัททุกประเภทในปาเกีสถานที่ว่าจ้างพนักงานหรือแรงงานมากกว่า 20 คน จะต้องทำสัญญาจ้างงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการว่าจ้างแรงงานให้ปฏิบัติงานเป็นแม่บ้าน แรงงานในฟาร์ม หรือแรงงานก่อสร้างที่เป็นการว่าจ้างเป็นโครงการ และหากนายจ้าง

ประสงค์ที่จะเลิกจ้างแรงงาน จะต้องดำเนินการแจ้งล่วงหน้าเป็นเวลาอย่างน้อย 1 เดือน แต่ถ้าจะเลิกจ้างทันที นายจ้างจะต้องจ่ายเงินค่าชดเชยเป็นมูลค่าเท่ากับอัตราค่าตอบแทนหนึ่งเดือน

3.2.2.3. ใบอนุญาตทำงานสำหรับชาวต่างชาติ (Work Permit)

รัฐบาลปากีสถานไม่มีนโยบายการห้ามชาวต่างชาติให้เข้ามาทำงานในประเทศ รวมถึงไม่มีการกำหนดโควตาจำนวนชาวต่างชาติที่สามารถเข้ามาทำงานในพื้นที่ ดังนั้น ชาวต่างชาติที่จะเข้ามาพำนักในประเทศจะต้องขอเพียงแค่วีซ่าพิเศษ (Business Visa และ Work Visa) เท่านั้น แต่ไม่จำเป็นต้องขอรับใบอนุญาตการทำงานเหมือนกับในประเทศอื่น ๆ และรัฐบาลปากีสถานยังมีนโยบายที่สนับสนุนให้ชาวต่างชาติเข้ามาสอนทักษะและเทคโนโลยีการทำงานเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรชาวปากีสถาน โดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณาอนุญาตให้วีซ่าเพื่อการทำงานจึงค่อนข้างผ่อนปรนเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ โดยรัฐบาลปากีสถานจะอนุญาตให้ชาวต่างชาติสองกลุ่มเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศปากีสถาน ได้แก่ (1) บุคลากรระดับบริหาร (Managerial Personnel) หรือ (2) บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานการลงทุนเป็นพิเศษ (Technical Personnel)

ชาวต่างชาติที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศปากีสถานจะมีทางเลือกในการขอวีซ่าด้วยกัน 2 รูปแบบ แล้วแต่ระยะเวลาที่จะเข้ามาพำนักในประเทศ โดยรูปแบบแรกคือวีซ่าธุรกิจ (Business Visa) ที่จะให้สิทธิชาวต่างชาติพำนักอยู่ในประเทศเป็นเวลาสูงสุด 1 เดือน และอีกรูปแบบหนึ่งคือวีซ่าทำงาน (Work Visa) ที่จะให้สิทธิชาวต่างชาติพำนักอยู่ในประเทศเป็นระยะเวลาสูงสุด 2 ปี

ในประการแรก สำหรับชาวต่างชาติที่จะขอรับวีซ่าธุรกิจ (Business Visas) ให้ยื่นคำขอ กับสถานทูตปากีสถานในประเทศของนักลงทุน พร้อมแนบหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบการพิจารณา

- จดหมายแนะนำจากหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมจากประเทศของนักลงทุน (Chamber of Commerce & Industry of the Respective Country)
- จดหมายเชิญจากองค์กรธุรกิจที่ได้รับการรับรองโดยองค์กรการค้าหรือสมาคมการค้าในปากีสถาน (Trade Organization/Association in Pakistan)
- จดหมายแนะนำจากที่ปรึกษาการลงทุนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุนของปากีสถาน (Honorably Investment Counsellors of BOI)

- จดหมายแนะนำจากทูตพาณิชย์ปากีสถานที่ประจำการอยู่ในประเทศของนักลงทุน (Pakistani Commercial Attach)

ในส่วนที่สอง วีซ่าทำงาน (Work Visa) ซึ่งจะเหมาะสมกับชาวต่างชาติที่จะพำนักอยู่ในประเทศปากีสถานเป็นระยะเวลานาน โดยให้บริษัทที่จะว่าจ้างชาวต่างชาติผู้นั้นยื่นเรื่องขอรับวีซ่าได้กับ BOI ปากีสถาน¹ โดยให้มอบหลักฐานดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา

- หนังสือรับรองการขอวีซ่าจากบริษัทที่จะว่าจ้างชาวต่างประเทศ โดยให้ระบุช่วงเวลาที่จะว่าจ้างชาวต่างชาติผู้นั้น (Cover Letter)
- หนังสือเดินทางของชาวต่างชาติที่ได้รับการว่าจ้าง
- รูปถ่ายสีของชาวต่างชาติที่จะเข้ามาทำงานในประเทศ
- หนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัท (Company Registration Certificate)
- สัญญาการว่าจ้างชาวต่างชาติ (Employment Agreements)
- หนังสือรับรองถึงคุณสมบัติจากบริษัทที่จะว่าจ้างชาวต่างชาติ (Company Profile)
- ข้อมูลของบริษัทที่จะว่าจ้างชาวต่างชาติ (Company Profile)
- ใบเสร็จการชำระค่าธรรมเนียมการยื่นขอวีซ่า

วีซ่าการทำงาน (Work Visa) จะมีอายุระหว่าง 1 ปีถึง 2 ปี (สามารถเข้าออกจากรประเทศปากีสถานได้หลายครั้ง) และจะสามารถต่ออายุได้โดยยื่นคำร้องกับสำนักงานหนังสือเดินทางท้องถิ่นที่กรุงอิสลามาบัด พร้อมแนบเอกสารดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา

- หนังสือเดินทางที่ยังไม่หมดอายุ
- เอกสารที่แสดงว่าบริษัทที่จะว่าจ้างมีแผนการลงทุนระยะยาว และหลักฐานการประกอบธุรกิจ หรือหลักฐานที่แสดงว่าบริษัทที่จะว่าจ้างมีธุรกรรมการส่งออกนำเข้าในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา
- จดหมายรับรองการจดทะเบียนจากสำนักงานการท่องเที่ยว (ในกรณีที่เป็นธุรกิจโรงแรม)
- เอกสารธุรกิจประเภทอื่นๆ

¹ โดยปกติแล้ว ระบบการขอวีซ่าประเภทอื่นๆ ของปากีสถานอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior) แต่ในกรณีของวีซ่าธุรกิจ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปากีสถานจะเป็นผู้ดำเนินการและประสานงานกับกระทรวงมหาดไทยให้

3.2.2.4. อัตราค่าแรงขั้นต่ำ

อัตราค่าแรงขั้นต่ำสำหรับแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) ในประเทศปากีสถานจะแตกต่างกันไปตามพื้นที่ ได้แก่

- 12,000 รูปีปากีสถานต่อเดือน – ในจังหวัดปัญจาบ จังหวัดไคเบอร์ปัคตูนควา และเขตเมืองหลวง (Federal Area)
- 11,000 รูปีปากีสถานต่อเดือน – ในจังหวัดสินธ์์
- 9,000 รูปีปากีสถานต่อเดือน – จังหวัดบาโลชิสถาน

3.2.3. กฎหมายที่ดินและอสังหาริมทรัพย์

การทำธุรกรรมที่ต้องจดทะเบียน เช่น การจำนอง การขาย การแลกเปลี่ยน การเช่าซื้อ การมอบให้ ฯลฯ ถ้ามูลค่าธุรกรรมเกินกว่า 100 รูปีปากีสถาน จะต้องทำภายใต้มาตรา 17 ของกฎหมายการจดทะเบียน (Section 17 of the Registration Act, 1908) สำหรับการจดทะเบียนจะใช้มูลค่าตามที่สำนักงานทะเบียนเป็นผู้กำหนด สำหรับนักลงทุนต่างชาติมีสิทธิ์ที่จะเช่าซื้อที่ดินโดยไม่มีข้อจำกัด ทั้งนี้จะต้องทำตามเงื่อนไขกฎระเบียบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการโอนย้ายที่ดินที่ถือครองโดยชาวต่างชาติยกเว้นมีการระบุไว้ในสัญญาฉบับกับเจ้าของที่ดิน และขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของรัฐบาลท้องถิ่นที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่

ในส่วนของขั้นตอนการเช่าอสังหาริมทรัพย์ในปากีสถาน นักลงทุนที่จะเช่าที่ดินหรืออาคารในปากีสถานเพื่อจัดตั้งสำนักงานหรือโรงงานจะต้องยื่นขอจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ตามขั้นตอนที่ปรากฏในตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-3 ขั้นตอนการโอนกรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ในปากีสถาน

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<p>ขั้นตอนที่ 1: การประกาศโฆษณาการขายที่ดินในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น</p> <p>ในขั้นตอนแรก ให้ดำเนินการประกาศโฆษณาการขายลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสองฉบับ โดยต้องเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษและภาษาอูรดูอย่างละหนึ่งฉบับ และที่มีอัตราการหมุนเวียนอย่างน้อยวันละ 100,000 ฉบับ</p>	8 วัน	ประมาณ 10,000 รูปีปากีสถาน

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<p>จุดประสงค์ของการประกาศโฆษณาคือเพื่อตรวจสอบว่ามีผู้ใดคัดค้านการโอนครั้งนี้หรือไม่</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: หนังสือพิมพ์ในพื้นที่</p>		
<p>ขั้นตอนที่ 2: ชำระค่าอากรแสตมป์ ภาษีอสังหาริมทรัพย์ ภาษีเมือง และค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน</p> <p>เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนที่ 1 (การประกาศโฆษณาการขายที่ดินในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น) ให้นักลงทุนชำระค่าอากรแสตมป์ (Stamp Duty) ภาษีอสังหาริมทรัพย์ (Capital Value Tax) ภาษีเมือง (Town Tax) และค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน (Registration Fee) กับกรมธนารักษ์ของปากีสถาน (Government Treasury) หรือธนาคารกลางปากีสถาน (National Bank of Pakistan) โดยเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอน ให้นักลงทุนเก็บใบเสร็จการชำระค่าอากรแสตมป์ไว้เป็นหลักฐานการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 5 (การยื่นขอจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์)</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: กรมธนารักษ์ของปากีสถาน (Government Treasury) หรือธนาคารกลางปากีสถาน (National Bank of Pakistan)</p>	<p>1 วัน</p>	<p>ภาษีอสังหาริมทรัพย์ร้อยละ 2.5 (จากมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์)</p> <p>+</p> <p>ค่าอากรแสตมป์ ร้อยละ 2.5 (จากมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์)</p> <p>+</p> <p>ค่าธรรมเนียมการโอนร้อยละ 1 (จากมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์)</p> <p>+</p> <p>ภาษีเมือง ร้อยละ 1 (จากมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์)</p>
<p>ขั้นตอนที่ 3: ขออนุญาตรับรองว่าไม่มีผู้ใดคัดค้านการโอนอสังหาริมทรัพย์</p> <p>นักลงทุนยื่นขอรับหนังสือรับรองว่าไม่มีผู้ใดคัดค้านการโอนอสังหาริมทรัพย์ (No Objection Certificate) จากสำนักงานสรรพากรในพื้นที่</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานทะเบียนที่ดิน (District Officer Revenue)</p>	<p>1 วัน</p>	<p>ไม่มีค่าใช้จ่าย</p>
<p>ขั้นตอนที่ 4: นำเสนอค่าธรรมเนียมอากรแสตมป์กับสำนักงานอากรแสตมป์ (Stamp Office)</p> <p>ในขั้นตอนนี้ ให้นักลงทุนนำใบเสร็จการชำระค่าอากรแสตมป์ที่ได้รับมาในขั้นตอนที่ 2 ไปแสดงกับสำนักงานอากรแสตมป์ เพื่อรับอากรแสตมป์ที่จะใช้ในขั้นตอนการโอนอสังหาริมทรัพย์จริง (ขั้นตอนที่ 5)</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานอากรแสตมป์ (Stamp Office of the Government)</p>	<p>1 วัน</p>	<p>ไม่มีค่าใช้จ่าย</p>

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<p>ขั้นตอนที่ 5: การยื่นขอจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์</p> <p>นักลงทุนจะต้องดำเนินการโอนต่อหน้านายทะเบียนการโอน พร้อมเอกสารดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ โฉนดการโอนที่ได้รับการประทับอากรแสตมป์เรียบร้อยแล้ว (Conveyance/Sale Deed) ▪ บัตรประชาชนหรือหนังสือการเดินทางของผู้โอนและผู้รับโอน ▪ โฉนดฉบับจริงของผู้โอน (Original Title Deed) <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: นายทะเบียนการโอน (Sub-Registrar of Conveyance)</p>	38 วัน	ไม่มีค่าใช้จ่าย

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากหลายแหล่งข้อมูล

3.2.4. ระบบภาษีในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

3.2.4.1. ภาษีเงินได้ทางธุรกิจ (Corporate Income Tax)

ในประเทศปาเกีสถาน อัตราภาษีเงินได้ทางธุรกิจจะถูกเก็บในอัตราร้อยละ 33 ต่อปี ยกเว้นธุรกิจที่ดำเนินกิจการในอุตสาหกรรมธนาคาร จะต้องชำระภาษีเงินได้ทางธุรกิจในอัตราร้อยละ 35 ต่อปี และสำหรับบริษัทขนาดเล็ก จะถูกเก็บภาษีเงินได้ทางธุรกิจในอัตราร้อยละ 25 ต่อปี โดยรอบการคำนวณภาษีจะเริ่มในวันที่ 1 ของเดือนกรกฎาคมของทุกปี จนถึงวันที่ 30 มิถุนายนของทุกปี

3.2.4.2. ภาษีการขาย (Sales Tax)

ภาษีการขาย (Sales Tax) คือภาษีมูลค่าเพิ่มรูปแบบหนึ่ง (Value Added Tax) ที่ผู้ซื้อสินค้าจะต้องชำระเพิ่ม โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ ภาษีการขายสินค้า (Sales Tax on Goods) และภาษีการขายบริการ (Sales Tax on Services) โดยรอบการคำนวณภาษีให้คิดเป็นรอบเดือน

ในส่วนภาษีการขายสินค้า จะคิดภาษีในอัตราร้อยละ 17 ของมูลค่าสินค้า โดยบุคคลหรือนิติบุคคลต่อไปนี้จะต้องจดทะเบียนภาษีการขาย ได้แก่

- บริษัทผู้ผลิต (Manufacturer) แต่ไม่รวมกลุ่มอุตสาหกรรมในครัวเรือน (Cottage Industry)
- บริษัทผู้ค้าปลีกที่มีมูลค่าการขายสูงกว่า 5 ล้านบาทปีภาษีในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา
- บริษัทผู้นำเข้า (Importer)
- บริษัทผู้ค้าส่ง (Wholesaler) บริษัทผู้จัดจำหน่าย (Dealer) และบริษัทผู้กระจายสินค้า (Distributor)
- บริษัทผู้ส่งออก (Commercial Exporter) ที่ต้องการจะขอรับคืนภาษี เนื่องจากได้สิทธิประโยชน์ลดหย่อนภาษี

ในส่วนของภาษีการขายภาคบริการ (Sales Tax on Services) ให้ชำระในอัตราร้อยละ 16 ของมูลค่าการบริการ โดยบุคคลหรือนิติบุคคลทุกประเภทที่ดำเนินธุรกิจการบริการจะต้องขึ้นทะเบียนภาษีการขายภาคบริการ ทั้งนี้ ในปัจจุบัน มีเพียงสองจังหวัดเท่านั้นที่มีความพยายามในการเก็บภาษีการขายภาคบริการ ได้แก่ จังหวัดบัญจาบและจังหวัดสินธุ์

3.2.5. การจัดตั้งธุรกิจในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

3.2.5.1. รูปแบบธุรกิจ/กิจการในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

ชาวต่างชาติที่จะเข้ามาลงทุนในปาเกีสถานมีทางเลือกในการดำเนินธุรกิจในหลายรูปแบบด้วยกัน ในที่นี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอในส่วนรูปแบบบริษัทจำกัด (Limited Liability Company) สำนักงานสาขา (Branch Office) และสำนักงานตัวแทน (Representative Office) ซึ่งล้วนเป็นรูปแบบการจดทะเบียนบริษัทที่ชาวต่างชาตินิยมมากที่สุดเมื่อลงทุนในประเทศปาเกีสถาน

รูปแบบบริษัททั้งสามแบบมีความแตกต่างสำคัญประการหนึ่ง คือ ชุกรกรมทางธุรกิจที่สามารถกระทำได้ โดยกฎหมายของปาเกีสถานกำหนดไว้ว่า สำนักงานตัวแทน (Liaison Office) และสำนักงานสาขา (Branch Office) จะไม่มีสิทธิในการดำเนินธุรกิจใดๆ ก็ตามที่มีรายได้ค่าตอบแทนในปาเกีสถาน และมีขอบเขตการดำเนินงานไม่เกินการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของบริษัทแม่ การให้คำแนะนำทางด้านเทคนิคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เท่านั้น หรือตามที่กำหนดไว้ในสัญญาการจัดตั้งสำนักงานเท่านั้น

ในส่วนถัดไป คณะผู้วิจัยจะนำเสนอขั้นตอนการจดทะเบียนบริษัทจำกัด (Limited Liability Company) สำนักงานสาขา (Branch Office) และสำนักงานตัวแทน (Liaison Office) ในประเทศปากีสถาน

➤ **ขั้นตอนการจัดตั้งบริษัทจำกัด (Limited Liability Company) ในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน**

ตารางที่ 3-4 แสดงขั้นตอนการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัดในประเทศปากีสถาน และวิธีการจดทะเบียนรับเลขประจำตัวผู้เสียภาษีต่างๆ

ตารางที่ 3-4 ขั้นตอนการจัดตั้งบริษัทจำกัดในปากีสถาน

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<p>ขั้นตอนที่ 1: <u>สำรองชื่อบริษัททางผ่านระบบออนไลน์ ในเว็บไซต์ของ Securities and Exchange Commission of Pakistan</u></p> <p>ในขั้นตอนแรก ให้นักลงทุนดำเนินการตรวจสอบว่าชื่อที่ประสงค์จะใช้จัดตั้งกิจการในปากีสถานถูกใช้ไปแล้วหรือไม่ และเมื่อนักลงทุนได้รับทราบสามารถใช้ชื่อนั้นได้หรือไม่ จะได้รับการสงวนสิทธิการใช้ชื่อบริษัทเป็นเวลา 90 วัน กล่าวคือ นักลงทุนต้องดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนบริษัทภายใน 90 วัน มิฉะนั้นจะเสียสิทธิในการใช้ชื่อที่จองไว้</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: Securities and Exchange Commission of Pakistan</p>	1 วัน	ค่าสำรองชื่อ 200 รูปีปากีสถาน (ชำระในขั้นตอนที่ 2)
<p>ขั้นตอนที่ 2: <u>ชำระค่าธรรมเนียมการจองและการจัดตั้งบริษัท</u></p> <p>เมื่อนักลงทุนดำเนินการขั้นตอนแรกเสร็จสิ้นแล้ว ให้ชำระค่าธรรมเนียมการจองชื่อบริษัทและค่าธรรมเนียมการยื่นคำขอการจัดตั้งบริษัทพร้อมกันในขั้นตอนนี้ โดยให้ยื่นชำระค่าธรรมเนียมที่ธนาคารพาณิชย์มุสลิม (Muslim Commercial Bank Ltd.) ที่กำหนดไว้</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: ธนาคารพาณิชย์มุสลิม (Muslim Commercial Bank Ltd.)</p>	1 วัน	เป็นการชำระค่าธรรมเนียมในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 3
<p>ขั้นตอนที่ 3: <u>ยื่นคำขอรับลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์จาก National Institution Facilitation Technologies (NIFT)</u></p> <p>นักลงทุนยื่นคำขอรับลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์จาก National Institution Facilitation Technologies (NIFT) โดยให้ยื่นหลักฐานดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา</p>	1 วัน	ค่าธรรมเนียมการขอรับลายเซ็น 1,337 รูปีปากีสถาน

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<ul style="list-style-type: none"> ▪ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาหนังสือเดินทางขอคณะกรรมการบริษัท ▪ หนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัท พร้อมหลักฐานการชำระค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน (ขั้นตอนที่ 1) <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: National Institution Facilitation Technologies (NIFT)</p>		
<p>ขั้นตอนที่ 4: ยื่นคำขอจดทะเบียนบริษัทผ่านระบบออนไลน์ ของ Securities and Exchange Commission of Pakistan</p> <p>เมื่อนักลงทุนดำเนินการทั้งสามขั้นตอนในข้างต้นเสร็จสิ้นแล้ว จึงให้ยื่นคำขอจดทะเบียนบริษัทกับ Securities and Exchange Commission of Pakistan พร้อมมอบหลักฐานดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ แบบฟอร์มหมายเลข 1 (Form 1) – หนังสือยืนยันการปฏิบัติตามข้อกำหนด (Letter of Compliance) ▪ แบบฟอร์มหมายเลข 21 (Form 21) – เอกสารรายงานแหล่งที่ตั้งของสำนักงานบริษัท ▪ แบบฟอร์มหมายเลข 29 (Form 29) – เอกสารรายงานรายนามกรรมการบริษัท เลขานุการบริษัท สมุห์บัญชีบริษัท ผู้ตรวจสอบบัญชีบริษัท ฯลฯ ▪ สำเนาหนังสือบริคณห์สนธิ (Memorandum of Association) และ ข้อบังคับของบริษัท (Article of Association) <p>เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนนี้ นักลงทุนจะได้รับหลักฐานรับรองการยื่นคำขอจดทะเบียนบริษัท และจะได้รับหนังสือรับรองฉบับจริงภายในไม่กี่วันนับจากวันที่ยื่นคำขอจดทะเบียน</p> <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: Securities and Exchange Commission of Pakistan</p>	2 วัน	ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน 8,500 รูปีปากีสถาน + ค่าธรรมเนียมการยื่นหลักฐานทั้งหมด 2,400 รูปีปากีสถาน
<p>ขั้นตอนที่ 5: ยื่นขอจดทะเบียนหมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี (National Tax Number) และลงทะเบียนการจ่ายภาษี</p> <p>ยื่นขอจดทะเบียนเลขประจำตัวผู้เสียภาษีที่สำนักงานภาษีในท้องถิ่น โดยให้ยื่นหลักฐานดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ หนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัท (Proof of Registration) ▪ สำเนาหนังสือบริคณห์สนธิ (Memorandum of Association) และ ข้อบังคับของบริษัท (Article of Association) ▪ หลักฐานเลขที่บัญชีของบริษัท ▪ สำเนาบัตรประชาชนหรือหนังสือเดินทางของกรรมการบริษัท ▪ หนังสือรับรองแหล่งที่ตั้งของสำนักงานบริษัท 	2 วัน	ไม่มีค่าใช้จ่าย

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานภาษีในท้องถิ่น (Tax Facilitation Office of the Regional Tax Office)		
ขั้นตอนที่ 6: ยื่นขอจดทะเบียนหมายเลขภาษีการขาย (Sales Tax Number) ยื่นขอจดทะเบียนภาษีการขายกับสำนักงานภาษีในท้องถิ่น (Regional Tax Office) หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานภาษีในท้องถิ่น (Tax Facilitation Office of the Regional Tax Office)	1 วัน	ไม่มีค่าใช้จ่าย
ขั้นตอนที่ 7: ยื่นขอจดทะเบียนภาษีวิชาชีพ (Professional Tax) ยื่นขอจดทะเบียนภาษีวิชาชีพกับสำนักงานภาษีสรรพสามิตในพื้นที่ (Excise and Taxation Department) หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานภาษีในท้องถิ่น (Tax Facilitation Office of the Regional Tax Office)	7 วัน	ไม่มีค่าใช้จ่าย

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากหลายแหล่งข้อมูล

เมื่อนักลงทุนดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในตารางข้างต้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว นักลงทุนยังจะต้องยื่นขอจดทะเบียนประกันสังคมกับสถาบันประกันสังคม (Sind Employees Social Security Institution) จดทะเบียนสิทธิประโยชน์ผู้สูงอายุกับสถาบันประกันสังคมผู้สูงอายุ (Employees Old-Age Benefits Institution) รวมถึงจดทะเบียนพนักงานร้านค้ากับสำนักงานแรงงานในพื้นที่ (Labor Department) ด้วยเช่นกัน

3.2.5.2. ขั้นตอนการจัดตั้งสำนักงานตัวแทนหรือสำนักงานสาขา (Liaison/Branch Office) ในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

บริษัทต่างชาติที่จะไม่จัดตั้งกิจการในรูปแบบบริษัทในประเทศปากีสถานสามารถที่จะจัดตั้งสำนักสาขา (Branch Office) หรือสำนักงานตัวแทน (Liaison Office) ได้เช่นกัน โดยให้ยื่นขอจดทะเบียนกับ BOI ปากีสถาน อย่างไรก็ตาม BOI ปากีสถาน จะอนุญาตให้สำนักงานสาขาและสำนักงานตัวแทนดำเนินการในประเทศปากีสถานได้เป็นเวลาระหว่าง 1 ถึง 5 ปี

ตารางที่ 3-5 สรุปขั้นตอนการจดทะเบียนจัดตั้งสำนักงานสาขา (Branch Office) และสำนักงานตัวแทน (Liaison Office) ในประเทศปากีสถาน

ตารางที่ 3-5 ขั้นตอนการจัดตั้งสำนักงานสาขาและสำนักงานตัวแทนในประเทศปากีสถาน

ขั้นตอนและวิธีการ	ระยะเวลาที่ใช้	ค่าใช้จ่าย
<p>ขั้นตอนที่ 1: ยื่นขอจดทะเบียนสำนักงานสาขา/สำนักงานตัวแทนกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปากีสถาน</p> <p>ให้นักลงทุนยื่นขอจดทะเบียนสำนักงานสาขา (Branch Office) หรือสำนักงานตัวแทน (Liaison Office) กับ BOI ปากีสถาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทที่ได้รับการรับรองจากสถานทูตในประเทศของนักลงทุน ▪ สำเนาหนังสือบริคณห์สนธิ (Memorandum of Association) และข้อบังคับของบริษัท (Article of Association) ▪ สำเนาหนังสือรับรองการตั้งสาขา/สำนักงานผู้แทนในปากีสถาน ▪ ข้อมูลบริษัท (Company Profile) ▪ รายละเอียดผู้มีอำนาจลงนามตามกฎหมายของบริษัท ▪ สำเนาสัญญาการจัดตั้งสาขา (Branch Contract Agreement) <p>หน่วยงานที่รับผิดชอบ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปากีสถาน (BOI)</p>	7 วัน	ระหว่าง 2,000 ถึง 3,000 เหรียญสหรัฐ (แล้วแต่ว่าสัญญาการจัดตั้งสำนักงานมีระยะเวลาที่ปี)

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากหลายแหล่งข้อมูล

3.3. การลงทุนที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุน

สิทธิประโยชน์ทางการลงทุนในปากีสถานแบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ (1) สิทธิประโยชน์ทั่วไป (2) สิทธิประโยชน์ทางการลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone) (3) สิทธิประโยชน์ทางการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) โดยหากพิจารณาแนวทางการจัดทำนโยบายส่งเสริมการลงทุน จะสังเกตได้ว่ารัฐบาลปากีสถานให้ความสำคัญกับการลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออกและเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นอย่างมาก ทั้งการให้ยกเว้นการใช้กฎระเบียบสำคัญด้านการส่งออกและนำเข้าสำหรับกิจกรรมทางธุรกิจในพื้นที่ รวมถึงกฎระเบียบอื่นๆ อีกหลายประการ

3.3.1. สิทธิประโยชน์ทั่วไป

สำหรับในปีงบประมาณ 2557 ถึง 2558 รัฐบาลปากีสถานกำหนดสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนไว้ดังต่อไปนี้

- สิทธิประโยชน์ภาษีเงินทางธุรกิจสำหรับชาวต่างชาติ – บริษัทต่างชาติที่จัดตั้งขึ้นในปากีสถานที่ดำเนินกิจการในอุตสาหกรรมภาคการผลิต (Manufacturing) อุตสาหกรรมก่อสร้าง (Construction) และโครงการที่อยู่อาศัย จะได้รับการลดอัตราภาษีเงินได้ทางธุรกิจจากร้อยละ 34 ต่อปี เหลือร้อยละ 20 ต่อปี ทั้งนี้ บริษัทที่มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์นี้จะต้องเริ่มการลงทุนก่อนวันที่ 30 มิถุนายน 2560 และต้องมีสัดส่วนการลงทุนจากต่างประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
- สิทธิประโยชน์สำหรับอุตสาหกรรมการแปรรูปในเขตพื้นที่พิเศษ – บริษัทที่ดำเนินกิจการในอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารและผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่เมืองมากราน (Makran) กิลกิต บาโลชิสถาน (Gilgit-Baltistan) พื้นที่หุบเขาสวัต (Swat Valley) และเขตพื้นที่ชนพื้นเมืองเป็นผู้ปกครอง (Federally Administered Tribal Areas: FATA) จะได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักร และการยกเว้นภาษีเงินได้ทางธุรกิจเป็นเวลา 5 ปี

3.3.2. สิทธิประโยชน์ในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zones)

นักลงทุนที่เลือกจัดตั้งฐานการผลิตในเขตส่งเสริมการส่งออกมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนดังต่อไปนี้

- สิทธิในการเช่าที่ดินเพื่อจัดตั้งฐานการผลิตเป็นเวลาสูงสุด 30 ปี
- สิทธิประโยชน์การยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักร อุปกรณ์ และวัตถุดิบการผลิต
- ยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของปากีสถานสำหรับธุรกิจหรือกิจการที่จัดตั้งขึ้นในเขตพื้นที่
- ยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายการนำเข้าสินค้าของปากีสถานสำหรับธุรกิจหรือกิจการที่จัดตั้งขึ้นในเขตพื้นที่
- สิทธิประโยชน์การยกเว้นภาษีการขาย (Sales Tax) ในการจัดซื้อวัตถุดิบการผลิต (Input Goods) ซึ่งรวมถึงค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปาด้วยเช่นกัน

สิทธิประโยชน์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones)

- สิทธิประโยชน์ในการยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักร สำหรับผู้พัฒนาเขตพื้นที่ (Zone Developer) และนักลงทุน (Zone Enterprises)
- สิทธิประโยชน์ในการยกเว้นภาษีเงินได้ธุรกิจ (Corporate Income Tax) เป็นระยะเวลา 10 ปีสำหรับนักพัฒนาเขตพื้นที่และนักลงทุน
- เขตเศรษฐกิจมีระบบการจ่ายกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ที่สามารถดำเนินกิจกรรมทางอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ชะงักจากการขาดแคลนกระแสไฟฟ้า

3.4. สรุปต้นทุนการประกอบธุรกิจ (Cost of Doing Business) ในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

ตารางที่ 3-6 สรุปข้อมูลต้นทุนการประกอบธุรกิจที่สำคัญในประเทศปากีสถานไว้

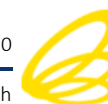

ตารางที่ 3-6 ต้นทุนทางการดำเนินธุรกิจในประเทศปากีสถาน

ต้นทุนทางการธุรกิจ	ประเทศปากีสถาน
ต้นทุนทางการเริ่มดำเนินธุรกิจ	
ค่าธรรมเนียมการขอวีซ่าธุรกิจ (Business Visas)	1,950 บาท (ประเทศปากีสถานมีสถานทูตในประเทศไทย)
ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนบริษัท	<p><u>ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนบริษัท</u> <u>จำแนกตามวิธีการจดทะเบียน</u></p> <p>ค่าดำเนินการ (Filing Fee)</p> <ul style="list-style-type: none"> ออนไลน์: 600 รูปีปากีสถาน ณ ที่ทำการ: 1,500 รูปีปากีสถาน <p>ค่าจดทะเบียนอื่นๆ อาทิ ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนที่ดิน ฯลฯ</p> <ul style="list-style-type: none"> ออนไลน์: 5,000 รูปีปากีสถาน ณ ที่ทำการ: 7,500 รูปีปากีสถาน <p><u>ค่าจดทะเบียนบริษัทต่างชาติ</u> <u>ไม่รวมค่าดำเนินการและค่าจดทะเบียนอื่นๆ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ออนไลน์: 25,000 รูปีปากีสถาน ณ ที่ทำการ: 50,000 รูปีปากีสถาน
อัตราภาษีต่าง ๆ	
ภาษีเงินได้ทางธุรกิจ (Cooperate Income Taxes)	<ul style="list-style-type: none"> ร้อยละ 33 (อัตราทั่วไป) บริษัทขนาดเล็ก – ร้อยละ 25 กิจการธนาคาร – ร้อยละ 35
ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT)	<p>ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ในประเทศปากีสถาน จะเรียกว่า ภาษีการขาย (Sales Tax)</p> <ul style="list-style-type: none"> การขายสินค้า – ร้อยละ 17 การขายบริการ – ร้อยละ 16
ภาษีชำระ ณ ที่จ่าย (Withholding Taxes)	<ul style="list-style-type: none"> ร้อยละ 20 (อัตราทั่วไป) การจ่ายเงินปันผลให้บุคคลต่างชาติ – ร้อยละ 10 การจ่ายเงินปันผล (กิจการการผลิตพลังงาน) – ร้อยละ 7.5 การจ่ายดอกเบี้ยให้ชาวต่างชาติ – ร้อยละ 10

ต้นทุนทางการธุรกิจ	ประเทศปากีสถาน
ภาษีเงินได้ส่วนบุคคล (Personal Income Taxes)	<p>อัตราภาษีก้าวหน้า</p> <ul style="list-style-type: none"> ● รายได้น้อยกว่า 400,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 0 ● รายได้ระหว่าง 400,001 ถึง 500,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 2 ● รายได้ระหว่าง 500,001 ถึง 750,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 5 + 2,000 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 750,001 ถึง 1,400,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 10 + 14,500 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 1,400,001 ถึง 1,500,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 12.5 + 79,500 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 1,500,001 ถึง 1,800,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 15 + 92,000 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 1,800,000 ถึง 2,500,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 17.5 + 137,000 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 2,500,001 ถึง 3,000,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 20 + 259,500 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 3,000,001 ถึง 3,500,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 22.5 + 359,500 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 3,500,001 ถึง 4,000,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 25 + 472,000 รูปีปากีสถาน ● รายได้ระหว่าง 4,000,001 ถึง 7,000,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 27.5 + 597,000 รูปีปากีสถาน ● รายได้มากกว่า 7,000,000 รูปีปากีสถาน – ร้อยละ 30 + 1,422,000 รูปีปากีสถาน
ต้นทุนทางการดำเนินธุรกิจ	
อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (Minimum Wage)	<ul style="list-style-type: none"> ● จังหวัดปันจาบ (Punjab) จังหวัดไคเบอร์-ปัคตูนควา (Khyber Pakhtunkhwa) และเขตเมืองกุหลวง (Federal Area) – 12,000 รูปีปากีสถาน ● จังหวัดซินธ์ (Sindh) – 11,000 รูปีปากีสถาน ● จังหวัดบาลูจิสถาน (Baluchistan) – 9,000 รูปีปากีสถาน
ต้นทุนค่าสาธารณูปโภค	
อัตราค่าใช้ไฟฟ้าสำหรับธุรกิจ (Electricity Rate for Business) (per kWh)	4 – 18 รูปี
ค่าน้ำสำหรับธุรกิจ (Water Billing for Commercial Property)	5 รูปี ต่อตารางฟุต ของพื้นที่อาคาร

ต้นทุนทางการธุรกิจ	ประเทศปากีสถาน
ค่าเชื้อเพลิง	<ul style="list-style-type: none"> • ก๊าซ: 636.83 รูปีปากีสถาน /MMBTU • ราคาก๊าซ LPG: 125 รูปีปากีสถาน • ราคา Premier Petrol: 78.28 รูปีปากีสถาน • ราคา Hi-Octane Blending Compound 88.90 รูปีปากีสถาน • ราคาน้ำมันดีเซล: 86.23 รูปีปากีสถาน
ค่าโทรศัพท์	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าโทรศัพท์ต่อนาที <ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์ประจำที่-โทรศัพท์ประจำที่: 1.10 รูปีปากีสถาน - โทรศัพท์ประจำที่-โทรศัพท์เคลื่อนที่: 2.50 รูปีปากีสถาน • ค่าโทรศัพท์ระหว่างประเทศจากปากีสถานมาไทย: 7 รูปีปากีสถานต่อนาที
ค่าอินเทอร์เน็ต	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าอินเทอร์เน็ตต่อเดือน: 499-11,000 รูปีปากีสถาน ตามความเร็วของอินเทอร์เน็ต
ต้นทุนค่าขนส่ง	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าขนส่งทางเรือด้วยระบบตู้คอนเทนเนอร์ (Container Transport) ไปยังท่าเรือของประเทศญี่ปุ่น: 221,670 รูปีปากีสถาน • ค่าขนส่งแบบ Courier <ul style="list-style-type: none"> - จดหมาย 20 กรัม – 2,000 กรัม: 8- 100 รูปีปากีสถาน - ค่าธรรมเนียมสำหรับการส่งหนังสือ/นิตยสาร/ส่งแบบเหมา: 20 รูปีปากีสถาน • ค่าขนส่งทางอากาศ (Air Cargo Rates): 150-500 รูปีปากีสถานสำหรับการขนส่งที่มีน้ำหนักไม่เกิน 1 กิโลกรัม
ต้นทุนค่าเช่าสถานที่	
ค่าเช่าอาคารสำนักงาน (Office rent)	<ul style="list-style-type: none"> • กรุงอิสลามาบัด (Islamabad): 65 – 200 รูปีปากีสถาน ต่อตารางเมตร ต่อเดือน • เมืองการจี (Karaci): 80 – 150 รูปีปากีสถาน ต่อตารางเมตร ต่อเดือน แต่สำหรับพื้นที่ศูนย์กลางทางการเงินและการค้า จะมีค่าเช่าอยู่ที่ 150 – 250 รูปีปากีสถาน ต่อตารางเมตร ต่อเดือน • เมืองละฮอร์ (Lahore): 45 – 150 รูปีปากีสถาน ต่อตารางเมตร ต่อเดือน
ค่าใช้จ่ายทางธุรกิจประเภทอื่น ๆ	
ภาษีสรรพสามิต (Excise Taxes)	<ul style="list-style-type: none"> • เครื่องดื่มเบียร์ – ลิตรละ 76 รูปีปากีสถาน • เครื่องดื่มประเภท PMFL – แกลลอนละ 2,160 รูปีปากีสถาน

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจากหลายแหล่งข้อมูล

บทที่ 4

โอกาสและศักยภาพการลงทุนไทย ในสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเทศปากีสถาน อันได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รวมไปถึงการพิจารณาสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ศาสนา นโยบาย เศรษฐกิจ นโยบายการค้า นโยบายการต่างประเทศ รวมไปถึงการศึกษาความพร้อมในด้าน โครงสร้างพื้นฐานของประเทศปากีสถาน ทำให้ทราบว่า

ประเทศปากีสถานถือเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติอยู่มากในหลายด้าน โดย ในด้านการเพาะปลูก ประเทศปากีสถานสามารถปลูกข้าวสาลี อ้อย ฝ้าย ข้าว และผลไม้บางชนิด เช่น ส้ม มะม่วง ทับทิม เป็นต้น ได้เป็นปริมาณมากในแต่ละปี ในด้านการผลิต ประเทศปากีสถาน เป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าสิ่งทอมากเป็นอันดับต้นๆ ของโลก และภาคอุตสาหกรรมที่เข้มแข็ง หลายภาคอุตสาหกรรม อาทิ ยานยนต์ อาหารแปรรูป น้ำตาล เหล็ก เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ วัสดุ ก่อสร้าง โทรคมนาคม และ ICT ในด้านการท่องเที่ยวประเทศปากีสถานมีภูมิประเทศที่เป็น เทือกเขาสูง ซึ่งมีความสวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง ส่งผลทำให้ปากีสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียใต้ ในขณะที่เดียวกัน ประเทศปากีสถานยังได้รับการจับตามองจากนักลงทุนทั่วโลกในฐานะแหล่งลงทุนที่สำคัญใน ภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งอยู่ติดกับประเทศอินเดีย และติดกับภูมิภาคตะวันออกกลาง-เอเชียกลาง ทั้งนี้ ภายใต้นโยบายการเปิดประเทศที่สนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ ได้ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของ ประเทศปากีสถานมีการเติบโตอย่างมากตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมาจนกระทั่งปัญหาความไม่สงบ ในประเทศและปัญหาการร้ายที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้การลงทุนในหลายภาคส่วนของประเทศต้อง ชะลอตัวลง

ภาพที่ 4-1 แสดงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของประเทศปากีสถานในภาพรวม โดยจะพบว่า ประเทศปากีสถานมีจุดแข็งคือ การมีพื้นที่เพาะปลูกคิดเป็นร้อยละกว่า 30 ของพื้นที่ ทั้งหมดของประเทศ และมีทรัพยากรสินแร่ที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติ ทองคำ ถ่าน หิน และทองแดง การมีภูมิประเทศซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงามหลายแห่ง เช่นเดียวกับสถานที่ ท่องเที่ยวจำนวนมาก การมีตลาดในประเทศขนาดใหญ่ (ประชากรในประเทศกว่า 199.1 ล้านคน) การมีตลาดแรงงานขนาดใหญ่ (แรงงานในประเทศกว่า 62 ล้านคน) และอัตราค่าจ้างแรงงาน

ไม่สูงมาก การมีภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง เอเชียกลาง และเอเชียแปซิฟิก การที่กฎหมายกฎระเบียบด้านการลงทุนในประเทศค่อนข้างเอื้ออำนวยต่อนักลงทุนต่างชาติในการเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศ รวมไปถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ที่มีการพัฒนาในระดับที่ค่อนข้างดี

จากจุดแข็งข้างต้น ส่งผลให้โอกาสในการเข้าไปลงทุนในประเทศปาเกิสถานมีอย่างมาก เนื่องจากจำนวนประชากรในประเทศที่มาก ทำให้เป็นโอกาสสำหรับนักลงทุนในการเข้าไปประกอบธุรกิจที่ต้องอาศัยตลาดในประเทศ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ธุรกิจภาคบริการ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การที่รัฐบาลปาเกิสถานมีการจัดตั้งเขตส่งเสริมการส่งออกและเขตอุตสาหกรรมพิเศษหลายแห่งทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนการลงทุน/ประกอบธุรกิจในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ และมีการสนับสนุนอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ ได้แก่ โครงสร้างสาธารณูปโภคและการสื่อสาร การผลิต พลังงาน เหมืองแร่และการขุดเจาะ การก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ รถยนต์ และอาหาร ยิ่งเป็นการช่วยสนับสนุนผู้ประกอบการ/นักลงทุนต่างชาติในการเข้าไปลงทุนในปาเกิสถานได้ง่ายขึ้นและสะดวกขึ้นอีกด้วย

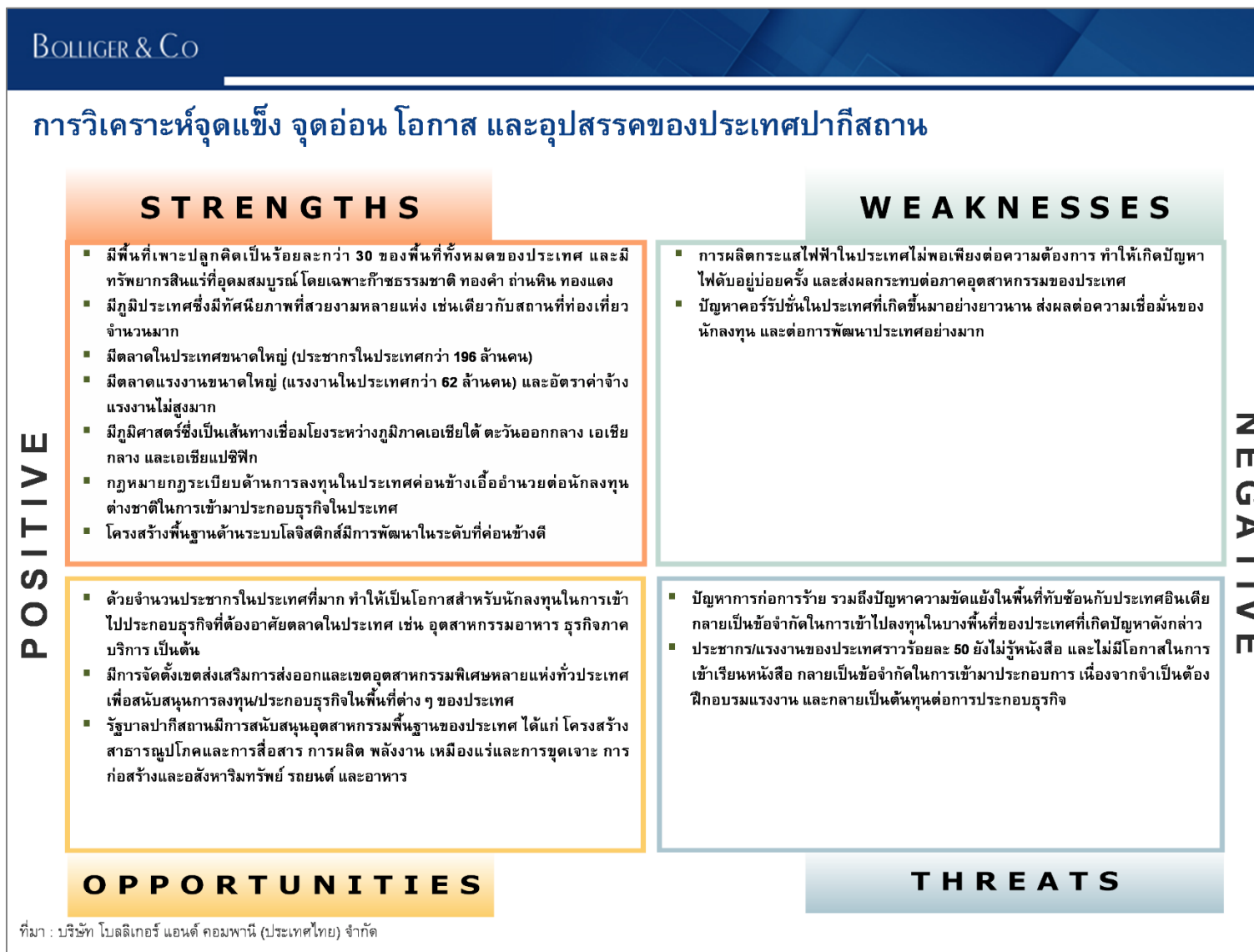
อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนสำคัญของประเทศปาเกิสถาน ได้แก่ การผลิตกระแสไฟฟ้าในประเทศซึ่งไม่พอเพียงต่อความต้องการ ทำให้เกิดปัญหาไฟดับอยู่บ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมของประเทศ และปัญหาคอร์รัปชันในประเทศที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน และต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก

ส่วนอุปสรรคสำคัญในการเข้าไปลงทุน/ประกอบธุรกิจในปาเกิสถาน เกิดจากปัญหาการก่อการร้าย รวมถึงปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อนกับประเทศอินเดียกลายเป็นข้อจำกัดในการเข้าไปลงทุนในบางพื้นที่ของประเทศที่เกิดปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ การที่ประชากร/แรงงานของประเทศราวร้อยละ 50 ยังไม่รู้หนังสือ และไม่มีโอกาสในการเข้าเรียนหนังสือ ยังเป็นเสมือนต้นทุนและข้อจำกัดต่อการประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการที่เข้ามาลงทุนเช่นกัน

ภาพที่ 4-1 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของประเทศปากีสถาน

4.1. ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่สำคัญของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากของประเทศปากีสถาน ประกอบด้วยอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมการผลิตวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และยา อุตสาหกรรมโทรคมนาคมและการสื่อสาร อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมโครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงอุตสาหกรรมการเงินและการธนาคาร

ทั้งนี้ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ปากีสถานมีการส่งออกในปริมาณและมูลค่าที่สูงในแต่ละปี โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่ปากีสถานมีแหล่งเพาะปลูกทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ โดยสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญและสามารถส่งออกได้อย่างมากของปากีสถาน ได้แก่ ถั่วและธัญพืชต่างๆ ผักและผลไม้ (แอปเปิ้ล ส้ม ทับทิม มะม่วง มันฝรั่ง หัวหอม) ฝ้าย รวมถึงนมกระป๋อง (Buffalo Milk) ส่วนสินค้าจากอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ น้ำตาล น้ำมันจากพืชและน้ำมันจากสัตว์ ผลิตภัณฑ์จากนม เครื่องดื่ม น้ำผลไม้ รวมถึงอาหารทะเลแปรรูป

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ เป็นอีกอุตสาหกรรมของปากีสถานที่ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรสินแร่ที่ประเทศนั้นมีมาก โดยเฉพาะถ่านหิน ทองแดง เหล็ก สังกะสี และอัญมณีบางชนิด โดยทรัพยากรสินแร่เหล่านี้ยังถูกนำไปใช้ผลิตเพื่อเป็นวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมต่อ ยอดส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องจักร หรือ อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของปากีสถาน โดยนอกจากจะเป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญของประเทศ อุตสาหกรรมดังกล่าวยังเป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมดังกล่าวยังมีผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ประกอบการรายย่อย (SMEs) และผู้ประกอบการขนาดใหญ่

นอกเหนือจากอุตสาหกรรมภาคการผลิตที่กล่าวมาข้างต้น อุตสาหกรรมภาคบริการของประเทศหลายอุตสาหกรรม ก็ถือเป็นภาคส่วนหลักที่สำคัญของเศรษฐกิจของปากีสถาน หนึ่งในนั้นคือ อุตสาหกรรมโทรคมนาคมและการสื่อสาร ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองการาจี และมีการเข้ามาลงทุนโดยนักลงทุนต่างชาติเป็นจำนวนมาก

ขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ หรืออุตสาหกรรมการเงินและการธนาคารของ ปาเกีสถาน ก็เป็นภาคบริการที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ โดยเฉพาะภาคโลจิสติกส์ของประเทศ ซึ่งรัฐบาลเพิ่งจะมีแผนที่จะจัดสร้าง/ซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งดังกล่าวในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในประเทศ

4.2. ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของ สาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

สำหรับในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกและพิจารณาอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของประเทศปาเกีสถาน โดยอาศัยที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด ทั้งการ ข้อมูลพื้นฐานของประเทศ การศึกษาข้อมูลกฎหมายและกฎระเบียบด้านการลงทุน รวมไปถึงการเดินทางไปศึกษาข้อมูลเชิงลึก (Fact Finding) ในประเทศปาเกีสถาน มาประกอบการพิจารณา และทำการคัดเลือกอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่น่าสนใจจากกลุ่มอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปาเกีสถาน จากนั้น จะทำการศึกษาวิเคราะห์อุตสาหกรรมเชิงลึก อันประกอบด้วย การศึกษาภาพรวมและความสำคัญของอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมดังกล่าว การประเมินโอกาสและศักยภาพของนักลงทุนไทยในอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมดังกล่าว และการศึกษาวิเคราะห์พื้นที่ที่น่าสนใจ (Attractive Area) ที่เหมาะสมต่อการเข้าไปลงทุน

4.2.1. การพิจารณาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector)

4.2.1.1. ภาคอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความสำคัญด้านการค้า

สำหรับอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมของประเทศปาเกีสถานที่มีความสามารถในการส่งออก สูงที่สุด คือ อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม โดยการส่งออกในอุตสาหกรรมดังกล่าวมากถึง ร้อยละ 53.67 ของการส่งออกทั้งหมดของประเทศ ซึ่งในช่วงระหว่างปี 2552-2556 อุตสาหกรรม ดังกล่าวมีอัตราการเติบโตของการส่งออกเฉลี่ยร้อยละ 9.05 ต่อปี ส่วนภาคอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญด้านการส่งออกรองลงมา ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออก เท่ากับร้อยละ 18.67 และมีอัตราการเติบโตของการส่งออกเท่ากับร้อยละ 15.63 (ตารางที่ 4-1)

ตารางที่ 4-1 อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมปากีสถานที่มีความสามารถในการส่งออกสูง 10 อันดับแรก

อันดับ	อุตสาหกรรม/ เกษตรกรรม	มูลค่าการส่งออกรวม ปี 2552-2556 (ล้านเหรียญสหรัฐ)	อัตราการเติบโตแบบ CAGR ของมูลค่าการ ส่งออกปี 2552-2556	สัดส่วนมูลค่าการ ส่งออกทั้งหมด ในช่วงปี 2552-2556
1	สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	61,626.00	9.05%	53.67%
2	อาหารแปรรูป	21,442.08	15.63%	18.67%
3	เครื่องหนัง	5,438.84	10.68%	4.74%
4	น้ำมันดิบ	4,322.64	-7.31%	3.76%
5	สินแร่	3,692.48	7.30%	3.22%
6	อัญมณีและเครื่องประดับ	3,609.81	-2.25%	3.14%
7	สินค้าเบ็ดเตล็ด	3,030.66	6.40%	2.64%
8	ปิโตรเคมี พลาสติก และ ผลิตภัณฑ์พลาสติก	2,464.12	8.13%	2.15%
9	เคมีภัณฑ์	1,555.40	6.26%	1.35%
10	อุตสาหกรรมแร่และโลหะ	1,323.08	16.88%	1.15%
	อื่น ๆ	6,322.96	7.27%	5.51%
	ทั้งหมด	114,828.06	9.31%	100.00%

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre (ITC)

ในส่วนของภาคบริการ อุตสาหกรรมขนส่งและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมภาคบริการอื่นๆ อุตสาหกรรมการเงินและการธนาคาร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม ICT เป็น อุตสาหกรรมบริการของปากีสถานที่มีความสามารถในการส่งออกสูงที่สุด 5 อันดับแรก

4.2.1.2. ภาคอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่ได้ประโยชน์จากศักยภาพของประเทศ

เนื่องด้วยประเทศปากีสถานมีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรทางธรรมชาติหลายด้าน ทั้งทรัพยากรดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืช ทรัพยากรเหมืองแร่ อันได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ ทองคำ ถ่านหิน และทองแดง หรือแม้แต่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว (ภูมิประเทศที่สวยงาม และสถานที่ท่องเที่ยว) จึงทำให้หลายภาคอุตสาหกรรมในประเทศปากีสถาน สามารถใช้ประโยชน์จาก ศักยภาพของประเทศที่มีอยู่เป็นทุนเดิมในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของตนได้ โดย อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมปากีสถานที่ได้ประโยชน์จากศักยภาพของประเทศ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมเกษตรและเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ อุตสาหกรรมพลาสติก อุตสาหกรรมพลังงาน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม

4.2.1.3. ภาคอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความสำคัญในเชิงนโยบายภาครัฐ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับล่าสุดของปากีสถาน รัฐบาลได้มีการกำหนดอุตสาหกรรมหลัก (Priority Sector) ซึ่งจะได้รับ การสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสาธารณูปโภคและการสื่อสาร อุตสาหกรรมภาคการผลิต อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมเหมืองแร่และการขุดเจาะ อุตสาหกรรมก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุตสาหกรรมอาหาร โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือเขตส่งเสริมการส่งออก เพื่อเป็นการสนับสนุนการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าว

4.2.1.4. ภาคอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่ไม่มีข้อจำกัดหรือข้อกำหนดทางกฎหมายหรือกฎระเบียบที่มีให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน

ในประเทศปากีสถาน มิได้มีข้อจำกัดหรือข้อกำหนดทางกฎหมายหรือกฎระเบียบที่มีให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในหลายอุตสาหกรรม มีข้อจำกัดเกี่ยวกับในเรื่องของการต้องขอใบอนุญาตพิเศษหรือหนังสือรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องค่อนข้างมาก

ยกตัวอย่างเช่นการลงทุน/ประกอบธุรกิจในกลุ่มธุรกิจธนาคาร (Banking) ต้องได้รับใบอนุญาตพิเศษก่อนการเริ่มดำเนินการในปากีสถานจากกระทรวงการคลังปากีสถาน (Ministry of Finance) และ ธนาคารกลางปากีสถาน (State Bank of Pakistan) หรือการลงทุน/ประกอบธุรกิจในกลุ่มธุรกิจการให้บริการสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Network) ต้องได้รับใบอนุญาตพิเศษจากคณะกรรมการการสื่อสารโทรคมนาคมของปากีสถาน (Pakistan Telecommunication Authority)

4.2.1.5. ภาคอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความน่าสนใจหรือมีโอกาสอย่างแท้จริง

ถึงแม้อุตสาหกรรมหลายอุตสาหกรรมในปากีสถานจะมีศักยภาพและเป็นอุตสาหกรรมที่ไทยมีความสามารถทางการแข่งขันที่สูง ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและเกษตรแปรรูป

อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และพลาสติก อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง และอุตสาหกรรมการก่อสร้าง

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดและอุปสรรคบางประการที่เกิดขึ้นในประเทศปากีสถาน ได้แก่ ปัญหาความมั่นคงและความเสี่ยงในประเทศ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค โดยเฉพาะระบบกระแสไฟฟ้า ซึ่งมีการดับบ่อยครั้ง หรือปัญหาการเปลี่ยนแปลงของนโยบายและกฎระเบียบที่อาจเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลให้ในหลายอุตสาหกรรมอาจจะไม่เหมาะสำหรับนักลงทุนไทยที่จะเข้าไปลงทุนและประกอบธุรกิจ

ทั้งนี้ จากผลการเดินทางไปสำรวจข้อมูลเชิงลึก (Fact Finding) ในประเทศปากีสถาน อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมของปากีสถานที่มีความน่าสนใจและนักลงทุน/ผู้ประกอบการไทยมีโอกาสมากมายแท้จริง คือ อุตสาหกรรมการเกษตรและเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป เนื่องด้วยขนาดระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ จำนวนแรงงานในตลาดแรงงานที่มีอยู่มาก อัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับไทย รวมไปถึงทรัพยากรด้านการเพาะปลูกที่ปากีสถานมีอยู่มาก จึงถือเป็นภาคธุรกิจหนึ่งที่ไทยมีโอกาสนในการเข้าไปลงทุนในประเทศดังกล่าว

4.2.2. สรุพอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

จากการพิจารณาในประเด็นต่างๆ อันได้แก่ การเป็นอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความสำคัญในด้านการค้า (การส่งออก) การเป็นอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่ประเทศมีศักยภาพ รวมถึงการเป็นอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความสำคัญเชิงนโยบายรัฐ หรือไม่มีข้อจำกัด/ข้อห้ามจากกฎหมายหรือกฎระเบียบ สามารถสรุพอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของประเทศปากีสถาน ดังตารางที่ 4-2

- อุตสาหกรรมเกษตรและเกษตรแปรรูป
- อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป

ตารางที่ 4-2 อุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปากีสถาน

อุตสาหกรรม	มีความสำคัญ ด้านการค้า	ได้ประโยชน์ จากศักยภาพ ของประเทศ	มีความสำคัญ ในเชิงนโยบาย ภาครัฐ	ไม่มีข้อจำกัด และ/หรือ ข้อกำหนดทางกฎหมาย หรือกฎระเบียบที่มีให้หัก ลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน	เป็นอุตสาหกรรม ที่ไทยมีศักยภาพ	มีความน่าสนใจ หรือมีโอกาสอย่าง แท้จริง *
อุตสาหกรรมเหมืองแร่	✓	✓	✓	✓		
อุตสาหกรรมเกษตรและเกษตรแปรรูป		✓	✓	✓	✓	★
อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป	✓	✓	✓	✓	✓	★
อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	✓	✓	✓	✓	✓	
อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า	✓	✓		✓		
อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ	✓	✓	✓	✓		
อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน			✓	✓	✓	★
อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์				✓	✓	
อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ				✓	✓	
อุตสาหกรรมพลังงาน		✓	✓			
อุตสาหกรรมเบ็ดเตล็ด	✓			✓		
อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์	✓			✓	✓	
อุตสาหกรรมพลาสติก	✓	✓		✓	✓	
อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์				✓	✓	
อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ	✓	✓	✓	✓	✓	
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม	✓	✓		✓	✓	
อุตสาหกรรมการก่อสร้าง			✓	✓	✓	
อุตสาหกรรมขนส่งและโลจิสติกส์	✓		✓	✓		

อุตสาหกรรม	มีความสำคัญ ด้านการค้า	ได้ประโยชน์ จากศักยภาพ ของประเทศ	มีความสำคัญ ในเชิงนโยบาย ภาครัฐ	ไม่มีข้อจำกัด และ/หรือ ข้อกำหนดทางกฎหมาย หรือกฎระเบียบที่มีให้หัก ลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน	เป็นอุตสาหกรรม ที่ไทยมีศักยภาพ	มีความน่าสนใจ หรือมีโอกาสอย่าง แท้จริง *
อุตสาหกรรมโทรคมนาคมและการสื่อสาร			✓	✓		
อุตสาหกรรม ICT	✓		✓	✓		
อุตสาหกรรมการเงินและการธนาคาร	✓			✓		

หมายเหตุ : * เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการเดินทางไปศึกษาข้อมูลเชิงลึก (Fact Finding) โดย ★ หมายความว่าพอมีความน่าสนใจอยู่บ้าง
ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

4.3. การวิเคราะห์เชิงลึกอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่น่าสนใจของ สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน

ในหัวข้อนี้ คณะผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกในอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ของประเทศปากีสถาน โดยการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวจะประกอบด้วยการศึกษาภาพรวมและความสำคัญของอุตสาหกรรมในมิติต่างๆ อันได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ การผลิต การค้า และการลงทุน การประเมินโอกาสและศักยภาพของนักลงทุนไทย ผ่านการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค (SWOT Analysis) ของอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมของประเทศ และการพิจารณาและระบุภาคธุรกิจที่มีโอกาสในการเข้าไปลงทุน/ประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการไทย

4.3.1. การวิเคราะห์เชิงลึกในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน¹

4.3.1.1. ภาพรวมและความสำคัญของอุตสาหกรรม

ประเทศปากีสถานอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกัน ก็สามารถเพาะปลูกพืชได้หลากหลายชนิด เช่น ข้าว ข้าวสาลี อ้อย มันฝรั่ง หัวหอม ส้ม มะม่วง ทุบทิม เป็นต้น โดยผลผลิตที่ได้จากภาคการเกษตรในประเทศ ส่วนหนึ่งถูกนำไปบริโภคภายในประเทศ และอีกส่วนหนึ่งจะถูกส่งออกไปยังต่างประเทศ

ตารางที่ 4-3 แสดงความสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปที่มีต่อเศรษฐกิจประเทศปากีสถาน โดยมูลค่าของอุตสาหกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 20.9 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม หรือ GDP ของปากีสถาน ในปี 2557 มูลค่าการส่งออกสินค้าในอุตสาหกรรมดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 2.39 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ โดยในปี 2557 สินค้าเกษตรที่สำคัญ (Important Crops) ซึ่งปากีสถานสามารถเพาะปลูกได้มาก ได้แก่ ข้าวโพด ข้าว ข้าวสาลี อ้อย และฝ้าย ซึ่งมีมูลค่าประมาณร้อยละ 5.3 เมื่อเทียบกับกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ทั้งนี้ สินค้าเกษตรเหล่านี้ถูกนำไปบริโภคและแปรรูปเพื่อส่งออกต่อไป ตัวอย่างเช่นข้าวและข้าวสาลี ถูกใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญในการแปรรูปเป็นอาหาร ไม่ว่าจะเป็นขนมอบ/ขนมปัง แป้ง ผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล รวมไปถึงถูกนำไปใช้หมักเป็นเอทิลแอลกอฮอล์

¹ ในที่นี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาวิเคราะห์เชิงลึกของอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ (Attractive Sector) ในอุตสาหกรรมเกษตรและเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป พร้อมกัน

ในภาคการปศุสัตว์ ปากีสถานมีการทำฟาร์มวัวเนื้อ โคเนื้อ แพะ แกะ และไก่ เพื่อใช้ในการบริโภคเช่นเดียวกับการเลี้ยงโคนมเพื่อบริโภค โดยในปี 2557 ปริมาณการผลิตเนื้อสัตว์ชนิดต่างๆ ของปากีสถานอยู่ที่ 267.28 ล้านตัว ส่วนในภาคการประมง ปากีสถานมีการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำในประเทศและทะเลได้ราว 514,500 ตัน

สำหรับการส่งออก ปากีสถานมีการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูป คิดเป็นมูลค่า 591.26 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2557 และมีการนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 5,591.20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมากกว่าในภาคการส่งออกเกือบ 10 เท่า โดยสัดส่วนการส่งออกสินค้าในอุตสาหกรรมนี้อยู่ที่ร้อยละ 2.39 ของการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ และสัดส่วนการนำเข้าสินค้าในอุตสาหกรรมนี้อยู่ที่ร้อยละ 11.76 ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศ

ตารางที่ 4-3 ความสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปากีสถาน

ประเด็นความสำคัญ	2555	2556	2557
ด้านการผลิต			
ปริมาณการผลิตข้าว (Rice) (หน่วย : พันตัน)	6,160	5,536	6,798
ปริมาณการผลิตอ้อย (Sugarcane) (หน่วย : พันตัน)	58,397	63,750	66,469
ปริมาณการผลิตข้าวโพด (Maize) (หน่วย : พันตัน)	4,338	4,220	4,527
ปริมาณการผลิตข้าวสาลี (Wheat) (หน่วย : พันตัน)	23,473	24,211	25,286
ปริมาณการผลิตพืชน้ำมัน (Oilseed) (หน่วย : พันตัน)	N/A	3,800	4,091
ปริมาณการผลิตปศุสัตว์ทั้งหมด (หน่วย : ล้านตัว)	256.48	264.77	267.28
ปริมาณสัตว์น้ำที่ได้จากการประมงทั้งหมดจากแหล่งน้ำในประเทศและทะเล (หน่วย : ตัน)	N/A	490,560	514,500
ปริมาณผลผลิตน้ำมันประกอบอาหาร (Cooking Oil) (หน่วย : ตัน)	N/A	268,536	267,837
ปริมาณผลผลิตน้ำตาล (หน่วย : พันตัน)	N/A	5,124	4,812
ด้านการบริโภค			
ประมาณการปริมาณนำเข้าชา (หน่วย : ล้านตัน)	N/A	N/A	135.54
ประมาณการปริมาณนำเข้าน้ำมันปาล์มดิบ (Crude Palm Oil) (หน่วย : ล้านตัน)	N/A	N/A	2.7
ด้านการค้า			
มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน (หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	384.34	614.52	591.26
ส่วนแบ่งมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศปากีสถาน (หน่วย : ร้อยละ)	1.56%	2.45%	2.39%
มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน (หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	4,870.24	4,453.53	5,591.20
ส่วนแบ่งมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศปากีสถาน (หน่วย : ร้อยละ)	11.12%	10.17%	11.76%

ประเด็นความสำคัญ	2555	2556	2557
ด้านอื่น ๆ			
สัดส่วนต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (หน่วย : ร้อยละ)	N/A	N/A	20.9
มูลค่าการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Important Crops) ได้แก่ ข้าวโพด ข้าว ข้าวสาลี อ้อย และฝ้าย กับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) (หน่วย : ร้อยละ)	N/A	N/A	5.3
จำนวนบริษัทในอุตสาหกรรม (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน ปี 2557)	N/A	N/A	2,861
บริษัทแปรรูปข้าวสาลีและธัญพืช (Wheat & grain milling)	N/A	N/A	300
บริษัทน้ำตาล (Refined Sugar)	N/A	N/A	62
ประมาณการของแรงงานในอุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับกำลังแรงงานทั้งหมด (หน่วย : ร้อยละ)	N/A	N/A	43.7

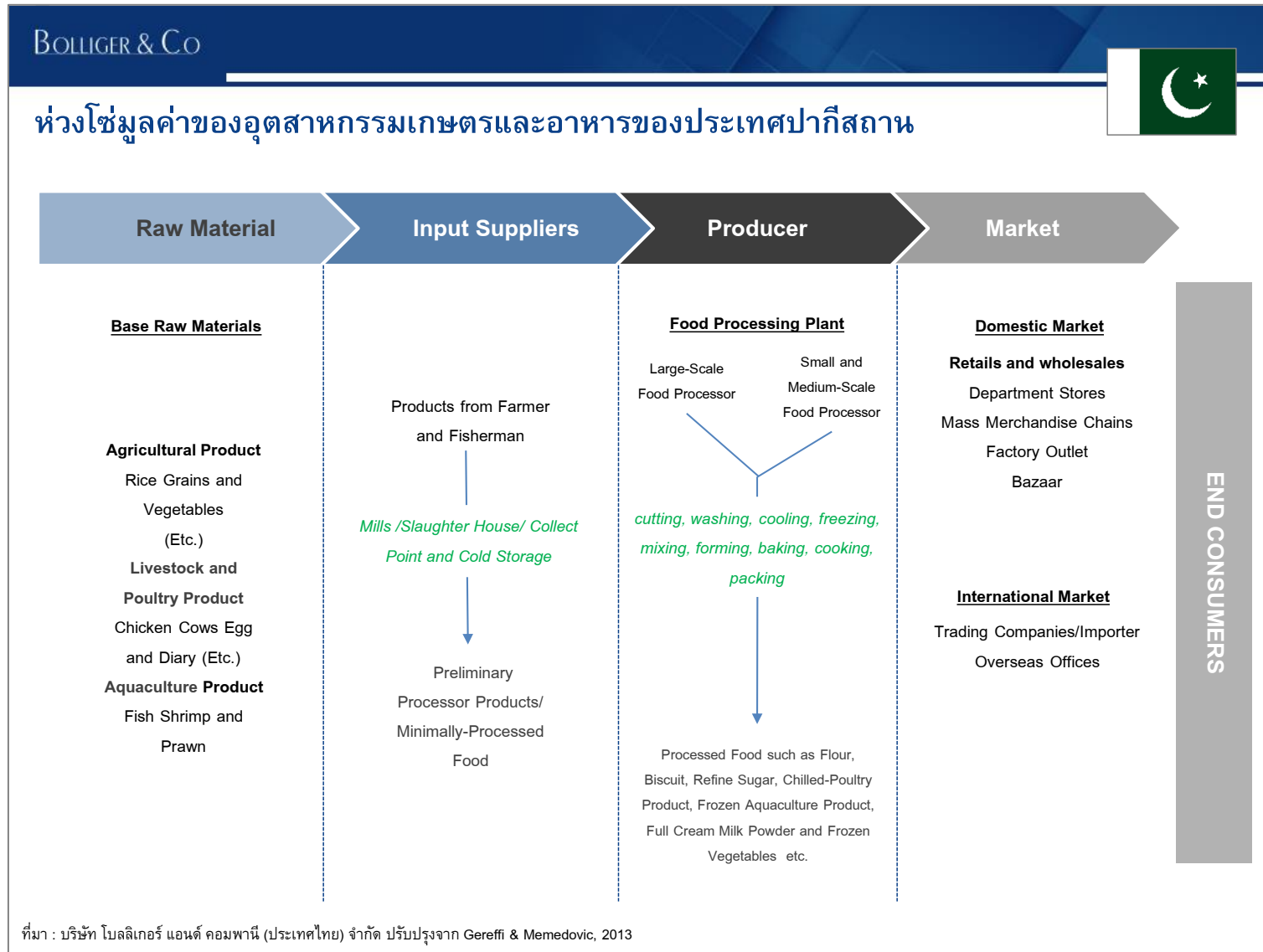
ที่มา : บริษัท โบลเดอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล

โครงสร้างของห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปากีสถาน แสดงในภาพที่ 4-2 โดยจะพบว่า ภาคธุรกิจแรกสุดของห่วงโซ่ในอุตสาหกรรมในปากีสถาน คือ เกษตรกรผู้เพาะปลูก ทำปศุสัตว์ และผู้ประกอบการประมง โดยผลผลิตของการเกษตรที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้จากกลุ่มผู้ผลิตในห่วงโซ่ระดับต้นน้ำเหล่านี้ อันได้แก่ ข้าว พืชผัก หรือผลไม้ ผลผลิตทางปศุสัตว์ เช่น เนื้อสัตว์ ไข่ นม เป็นต้น และผลผลิตจากการประมง เช่น ปลา กุ้ง ปลาหมึก เป็นต้น จะถูกนำมาผ่านกระบวนการแปรรูปขั้นต้น (Minimally Processed Food) อาทิ การชะล้าง การทำความสะอาด การขัดสี การเชือด (เฉพาะกรณีของกรมปศุสัตว์) การอบ การแช่เย็น ฯลฯ ก่อนที่จะนำเข้าสู่โรงงานแปรรูปในห่วงโซ่ชั้นกลางและชั้นปลาย

สำหรับการแปรรูปในห่วงโซ่กลางน้ำ และปลายน้ำของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปากีสถาน ได้แก่ การแปรรูปข้าวสาลีหรือธัญพืชหรือมันสำปะหลังเป็นแป้ง การแปรรูปอ้อยเป็นน้ำตาล การแปรรูปปาล์มน้ำมันเป็นน้ำมันปาล์ม การแปรรูปนมเป็นผลิตภัณฑ์จากนมบางชนิด การแปรรูปผัก/ผลไม้เป็นน้ำผัก/ผลไม้ หรือผัก/ผลไม้ดอง หรือผัก/ผลไม้กระป๋อง ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว การแปรรูปอาหารในปากีสถานจะเป็นการแปรรูปสินค้าที่ยังไม่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย หรือต้องอาศัยเครื่องจักรขั้นสูงมาก

ภาพที่ 4-2 ห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของประเทศปากีสถาน

4.3.1.2. ภาพรวมการผลิตของประเทศ

อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของปากีสถานมีภาคการผลิตที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ การเพาะปลูกพืช การปศุสัตว์ และการประมง ดังแสดงในตารางที่ 4-4 ซึ่งแสดงปริมาณผลผลิตจากภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปากีสถาน ปี 2554-2557 ประกอบด้วยอ้อย ข้าว ข้าวโพด ข้าวสาลี และพืชน้ำมัน ในปี 2557 ข้าวสาลีมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดประมาณ 9 ล้านเฮกเตอร์ ทั้งนี้ อ้อยเป็นพืชที่ใช้พื้นที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับข้าวสาลี แต่กลับให้ผลผลิตมากกว่า

ตารางที่ 4-4 ปริมาณผลผลิตจากภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศปากีสถาน ปี 2554-2557

หน่วยพื้นที่เพาะปลูก : พันเฮกเตอร์
หน่วยปริมาณผลผลิต : พันตัน

ปีการผลิต	อ้อย (Sugarcane)		ข้าว (Rice)		ข้าวโพด (Maize)		ข้าวสาลี (Wheat)		พืชน้ำมัน (Oilseed) เช่น Rapeseed, Sunflower และ Canola	
	พื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณผลผลิต	พื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณผลผลิต	พื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณผลผลิต	พื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณผลผลิต	พื้นที่เพาะปลูก	ปริมาณผลผลิต
2554	988	55,309	2,365	4,823	974	3,707	8,901	25,214	n/a	n/a
2555	1,058	58,397	2,571	6,160	1,087	4,338	8,650	23,473	n/a	n/a
2556	1,129	63,750	2,309	5,536	1,060	4,220	8,660	24,211	3,322	3,800
2557	1,173	66,469	2,789	6,798	1,117	4,527	9,039	25,286	3,175	4,091

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมข้อมูลจาก Pakistan Bureau of Statistics

ตารางที่ 4-5 แสดงปริมาณผลผลิตจากการปศุสัตว์และการประมงของประเทศปากีสถาน ปี 2555-2557 สำหรับการปศุสัตว์ แนวโน้มการเพาะเลี้ยงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ยกเว้นกระบือที่มีการเพาะเลี้ยงลดลงในปี 2557 สัตว์ปีกมีจำนวนผลผลิตมากที่สุด จำนวน 132.18 ล้านตัว รองลงมาคือ แพะ จำนวน 66.6 ล้านตัว ส่วนการประมง สัตว์น้ำที่ได้ในปี 2557 เพิ่มขึ้นจากปี 2556 คิดเป็นร้อยละ 4.88

ตารางที่ 4-5 ปริมาณผลผลิตจากการปศุสัตว์และการประมงของประเทศปากีสถาน ปี 2555-2557

ปีการผลิต	วัว (Cattle)	กระบือ (Buffalo)	แพะ (Goat)	สัตว์ปีก(Poultry)	สัตว์น้ำ
	หน่วย: ล้านตัว	หน่วย: ล้านตัว	หน่วย: ล้านตัว	หน่วย: ล้านตัว	หน่วย: ตัน
2555	36.9	32.7	63.1	123.78	n/a
2556	38.3	33.7	64.9	127.87	490,560
2557	39.7	28.8	66.6	132.18	514,500

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมข้อมูลจาก Pakistan Bureau of Statistics

การแปรรูปวัตถุดิบที่ได้จากภาคเกษตรกรรมของปากีสถานในส่วนของผู้ประกอบการรายใหญ่ (Large-Scale Manufacturing) มีการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญ 4 ชนิด ได้แก่ น้ำมันประกอบอาหาร (Cooking Oil) เนยผัก (Vegetable Ghee) น้ำตาล (Sugar) และชาผสม (Tea Blended) โดยเนยผักเป็นสินค้าที่มีปริมาณการผลิตมากที่สุด ประมาณ 873 ล้านตัน ในปี 2557 รองลงมาคือ น้ำตาล มีปริมาณการผลิตประมาณ 4 ล้านตัน ดังแสดงในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 ปริมาณผลผลิตจากอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่เป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ (Large-Scale Manufacturing) ของประเทศปากีสถาน ปี 2556-2557

หน่วย : ตัน

ปีการผลิต	น้ำมันประกอบอาหาร (Cooking Oil)	เนยผัก (Vegetable Ghee)	น้ำตาล (Sugar)	ชาผสม (Tea Blended)
2556	268,536	885,759,000	5,124,540	78,572
2557	267,837	873,171,000	4,812,408	91,950

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมข้อมูลจาก Pakistan Bureau of Statistics

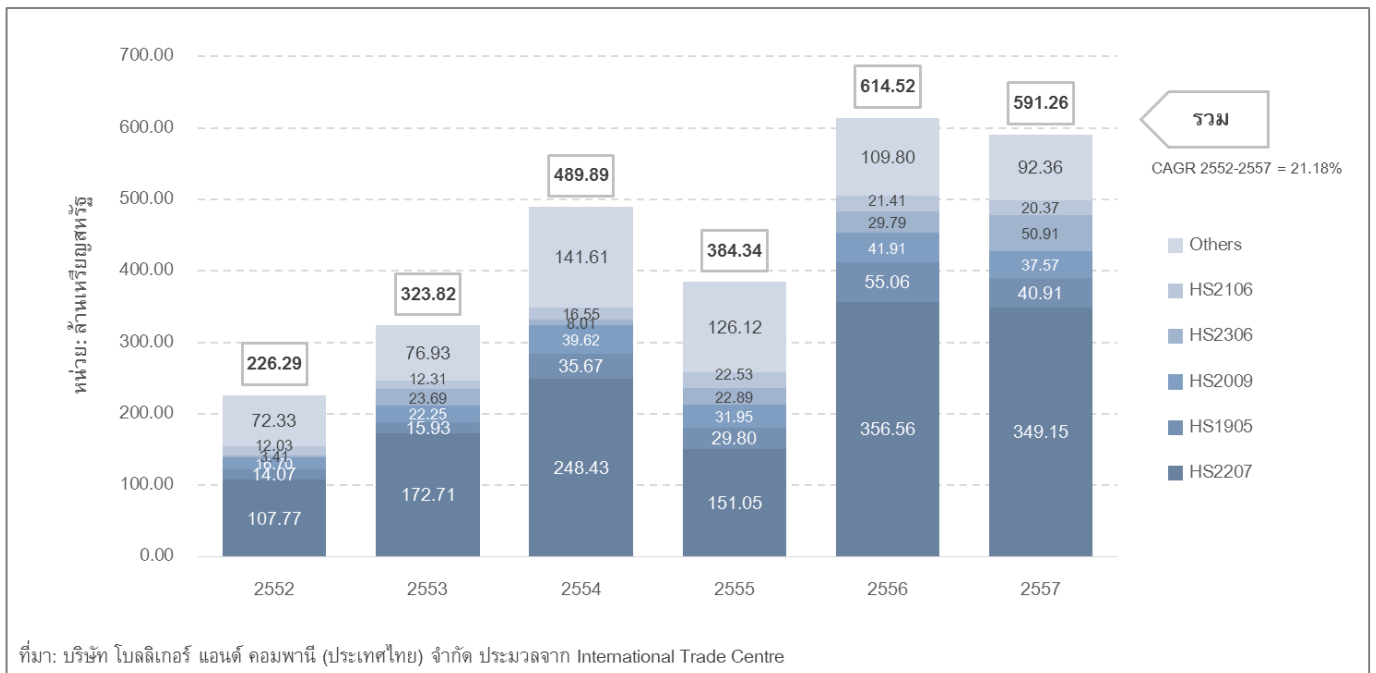
4.3.1.3. ภาพรวมการค้าของประเทศ

➤ การส่งออก

ระหว่างปี 2552-2557 ปากีสถานมีการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปเพิ่มขึ้นจากเดิม 226.29 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2552 เป็น 591.26 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2557 คิดเป็นอัตราการเติบโตแบบ CAGR เท่ากับร้อยละ 21.18 ดังแสดงในภาพที่ 4-3

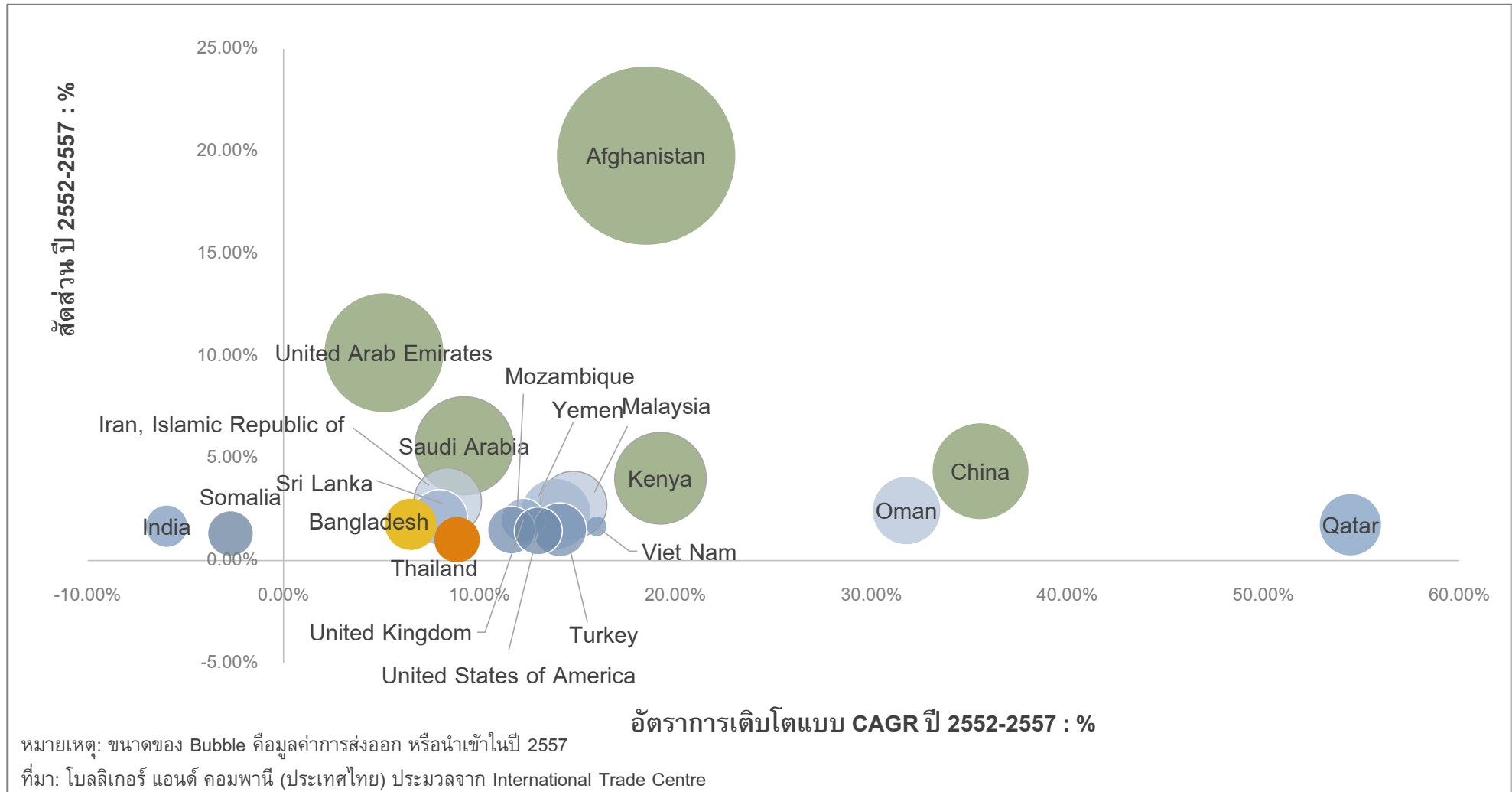
**ภาพที่ 4-3 มูลค่าการส่งออกทั้งหมดสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป
ของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557**

ทั้งนี้ ปากีสถานมีการส่งออกไปอัฟกานิสถาน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซาอุดีอาระเบีย จีน และเคนยา เป็นสัดส่วนมากที่สุด 5 อันดับแรก (ภาพที่ 4-4) และสินค้าส่งออกสำคัญของปากีสถาน ได้แก่ เอทิลแอลกอฮอล์ที่ไม่ได้แปลงสภาพ ขนมันปิ้งและเบเกอร์รี่ น้ำผลไม้ กากน้ำมัน และอาหารปรุงแต่ง ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4-7

ภาพที่ 4-4 ตลาดส่งออกสำคัญสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557

ตารางที่ 4-7 สินค้าเกษตรและอาหารที่ส่งออก 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน

(หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

สินค้าส่งออกหลักของประเทศปากีสถานในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป				
No.	HS Code	รายการสินค้า	มูลค่าส่งออกทั้งหมด ของปากีสถาน ปี 2552-2557	คิดเป็น สัดส่วน (ร้อยละ)
	All Products	ทุกสินค้าในอุตสาหกรรม	2,630.12	100.00
1	HS2207	เอทิลแอลกอฮอล์ที่ไม่ได้แปลงสภาพ มีความแรง แอลกอฮอล์โดยปริมาตรตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป รวมทั้ง เอทิลแอลกอฮอล์และสุราอื่นๆ ที่แปลงสภาพแล้ว จะมี ความแรงแอลกอฮอล์เท่าใดก็ตาม	1,385.67	52.68
2	HS1905	ขนมปัง เพสทรี เค้ก บิสกิตและขนมจำพวกเบเกอรี่อื่นๆ จะมีโกโก้หรือไม่ก็ตาม คอมมิวเนี่ยนเวเฟอร์ แคปซูลชนิดที่ เหมาะสำหรับบรรจุยา ซีลิ่งเวเฟอร์ ไรซ์เปเปอร์ และ ผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกัน	191.44	7.28
3	HS2009	น้ำผลไม้ (รวมถึงเกรปมัสต์) และน้ำพืชผักที่ไม่ได้หมักและ ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่นๆหรือไม่ ก็ตาม	189.99	7.22
4	HS2306	กากน้ำมัน (ออยล์เค้ก) และกากแข็งอื่นๆ ที่ได้จากการ สกัดไขมันหรือน้ำมันพืช จะบดหรือทำเป็นเพลเลต หรือไม่ ก็ตาม นอกจากของตามประเภทที่ 23.04 หรือ 23.05	138.69	5.27
5	HS2106	อาหารปรุงแต่งที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ในที่อื่น	105.19	4.00

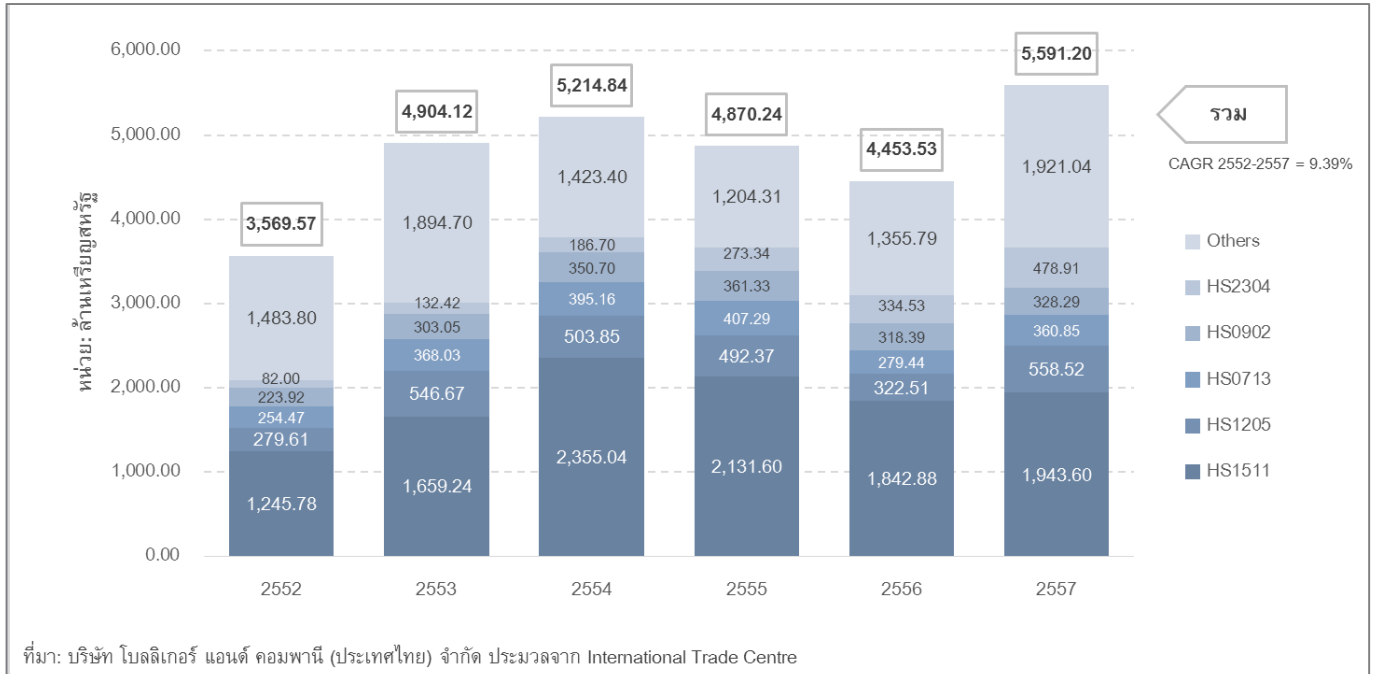
ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre

➤ การนำเข้า

สำหรับการนำเข้าของปากีสถาน ระหว่างปี 2552-2557 การนำเข้าสินค้าเกษตรและ
อาหารมีการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 9.39 โดยมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นจาก 3,569.57 ล้านดอลลาร์
ในปี 2552 เป็น 5,591.20 ล้านดอลลาร์ ในปี 2557 ดังแสดงในภาพที่ 4-5

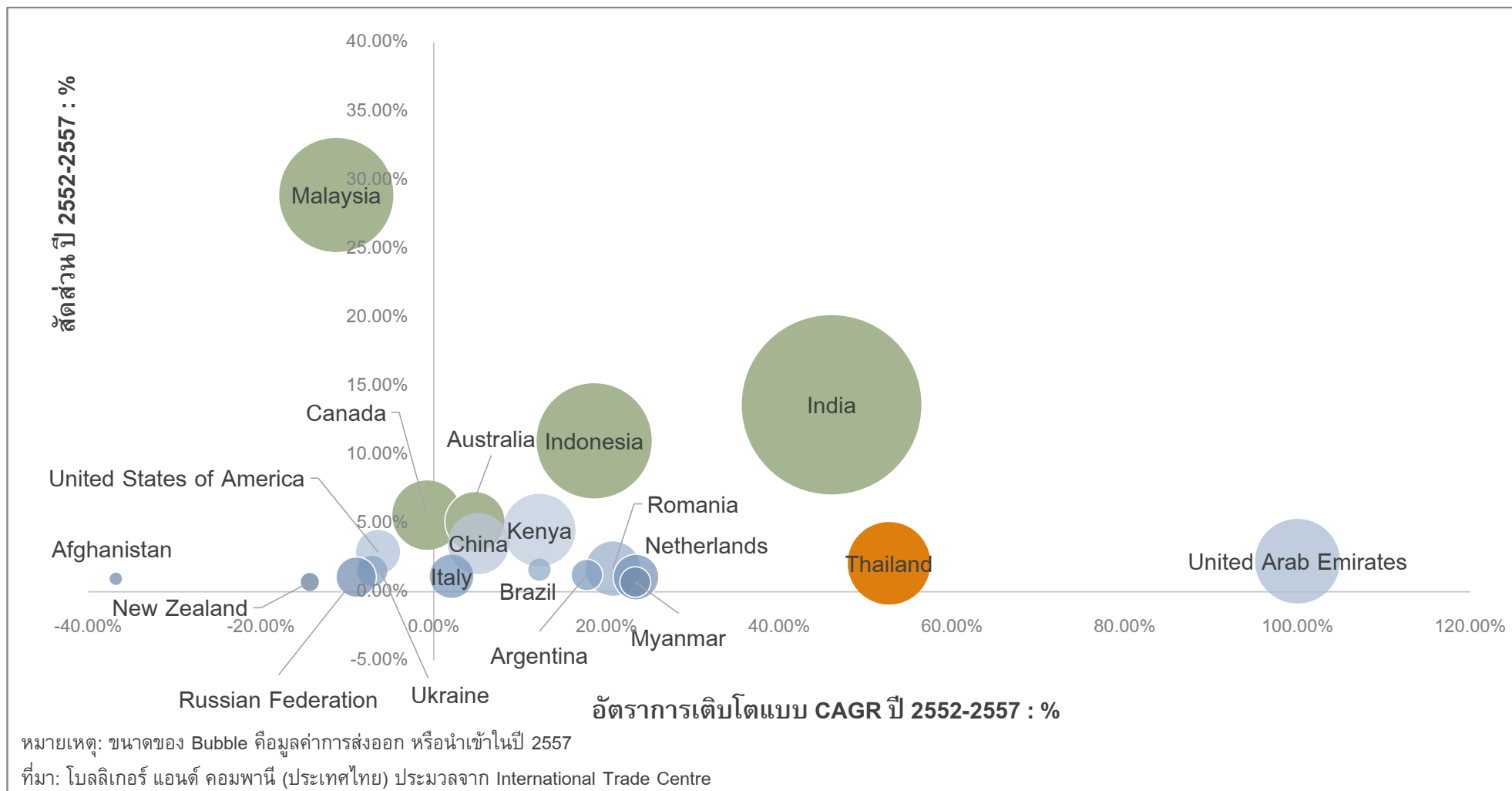
ภาพที่ 4-5 มูลค่าการนำเข้าทั้งหมดสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป
ของประเทศปาเกีสถาน ปี 2552-2557

ทั้งนี้ ปากีสถานมีการนำเข้าจากแหล่งนำเข้าหลัก 5 อันดับแรก ได้แก่ มาเลเซีย อินเดีย อินโดนีเซีย แคนาดา และออสเตรเลีย (ภาพที่ 4-6) และสินค้านำเข้าสำคัญของปากีสถาน ได้แก่ น้ำมันปาล์ม เมล็ดเรปหรือเมล็ดโคลซา พืชตระกูลถั่ว ชา และกากน้ำมัน ดังแสดงในตารางที่ 4-8

ภาพที่ 4-6 แหล่งนำเข้าสำคัญสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน ปี 2552-2557

ตารางที่ 4-8 สินค้าเกษตรและอาหารที่นำเข้า 5 อันดับแรกของประเทศปากีสถาน

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ)

สินค้านำเข้าหลักของประเทศปากีสถานในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป				
No.	HS Code	รายการสินค้า	มูลค่านำเข้าทั้งหมด ของปากีสถาน ปี2552-2557	คิดเป็น สัดส่วน (ร้อยละ)
	All Products	ทุกสินค้าในอุตสาหกรรม	28,603.50	100.00
1	HS1511	น้ำมันปาล์มและแฟรกชันของน้ำมันปาล์ม จะทำให้ บริสุทธิ์หรือไม่ก็ตาม แต่ต้องไม่ตัดแปลงทางเคมี	11,178.14	39.08
2	HS1205	เมล็ดเรปหรือเมล็ดโคลซา จะทำให้แตกหรือไม่ก็ ตาม	2,703.52	9.45
3	HS0713	พืชผักตระกูลถั่วแห้งและเอาเปลือกออก จะลอก เยื่อหรือทำให้แยกจากกันหรือไม่ก็ตาม	2,065.23	7.22
4	HS0902	ชา จะปรุงกลั่นรสหรือไม่ก็ตาม	1,885.67	6.59
5	HS2304	กากน้ำมัน (ออยล์เค้ก) และกากแข็งอื่นๆ ที่ได้จาก การสกัดน้ำมันถั่วเหลือง จะบดหรือทำเป็นเพลเลต หรือไม่ก็ตาม	1,487.90	5.20

ที่มา: บริษัท โบลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก International Trade Centre

4.3.1.4. ภาพรวมด้านการลงทุน

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Inward Foreign Direct Investment: FDI) ของประเทศปากีสถานมีค่อนข้างมีความผันผวนในช่วงปี 2551-2554 โดยมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในปี 2555-2557 กลับมีมูลค่าการลงทุนเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยสำคัญในการพิจารณาลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศ คือ เสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงที่มีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ประเทศที่เข้ามาลงทุนที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น จีน และฮ่องกง

ตารางที่ 4-9 แสดงมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจำแนกตามภาคธุรกิจของประเทศปากีสถาน ปี 2556-2557 โดยในปี 2556 สัดส่วนของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป เมื่อเทียบกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 26.6 โดยภาคธุรกิจอาหาร (Food) มีมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ คิดเป็น 3 ใน 4 ของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป ส่วนในปี 2557 มูลค่าการลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปลดลงไปพอสมควร โดยการลงทุนที่ลดลงมากอยู่ในภาคส่วนของธุรกิจอาหาร (Food)

ตารางที่ 4-9 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจำแนกตามภาคธุรกิจ
ของประเทศปากีสถาน ปี 2556-2557

หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จำแนกตามภาคธุรกิจของประเทศปากีสถาน		
ภาคธุรกิจ	ปี 2556	ปี 2557 ^{1/}
อาหาร (Food)	513.4	192.8
บรรจุภัณฑ์อาหาร (Food Packaging)	39.1	0.1
เครื่องดื่ม (Beverages)	59.1	37.2
บุหรี่ยาสูบ (Tobacco & Cigarettes)	85.4	281.0
น้ำตาล (Sugar)	9.9	25.4
รวม FDI ในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร	706.50	536.5
สิ่งทอ (Textiles)	9.8	40.5
เคมีภัณฑ์ (Chemicals)	157.3	216.0
พลังงาน (Power)	203.6	445.7
การสื่อสาร (Communications)	189.9	2,625.8
การเงิน (Financial Business)	338.8	588.8
ธุรกิจอื่นๆ	567.40	1,931.80
รวม FDI Inflow	2,687.3	6,385.1

หมายเหตุ: 1/ ข้อมูลประมาณการจาก State Bank of Pakistan

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด ประมวลจาก State Bank of Pakistan

สำหรับผู้ประกอบการในธุรกิจอาหารแปรรูปที่สำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศปากีสถาน มีหลากหลายกลุ่มธุรกิจ อาทิ กลุ่มผู้ผลิตอาหารและเครื่องดื่ม กลุ่มผู้ผลิตชา กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวโพด กลุ่มผู้ผลิตน้ำตาล กลุ่มผู้ผลิตน้ำมันพืชและเนย กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากนม/เบเกอรี่ ฯลฯ ดังแสดงในตารางที่ 4-10 ซึ่งบริษัทส่วนหนึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติรายใหญ่ (MNCs)² ที่เข้ามาลงทุนในประเทศปากีสถาน เช่น บริษัท Coca-Cola Beverages Pakistan Limited (CCBPL) บริษัท Nestlé และบริษัท Unilever เป็นต้น

ทั้งนี้ ในส่วนของกลุ่มผู้ผลิตน้ำตาลในปากีสถานส่วนมากจะเป็นโรงงานขนาดใหญ่ (Large-Scale Manufacturing) โดยนอกจากผลิตน้ำตาลเป็นสินค้าหลักแล้ว ยังมีการนำกากน้ำตาลที่ได้จากการผลิตน้ำตาล/น้ำตาลทรายมาหมักเพื่อผลิตเอทิลแอลกอฮอล์ เพื่อนำไปใช้ในการผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือใช้ผสมกับน้ำมันเชื้อเพลิงต่อไป

2 บรรษัทข้ามชาติ (Multinational Corporations : MNCs) คือ บริษัทเอกชนในประเทศใดประเทศหนึ่งซึ่งมีอำนาจการบริหาร และการกำหนดนโยบายสูงสุดในประเทศแม่ และมีการดำเนินกิจการหรือสาขาครอบคลุมในหลายๆประเทศ

ตารางที่ 4-10 ผู้เล่นรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปประเทศปากีสถาน

ลำดับ	บริษัท	ประเภท
1	Coca-Cola Beverages Pakistan Limited (CCBPL)	เครื่องดื่ม
2	Murree Brewery	เครื่องดื่ม
3	Nestlé Pakistan	อาหารและเครื่องดื่ม
4	Unilever Pakistan	อาหารและเครื่องดื่ม
5	Mitchell's Fruit Farms Ltd.	อาหารและเครื่องดื่ม
6	Shezan Company	อาหารและเครื่องดื่ม
7	National Foods	อาหาร
8	Hilal Confectionery	เบเกอรี่
9	Engro Food Company	ผลิตภัณฑ์จากนม - เบเกอรี่
10	Tapal Tea	ชา
11	Rafhan Maize Products Co., Ltd.	ข้าวโพดแปรรูป
12	Adam Sugar Mills	น้ำตาล
13	Baba Farid Sugar Mills Ltd.	น้ำตาล
14	Al Noor Sugar Mills	น้ำตาล
15	Al-Abbas Sugar Mills Limited.	น้ำตาล
16	Bawany Sugar Mills Ltd.	น้ำตาล
17	Colony Sugar Mills Limited	น้ำตาล
18	Faran Sugar Mills Ltd.	น้ำตาล
19	Thal Industries Corp.	น้ำตาล
20	Wazir Ali Industries Ltd.	น้ำมันพืชและเนย
21	Habib Oil Mills	น้ำมันพืชและเนย
22	Punjab Oil Mills Limited.	น้ำมันพืชและเนย
23	Hamza Vegetable Oil Refinery & Ghee Mills (Pvt.) Ltd.	น้ำมันพืชและเนย

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล

4.3.1.5. นโยบายและมาตรการจากภาครัฐ

ด้วยความสำคัญของภาคการเกษตรของประเทศ รัฐบาลปากีสถานได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของประเทศ ส่วนหนึ่งก็เพราะอุตสาหกรรมดังกล่าว ผลิตอาหารเพื่อป้อนให้กับประชากรที่มีมากกว่าหลายล้านคนในประเทศ

ขณะเดียวกัน ก็เป็นภาคส่วนสำคัญที่คิดเป็นกว่าหนึ่งในห้าของเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งยังไม่เน้นรวมการที่ภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นแหล่งการจ้างงานสำคัญของประเทศ

ทั้งนี้ ภายใต้แผนวิสัยทัศน์ปากีสถาน 2568 (Pakistan Vision 2025) รัฐบาลปากีสถาน ได้ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศ โดยแนวทางเพื่อที่จะบรรลุแผนวิสัยทัศน์ดังกล่าว ได้แก่ การสนับสนุนแต่ละภาคส่วนของห่วงโซ่การผลิต และการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทานและพลังงานเพื่อสนับสนุนภาคการเพาะปลูกและการผลิตในอุตสาหกรรม

4.3.1.6. SWOT ของอุตสาหกรรม

➤ จุดแข็งและจุดอ่อนของอุตสาหกรรม

ประเทศปากีสถานเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งพื้นที่เพาะปลูก แหล่งน้ำ และก๊าซธรรมชาติ โดยเฉพาะระบบชลประทานที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับต้นๆ ของโลก ทำให้ปากีสถานเป็นประเทศซึ่งเหมาะแก่เพาะปลูกทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น ข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด ฝ้าย และอ้อย ซึ่งพืชหลายชนิดเป็นวัตถุดิบสำคัญในภาคอุตสาหกรรมของปากีสถานอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน สภาพภูมิศาสตร์ประเทศของปากีสถานก็มีความเหมาะสมในการเชื่อมโยงการค้ากับกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง จีน อิหร่าน อัฟกานิสถาน และกลุ่มประเทศเอเชียกลาง จึงถือเป็นจุดแข็งสำคัญอีกประการที่เกิดจากภูมิศาสตร์ของปากีสถาน

เมื่อพิจารณาอุปสงค์การบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารในประเทศ พบว่า อุปสงค์และความต้องการดังกล่าวมีค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นผลจากจำนวนประชากรในประเทศที่มีมากกว่า 199.1 ล้านคน โดยประชาชนที่มีกำลังซื้อสูงอยู่ใน 3 เมืองสำคัญ ได้แก่ เมืองการาจี ซึ่งเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางใต้ เมืองละฮอร์ และเมืองเฟียสลามาบัด ซึ่งทั้งสองเมืองตั้งอยู่ตอนกลางของประเทศ

ปากีสถานนั้นมีแรงงาน (Labor Workforce) ในประเทศประมาณ 62 ล้านคน โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตรของประเทศ อีกทั้ง ต้นทุนอัตราค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำจึงเป็นจุดแข็งสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร

อย่างไรก็ดี จุดอ่อนสำคัญของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาकिสถานนั้น อยู่ที่ปัญหาคอร์รัปชันอันเกิดขึ้นในหน่วยงานภาครัฐ ตำรวจและทหาร เป็นประเด็นหนึ่งที่เป็นต้นทุนสำหรับการประกอบธุรกิจในปาकिสถาน โดยเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้โดยง่าย นักธุรกิจต่างชาติอาจจะต้องจ่ายสินบนแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ขณะเดียวกัน ความไม่เพียงพอในการใช้กระแสไฟฟ้าในบางพื้นที่ ยังส่งผลให้อุตสาหกรรมได้รับอุปสรรคและเป็นต้นทุนสำหรับภาคธุรกิจในการจัดสรรเครื่องปั่นไฟ (Power Generator) และค่าเชื้อเพลิงที่ต้องนำมาใช้ในการปั่นกระแสไฟฟ้า

➤ โอกาสและอุปสรรคสำหรับนักลงทุน

ปาकिสถานมีการสนับสนุนให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยตรงในประเทศ โดยสำหรับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนปาकिสถาน (BOI ปาकिสถาน) ได้มีการให้บริการ One Window/One Stop Shop เพื่อช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การขอใบอนุญาต/เอกสารรับรองต่างๆ จากทั้ง BOI ปาकिสถานเองและหน่วยงานอื่น ตลอดจนกระทั่งกระบวนการจัดตั้งโรงงานและการติดต่อกับหน่วยงานที่ดูแลเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) หรือเขตอุตสาหกรรม (Industrial Park) ต่างๆ ในประเทศ

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลปาकिสถานได้มีการจัดตั้งเขตส่งเสริมการส่งออก/เขตอุตสาหกรรมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรพื้นที่การลงทุนและให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ แก่นักลงทุนที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่ดังกล่าว อาทิ การยกเว้นภาษีนำเข้าสำหรับเครื่องจักรที่นำเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต การโอนกำไรอย่างเสรีกลับสู่ประเทศของนักลงทุน ฯลฯ

นอกจากนี้ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ (ราวร้อยละ 96) นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้ความต้องการในสินค้าและผลิตภัณฑ์ฮาลาลต่างๆ มีอยู่อย่างมาก และเติบโตไปพร้อมๆ กับการขยายตัวของจำนวนประชากรและระดับรายได้ของคนในประเทศ

จากปัจจัยข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า โอกาสในการเข้ามาลงทุนในปาकिสถานในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปมีอยู่อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคหลักในการลงทุนในธุรกิจดังกล่าว ประกอบด้วยความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงในประเทศ ซึ่งสร้างความตึงเครียดและลดทอนความเชื่อมั่นของนักลงทุนลง รวมไปถึงปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ก็เป็นข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการดำเนินการในธุรกิจการเกษตรในประเทศปาकिสถานเช่นกัน

➤ **SWOT ของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาเกีสถาน**

ตารางที่ 4-11 ได้สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาเกีสถานเอาไว้

ตารางที่ 4-11 SWOT ของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาเกีสถาน

SWOT ของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาเกีสถาน	
จุดแข็ง	จุดอ่อน
ประเทศมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ระบบชลประทานขนาดใหญ่ ใช้อำนวยในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร อีกทั้งมีสภาพภูมิประเทศที่สามารถเชื่อมโยงการค้าไปยังกลุ่มประเทศที่สำคัญ	การคอร์รัปชันของหน่วยงานรัฐและทหาร จนกลายเป็นประเพณีสำหรับนักลงทุนจากต่างประเทศที่ต้องจ่ายสินบน
มีอุปสงค์ในการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารค่อนข้างมาก	ประเทศยังประสบปัญหาด้านการผลิตพลังงานซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้ในภาคอุตสาหกรรม
ประเทศมีแรงงานในประเทศจำนวนมาก และมีอัตราค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ	
โอกาส	อุปสรรค
นักลงทุนได้รับการอำนวยความสะดวกและสิทธิประโยชน์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในเขตส่งเสริมการค้าส่งออก (EPZ)	ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงในประเทศ (ปัญหาการก่อการร้าย) สร้างความตึงเครียดในการลงทุน
สินค้าฮาลาลมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นโอกาสอันดีให้นักลงทุนเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าวเพื่อใช้บริโภคในประเทศ และส่งออกต่างประเทศ	อุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจภาคการเกษตรในปาเกีสถาน

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

4.4. โอกาสและศักยภาพของนักลงทุนไทยในสาธารณรัฐอิสลามปาเกีสถาน

4.4.1. อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป

4.4.1.1. สถานการณ์และสภาพอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

หากพิจารณาสถานการณ์และสภาพอุตสาหกรรมในปัจจุบันของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปปาเกีสถาน อุตสาหกรรมดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะสินค้าอาหาร

แปรรูป โดยในแต่ละปี ปากีสถานมีการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าเกษตร เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบแปรรูปในประเทศ และ/หรือเพื่อมาใช้บริโภค

ขณะเดียวกัน สินค้าอย่างอาหารและผลิตภัณฑ์ฮาลาลยังเป็นสินค้าที่ปากีสถานสามารถผลิตและส่งออกต่างประเทศ/ประเทศใกล้เคียงได้อย่างมากในแต่ละปี เช่น อฟกานิสถาน ซึ่งมีประชากรประมาณ 27 ล้านคน นับถือศาสนาอิสลาม และสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประชากรประมาณ 10 ล้านคน นับถือศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ เมื่อรวมกับประชากรในประเทศที่มีจำนวนมากถึง 199.1 ล้านคน ทำให้ความต้องการของตลาดสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปในประเทศ มีอยู่อย่างมากและมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว

สำหรับสถานการณ์และสภาพอุตสาหกรรมของปากีสถานในปัจจุบัน พบว่า มีการเติบโตอย่างมาก โดยเฉพาะในภาคส่วนของการนำเข้า เนื่องจากการผลิตในภาคการเกษตรและการแปรรูปยังไม่อาจผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของภาคการผลิต ทำให้ต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบบางชนิดเพื่อมาแปรรูปต่อ โดยเฉพาะพืชน้ำมัน อาทิ ปาล์ม เมล็ดเรป หรือเมล็ดโคลซา ที่ใช้ในการผลิตน้ำมันและเนยผัก

แม้ว่าในปัจจุบัน จะมีผู้ผลิตที่เป็นนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในปากีสถานเพื่อแปรรูปสินค้าอาหาร หากแต่ความต้องการภายในประเทศในสินค้าอาหารแปรรูปยังคงมีอยู่อีกมาก ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้และจำนวนกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางของประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าสำหรับอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของปากีสถานในปัจจุบัน ยังมีโอกาสอยู่มากในหลายภาคส่วนธุรกิจ ทั้งการแปรรูปสินค้าจากภาคการเกษตร ภาคการปศุสัตว์ และภาคการประมง

4.4.1.2. ภาคธุรกิจที่มีโอกาสในการเข้าไปลงทุน/ประกอบธุรกิจ

ภาคธุรกิจที่ผู้ประกอบการไทยมีโอกาสในการเข้ามาลงทุนในปากีสถานในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปนั้น อาจแบ่งออกเป็น 2 ภาคธุรกิจหลัก ได้แก่ ภาคธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และภาคธุรกิจอาหารแปรรูป

➤ ภาคธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สำหรับภาคธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มีความน่าสนใจในการเข้ามาลงทุน ประกอบด้วย

- ธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจากพืชเกษตรที่สำคัญของปากีสถาน (Major Crops) ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ข้าวสาลี อ้อย พืชน้ำมัน และพืชอื่นๆ โดยการแปรรูปที่สามารถทำได้ อาทิ การแปรรูปพืชน้ำมันเป็นน้ำมันพืชและเนย การแปรรูปอ้อยเป็นน้ำตาล การแปรรูปข้าวและธัญพืชเป็นแป้งเพื่อเป็นวัตถุดิบของภาคธุรกิจอาหารแปรรูป การแปรรูปผลไม้เป็นผลไม้กระป๋องหรือน้ำผลไม้
- ธุรกิจแปรรูปจากการปศุสัตว์ ได้แก่ การแปรรูปนมสดเป็นผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มและเนย การแปรรูปเนื้อสัตว์เป็นเนื้อแช่แข็ง/เนื้อแปรรูป การแปรรูปไข่เป็นไข่ผงเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในผลิตภัณฑ์เบเกอรี่
- ธุรกิจแปรรูปจากการประมง ได้แก่ การแปรรูปสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา ปลาหมึก และกุ้ง เป็นอาหารทะเลแช่แข็ง

➤ ภาคธุรกิจอาหารแปรรูป

ในส่วนของภาคธุรกิจอาหารแปรรูปที่ผู้ประกอบการไทยอาจเข้ามาประกอบธุรกิจได้ในปากีสถาน จะประกอบด้วย

- ธุรกิจอาหารแปรรูปที่ใช้เทคนิคทำให้แห้ง ได้แก่ อาหารแห้งที่เป็นผง เครื่องดื่มผงสำเร็จรูป เช่น ชา กาแฟ ครีมเทียม เครื่องดื่มจากธัญชาติ น้ำสมุนไพรพร้อมดื่ม เป็นต้น เครื่องเทศ รวมถึงวัตถุเจือปนอาหาร (Food additive) เช่น ผงปรุงรส
- ธุรกิจอาหารแปรรูปที่ใช้ความร้อนสูง เช่น อาหารกระป๋อง
- ธุรกิจอาหารแปรรูปที่ใช้การหมักดอง เช่น น้ำส้มสายชู น้ำปลา นมเปรี้ยว เนยแข็ง หรือเบียร์
- ธุรกิจอาหารแปรรูปที่ใช้การแช่เยือกแข็ง เช่น อาหารพร้อมรับประทานแช่เยือกแข็ง

4.4.1.3. บริษัทกรณีศึกษา (Case Study)

➤ บริษัท Unilever Pakistan Foods Ltd.³

บริษัท Unilever Pakistan Foods เป็นบริษัทในเครือยูนิลีเวอร์ที่เป็นผู้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่หลากหลายในปากีสถาน โดยสำหรับสินค้าอาหารแปรรูป บริษัท Unilever Pakistan Foods มีการผลิตสินค้าตั้งแต่ซूप ซอส ผงปรุงรส บะหมี่ อาหารสำเร็จรูป ไอศกรีม เครื่องดื่มและชาซอง

สำหรับการประกอบธุรกิจในปากีสถาน บริษัท Unilever Pakistan Foods ซึ่งก่อตั้งในปากีสถานมาตั้งแต่ปี 2527 มีโรงงานผลิตของบริษัททั้งหมด 5 แห่งในปัจจุบัน อันได้แก่ โรงงานในเมือง Multan โรงงานในเมือง Sukkur โรงงานในเมือง Faisalabad โรงงานในเมือง Islamabad และโรงงานในเมือง Lahore

แบรนด์สินค้าที่มีการจำหน่ายในปากีสถาน (รวมถึงมีการส่งออกไปยังประเทศใกล้เคียง) ได้แก่ ลิปตัน (Lipton) คนอร์ (Knorr) วอลต์ส (Waltz) ฯลฯ

➤ บริษัท Engro Food Company⁴

บริษัท Engro Food Company⁵ เป็นบริษัทสัญชาติปากีสถาน เริ่มดำเนินกิจการในปี 2548 โดยเป็นบริษัทผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากนม ไม่ว่าจะเป็นนมยูเอชที ครีมเทียม เนย และไอศกรีม ซึ่งบริษัทมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ในภาคธุรกิจสินค้าแปรรูปจากนมของปากีสถาน โดยในปี 2557 บริษัทมีรายรับประมาณ 648 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีการจ้างงานมากกว่า 1,700 คน

ฐานการผลิตของบริษัท Engro Food Company อยู่ที่จังหวัดปัญจาบ โดยบริษัทจะรับผลผลิตทางการปศุสัตว์ (นมวัว/นมโค/นมแพะ) จากเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อมาทำการแปรรูปและจำหน่ายในประเทศ และ/หรือส่งออกไปยังต่างประเทศ

³ ข้อมูลจาก <http://www.unilever.pk/>

⁴ ข้อมูลจาก <http://www.engrofoods.com/>

⁵ เป็นหนึ่งในบริษัทภายใต้เครือ Engro Corporation Limited (ECL)

ทั้งนี้ ความสำเร็จของบริษัท Engro Food Company มีปัจจัยสนับสนุนมาจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเกษตรกรรายย่อย โดยบริษัท Engro Food Company ได้จัดตั้งศูนย์รวบรวมนม (Milk Collection Centers : MCCs) จำนวน 1,800 แห่ง ครอบคลุม 15,000 หมู่บ้านทั่วประเทศ ทำหน้าที่รวบรวมนมจากเกษตรกรรายย่อยที่มีอยู่มากถึง 3 แสนราย⁶ อีกทั้ง บริษัทยังช่วยเหลือเกษตรกรด้วยการสนับสนุนด้านความรู้-ความเข้าใจ เทคนิค และกระบวนการในการผลิต เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพในการผลิตให้กับเกษตรกร อันส่งผลดีต่อคุณภาพของนมที่สามารถผลิตได้ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักให้กับบริษัทในการผลิตและแปรรูป

4.4.1.4. พื้นที่ที่น่าสนใจ (Attractive Area) ต่อการเข้าไปลงทุน/ประกอบธุรกิจ

สำหรับพื้นที่ที่น่าสนใจในการเข้าไปลงทุนและประกอบธุรกิจโรงงานในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปในประเทศปากีสถาน คือ เมืองละฮอร์ และเมืองการาจี

➤ เมืองละฮอร์

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่

ภาพที่ 4-7 แสดงที่ตั้งของเมืองละฮอร์ โดยเมืองละฮอร์นั้นมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มและราบลุ่มแม่น้ำ ทำให้สามารถเพาะปลูกพืช/ผักมากถึงร้อยละ 50 ของปริมาณการผลิตของทั้งประเทศ โดยเฉพาะพืชทางการเกษตรที่สำคัญ (Major Crops) ไม่ว่าจะเป็นข้าว ข้าวสาลี ฝ้าย อ้อย และธัญพืช ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เมืองละฮอร์ มีวัตถุดิบในการแปรรูปในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปเป็นจำนวนมาก

นอกจากจะเป็นแหล่งเพาะปลูกสำคัญของประเทศแล้ว เมืองละฮอร์ยังเป็นเมืองหลวงของจังหวัดปัญจาบ เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ (รองจากเมืองการาจี) โดยมีประชากรที่อาศัยอยู่ประมาณ 14 ล้านคน โดยเมื่อรวมกับประชากรโดยรอบในจังหวัดจะมีประชากรราว 130 ล้านคน ทำให้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ที่มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศ

⁶ เกษตรกรส่วนใหญ่ในปากีสถานที่ประกอบอาชีพปศุสัตว์ มักจะเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีจำนวนวัวเพียงรายละ 2-5 ตัว ปลอyleียงให้วัวหาอาหารเองตามธรรมชาติ

ภาพที่ 4-7 ที่ตั้งของเมืองละฮอร์ แคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถาน

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

ผู้ประกอบการรายสำคัญในพื้นที่

ตารางที่ 4-12 แสดงผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของเมืองละฮอร์ จำแนกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ผลิตอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากนม ผู้ผลิตน้ำตาล และผู้ผลิตน้ำมันพืชและเนย

ตารางที่ 4-12 ผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป ของเมืองละฮอร์

ลำดับ	บริษัท	ประเภท
1	Coca-Cola Beverages Pakistan Limited (CCBPL)	เครื่องดื่ม
2	Nestlé Pakistan	อาหารและเครื่องดื่ม
3	Mitchell's Fruit Farms Ltd.	อาหารและเครื่องดื่ม
4	Engro Food Company	ผลิตภัณฑ์จากนม เบเกอรี่
5	Baba Farid Sugar Mills Ltd.	น้ำตาล
6	Colony Sugar Mills Limited	น้ำตาล
7	Thal Industries Corp.	น้ำตาล
8	Punjab Oil Mills Limited.	น้ำมันพืชและเนย
9	Hamza Vegetable Oil Refinery & Ghee Mills (Pvt.) Ltd.	น้ำมันพืชและเนย
10	Shezan Company	อาหารและเครื่องดื่ม

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล

➤ เมืองการาจี

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่

ภาพที่ 4-8 แสดงที่ตั้งของเมืองการาจี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของแคว้นสินธุ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของปากีสถาน โดยมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 20 ล้านคน และถือว่าเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดในปากีสถาน (รวมถึงเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่มากเป็นอันดับสองของโลก ณ ปี 2557)

เมืองการาจีเป็นเมืองท่าศูนย์กลางเศรษฐกิจทางตอนใต้ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางทางการเงินและภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large Scale Manufacturing) ที่หลากหลายของปากีสถาน โดยภาคอุตสาหกรรมราวหนึ่งในสามของประเทศตั้งอยู่ที่เมืองแห่งนี้ ได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมบันเทิง อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และอุตสาหกรรมยา

สำหรับในภาคอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป เมืองการาจีเป็นที่ตั้งของกลุ่มโรงงานแปรรูป โดยเฉพาะการแปรรูปอาหารทะเล ทั้งนี้ เมืองการาจีถือเป็นแหล่งการทำประมงและการแปรรูปสินค้าอาหารทะเลแปรรูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศปากีสถาน (แหล่งการทำประมงอื่นที่สำคัญของปากีสถาน คือ เมืองกาวดา (Gwadar))

ภาพที่ 4-8 ที่ตั้งของเมืองการาจี่ แคว้นสินธ์ ประเทศปากีสถาน

ที่มา : บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด

ผู้ประกอบการรายสำคัญในพื้นที่

ตารางที่ 4-13 แสดงผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปของเมืองการาจี่ จำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ผลิตอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ผลิตเบเกอรี่ ผู้ผลิตชา ผู้ผลิตน้ำตาล และผู้ผลิตน้ำมันพืชและเนย

ตารางที่ 4-13 ผู้ประกอบการรายสำคัญในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของเมืองการาจี

ลำดับ	บริษัท	ประเภท
1	Murree Brewery	เครื่องดื่ม
2	Unilever Pakistan	อาหารและเครื่องดื่ม
3	National Foods	อาหาร
4	Hilal Confectionery	เบเกอรี่
5	Tapal Tea	ชา
6	Al Noor Sugar Mills	น้ำตาล
7	Al-Abbas Sugar Mills Limited.	น้ำตาล
8	Faran Sugar Mills Ltd.	น้ำตาล
9	Wazir Ali Industries Ltd.	น้ำมันพืชและเนย
10	Habib Oil Mills	น้ำมันพืชและเนย

ที่มา: บริษัท โบลลิเกอร์ แอนด์ คอมพานี (ประเทศไทย) จำกัด รวบรวมจากหลายแหล่งข้อมูล

4.5. บทสรุป

ประเทศปากีสถานเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียใต้ที่ขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่ และมีจำนวนประชากรในประเทศเกือบ 200 ล้านคน นอกจากนี้ ยังมีภูมิศาสตร์ของประเทศที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่น่าสนใจ เนื่องจากอยู่ใกล้กับทั้งตลาดขนาดใหญ่ เช่น จีน อินเดีย ตะวันออกกลาง เอเชียกลาง เป็นต้น โดยประเทศดังกล่าวมีภาคอุตสาหกรรม/เกษตรที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมการผลิตวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และยา อุตสาหกรรมโทรคมนาคมและการสื่อสาร อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมโครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงอุตสาหกรรมการเงินและการธนาคาร

สำหรับอุตสาหกรรม/เกษตรกรรมที่มีความน่าสนใจและผู้ประกอบการไทยอาจมีโอกาสนในการเข้าไปลงทุนทำธุรกิจในปากีสถานนั้น ได้แก่ อุตสาหกรรมเพาะปลูก อุตสาหกรรมการแปรรูปพืชผลทางการเกษตร อุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม รวมไปถึงอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ โดยพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเข้าไปลงทุน ได้แก่ เมืองการาจี และเมืองละฮอร์ ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศปากีสถานในฐานะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ อีกทั้งยังมีขนาดตลาดขนาดใหญ่ (จำนวนผู้คนอาศัยในเมืองทั้งสองมีอยู่ค่อนข้างมาก) มีแหล่ง

แรงงานขนาดใหญ่ และสะดวกในด้านการขนส่งสินค้า (เฉพาะกรณีของการาจีซึ่งเป็นเมืองท่าหลักของประเทศ)

อย่างไรก็ตาม จากการเดินทางไปศึกษาข้อมูลเชิงลึก (Fact Finding) ในประเทศปากีสถาน รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์โอกาสและศักยภาพการลงทุนของไทยในประเทศปากีสถาน ทำให้ได้ข้อสรุปที่ว่า อุตสาหกรรมที่นักลงทุนไทยคาดว่าจะมีโอกาสและความเป็นไปได้ในการเข้าไปลงทุนมากที่สุด ก็คือ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูป

โดยพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเข้าไปลงทุนทำธุรกิจทางการเกษตรในปากีสถาน ได้แก่ เมืองละฮอร์ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกหลักของประเทศ จึงเหมาะที่จะเข้าไปประกอบธุรกิจการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรและปศุสัตว์ในพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะการลงทุนในโรงงานแปรรูปผลไม้เป็นน้ำผลไม้ เป็นผลไม้แห้ง หรือเป็นผลไม้กระป๋อง และโรงงานแปรรูปนมเป็นผลิตภัณฑ์จากนม เช่น เนย ชีส โยเกิร์ต เป็นต้น ส่วนอีกพื้นที่ที่น่าสนใจ คือ เมืองการาจี ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อยู่ติดอ่าวอาหรับ และมีท่าเรือในการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศ/ส่งออกวัตถุดิบที่ผลิตได้ในปากีสถานกลับมาไทย ส่งผลให้นักลงทุนหรือผู้ประกอบการไทยสามารถที่จะเข้าไปลงทุนในธุรกิจการแปรรูปอาหาร และการแปรรูปอาหารทะเลได้

ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการเข้าไปประกอบธุรกิจในปากีสถาน ได้แก่ ปัญหาเรื่องระบบสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า ซึ่งยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการ ปัญหาการร้ายและความไม่สงบในประเทศ ตลอดจนปัญหาอุทกภัยที่อาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทำการเกษตรของประเทศ และปริมาณผลผลิตที่จะใช้ในการป้อนสู่โรงงานแปรรูปของประเทศ

บรรณานุกรม

Hafeez, Muhammad. (2014). Poverty and Poor Health in Pakistan: Exploring the Effects of Privatizing Healthcare. Harvard International Review. Harvard University.
<http://hir.harvard.edu/archives/5768>

Kanner, S. L.. Lind, C. Toldi, S. Fisk, D. Berger. 2007. "Facilitator Guide to Participatory Decision-Making." Jossey-Bass Business & Management Series.

Kazmi, Syeda A. Z. and Takala, Josu. (2014). An Overview of Pakistan's Textile Sector from Operational Competitive Perspective – A Suggestive Analysis. World Journal of Engineering and Technology. 2014. 2. pp. 124-130.

Pakistan Board of Investment. Pakistan Investor's Guide 2014-2015.

The Royal Netherlands Embassy in Islamabad and International Labour Organization. (2014). PAKISTANI TEXTILE SECTOR IN INTERNATIONAL ARENA Brief Report on Roundtable. ILO Auditorium Islamabad. May 24, 2014 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/--ro-bangkok/---ilo-islamabad/documents/publication/wcms_245786.pdf

World Bank. (2014). Revitalizing Industrial Growth in Pakistan. Washington D.C.

World Bank. (2015). Doing Business 2015 Economy Profile Pakistan.

World Economic Forum. (2015). The Global Competitiveness Report 2014-2015. Geneva.

เว็บไซต์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. <http://www.dtn.go.th>

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกาใต้, กระทรวงการต่างประเทศ. <http://sameaf.mfa.go.th/>

ไทย-เอฟทีเอ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. <http://www.thaifta.com>

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. <http://www.exim.go.th/>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. <http://www.bot.or.th>

ศูนย์ข้อมูลการลงทุนไทยในต่างประเทศ. <http://toi.boi.go.th/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ <http://www.nesdb.go.th>

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน <http://www.boi.go.th>

Board of Investment, Pakistan. <http://boi.gov.pk/>

Central Intelligence Agency. The World Factbook.

<http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>

Embassy of the Islamic Republic of Pakistan. <http://www.embassyofpakistanusa.org/>

Engro Food Company. <http://www.engrofoods.com/>

Food and Agriculture Organization (FAO) of the United Nations Statistics Division.

<http://faostat3.fao.org/>

International Monetary Fund (IMF). <http://www.imf.org/>

Japan Export Trade Organization (JETRO). <https://www.jetro.go.jp/en/>

KPMG. <https://home.kpmg.com/>

Ministry of Commerce of the Government of Pakistan. <http://www.commerce.gov.pk/>

Ministry of Industries & Production of the Government of Pakistan.

<http://www.moip.gov.pk/>

National Industrial Parks Development & Management Company (NIP).

<http://www.nip.com.pk/>

Nations Online. <http://www.nationsonline.org/>

Pakistan Export Processing Zone Authority (PEPZA). <http://www.epza.gov.pk/>

The Federation of Pakistan Chamber of Commerce and Industries. <http://fpcci.org.pk/>

The Heritage Foundation. <http://www.heritage.org/>

The Logistics Capacity Assessment (LCA). <http://dlca.logcluster.org/>

Trade Map, International Trade Center (ITC). <http://www.trademap.org/>

Transparency International. <http://www.transparency.org/>

UNCTAD STAT. <http://unctadstat.unctad.org/>

Unilever Pakistan Foods Ltd. <http://www.unilever.pk/>

United Nations Development Programme (UNDP). <http://hdr.undp.org/>

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP).
<http://www.unescap.org/>

United States Census Bureau. <http://www.census.gov/>

United States Department of Agriculture (USDA). <http://www.usda.gov/>

World Bank. <http://www.worldbank.org/>

World Economic Forum. <http://www.weforum.org/>

